

Методичні рекомендації з патріотичного виховання у закладах культури

м.Ужгород, 2016 рік

Укладач:

Веклюк Л.В. – завідувач відділом Обласного організаційно-методичного центру культури

Рецензенти:

Дрогальчук Г.В. – директор Обласного організаційно-методичного центру культури

Мендель С.В. – головний спеціаліст управління культури облдержадміністрації

Ухач Л.І. – викладач-методист Ужгородського коледжу культури і мистецтв

Попдякуник О.О. – заступник директора Обласного організаційно-методичного центру культури

Тема патріотичного виховання на нинішній день є дуже актуальною. Методичні рекомендації спрямовані на допомогу клубним працівникам у роботі з патріотичного виховання, головна мета якого – набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування особистісних рис громадян України, розвиненої духовності та моральної культури. Розрахована вона на всі вікові категорії, в основному, на дітей, підлітків та молодь. Описані різні форми і методи роботи, які потрібні для роботи цього напрямку. У процесі розроблення методичних рекомендацій використана методична та науково-педагогічна література, перелік якої наведено в рубриці «Література».

Розглянуто і схвалено
на засіданні методичної ради
Обласного організаційно-методичного
центру культури
Протокол № 3 від 05 квітня 2016 року
Голова методичної ради
Г.В.Дрогальчук

ЗМІСТ

1. Вступ.....	4
2. Напрямки патріотичного виховання.....	4
3. Форми і методи з патріотичного виховання за напрямками.....	6
4. Правові джерела із патріотичного виховання.....	18
5. Додатки:	
Додаток 1: Національно-патріотичне виховання.....	20
Додаток 2: Формування здорового способу життя.....	94
Додаток 3: Родинне виховання.....	121
Додаток 4: Природничий напрямок.....	133
Додаток 5: Інтелектуальне виховання.....	139
Додаток 6: Правове виховання.....	145
Додаток 7. Символи та обереги України.....	148
6. Література.....	152

ВСТУП

Патріотичне виховання – це сфера духовного життя, яка проникає в усе, що пізнає, робить, до чого прагне, що любить і ненавидить людина, яка формується.

В. О. Сухомлинський

Патріотичне почуття за своєю природою об'єднує в одне ціле всі сторони розвитку особистості: **моральну, трудову, розумову, естетичну, фізичну.**

Останнім часом молодь стала спрощено ставитися до таких понять, як любов до Батьківщини, патріотизм, громадянський обов'язок. Все частіше центральне місце в їхньому світогляді займають атрибути успіху: гроші, престижний рівень споживання та дозвілля, а це в майбутньому може стати причиною деградації та розпаду держави. Патріотизму не вчать, його виховують. У зв'язку з цим в Україні на даний момент особлива увага приділяється патріотичному вихованню, і при цьому враховуються інтереси дітей та молоді в комплексі зі змінами, які відбуваються у суспільстві.

Патріотичне виховання має органічно поєднувати національне, громадянське, моральне, родинно-сімейне, естетичне, правове, екологічне, фізичне, трудове виховання, базуватися на національній історії, знанні та відстоюванні своїх прав, виконанні конституційних і громадянських обов'язків, відповідальності за власне майбутнє, добробут та долю країни.

Останнім часом виховній роботі приділяється особлива увага. У процесі виховання молодого покоління постає чимало складних і важливих завдань. На які моральні цінності зорієнтувати дитину? Як допомогти їй зберегти доброту, людяність, вірність своїм родинним витокам? Перед працівниками культури стоїть завдання надзвичайної ваги: домогтися того, щоб діти зростали не лише здоровими і освіченими людьми, але й свідомими, творчими особистостями і патріотами України.

Наші діти – зерна нації. Щоб кожна дитина стала відбірним зернятком і виросла гармонійною особистістю, схожою на дозрілий колос, потрібно створити для цього всі умови і посіяти в її душу зернятка пам'яті народної та духовності, здоров'я та працелюбності, культури та краси. Проростуть ці паростки добра – і виросте колосисте поле життя, наснаги, мудрості і самоповаги майбутньої надії держави.

II. Напрямки патріотичного виховання:

Патріотичне виховання включає в себе різні напрямки: **національно-патріотичне, правове, родинне, моральне, інтелектуальне, екологічне, трудове, військово-патріотичне виховання та на тему здорового способу життя.**

Національно-патріотичне виховання. Головна мета національного виховання – набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування в дітях особистісних рис громадян України, розвиненої духовності та моральної культури. В основу національного виховання мають бути покладені принципи гуманізму, демократизму, єдності сім'ї та школи, наступності та спадковості поколінь.

Моральне виховання. Завдання цього напрямку роботи – сприяти розвитку у дітей таких якостей, як доброта, людяність, щирість, повага одне до одного. Діти мають відкрити для себе незаперечну істину: кожна людина, що приходить у світ, є унікальною особистістю. І цінність цієї особистості перш за все вимірюється її ставленням до своєї родини, друзів, оточуючих, Батьківщини, народних традицій.

Інтелектуальне виховання – робота з дітьми, спрямована на заохочення та підтримку молодого покоління у прагненні здобуття нових знань. Саме розвиток ерудованості сприяє становленню гармонійної, інтелектуально і духовно багатой особистості.

Формування здорового способу життя. Здорове молоде покоління є запорукою здорового суспільства нашої країни. Цей напрям виховання ставить на меті навчити дітей цінувати власне здоров'я і дбати про нього, створити у них потребу ведення здорового способу життя.

Екологічне виховання – це формування в дітей доброти по відношенню до природи. Воно передбачає обґрунтування для дітей недозволеності шкоди природі, прищеплення їм любові до краси оточуючого світу і свідомого дбайливого ставлення до нього.

Правове виховання спрямоване на формування правової культури – прищеплення дітям поваги до прав і свобод людини, виховання поваги до батьків, старших, оволодіння знаннями і дотримання законів України.

Родинне виховання. Правильне родинне виховання – запорука розвитку не лише окремої особистості, але й українського народу. Адже саме в сім'ї закладається духовна основа дитини, її мораль, самобутність національного світовідчуття та світорозуміння.

Завданням клубних закладів є залучення батьків молодого покоління до активної участі у виховному процесі, організації та проведенні виховних заходів. Батьки мають стати не тільки гостями на заходах, не тільки спостерігачами за здобутками їх дітей, вони мають безпосередньо впливати на формування молодого покоління своїм досвідом та своїм прикладом.

Зусилля клубних працівників мають бути спрямовані на підтримку ініціативи батьків, взаємодію у розробленні та виконанні рішень щодо патріотичного виховання дітей і молоді. З цією метою доцільно використовувати активні методи: дискусії, дебати, аналіз виховних ситуацій, які сприяють усвідомленню батьками ролі сім'ї у вихованні дітей, формуванні патріотичних почуттів та готовності служити своїми знаннями, працею Україні.

Доцільним буде залучення дітей і молоді до проведення туристських змагань та зльотів, військово-спортивних патріотичних ігор, спортивних змагань тощо.

Військово-патріотичне виховання дітей та молоді – це процес цілеспрямованого систематичного формування почуття патріотизму, духовної та психологічної готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку щодо захисту суверенітету, територіальної цілісності держави.

Реалії сьогодення визначили пріоритетні напрями роботи з військово-патріотичного виховання дітей і молоді. Актуальними є зустрічі з учасниками бойових дій на Сході України та волонтерами, відвідання військовослужбовців, які отримали поранення та проходять реабілітацію у медичних закладах, написання листів у рамках Всеукраїнської акції «Лист пораненому», встановлення меморіальних дощок (знаків) на вшанування пам'яті загиблих воїнів-героїв.

Пропонуємо у музеях при закладах культури створити постійно діючі стенди, що відображають події збройної боротьби Українського народу за територіальну цілісність нашої країни, участь односельців в антитерористичних операціях.

Рекомендуємо при відзначенні національних свят та пам'ятних дат, зокрема Дня захисника України, Дня Гідності і Свободи, Дня Збройних Сил України, Дня Соборності України тощо проводити військово-спортивні змагання, фестивалі-конкурси патріотичної пісні, прози і поезії, творів образотворчого мистецтва; відвідувати музеї бойової слави; вшановувати сучасних героїв-захисників України та пам'ять загиблих за свободу, єдність та незалежність Українського народу.

III. Методи і форми роботи з патріотичного виховання

Одним із головних напрямків патріотичного виховання – **національно-патріотичне**, в основу якого покладено ідею розвитку української державності, українського суспільства та української політичної нації. Важливу роль посідає відновлення історичної пам'яті про тривалі державницькі традиції України. Серед них Київська Русь, Військо Запорозьке, Гетьманщина, Українська Народна Республіка, Карпатська Україна та інші.

Враховуючи нові суспільно-політичні реалії в Україні, обставини, пов'язані з російською агресією, усе більшої актуальності набуває виховання в молодого покоління почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі зміцнення країни, активної громадянської позиції тощо.

Важливо, щоб кожен культурно-освітній заклад ставив перед собою одне з головних питань сьогодення – становлення громадянина-патріота України, готового брати на себе відповідальність, самовіддано розбудовувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти єдності української політичної нації та встановленню громадянського миру й злагоди в суспільстві.

Актуальним є організація збирання та поширення інформації про героїчні вчинки українських військовослужбовців, бійців добровольчих батальйонів у зоні АТО, волонтерів та інших громадян, які зробили значний внесок у зміцнення обороноздатності України.

Героїчні, водночас драматичні й навіть трагічні події останнього часу спонукають до актуалізації та створення нових форм і методів роботи по даному напрямку: оновлення експозицій музеїв та кімнат бойової слави, які знаходяться при клубних установах області, зокрема щодо інформації про учасників АТО та волонтерів з даної території; разом з учасниками клубних формувань (гуртки, клуби за інтересами, любительські об'єднання) необхідно взяти шефство над родинами учасників АТО, які цього потребують.

Відповідно всі заходи мають бути наповнені громадянсько-патріотичним змістом, стверджувати ідею спільності інтересів та взаємоповаги усіх громадян України, підтримувати прагнення кожної особистості до духовного, інтелектуального, творчого та фізичного розвитку задля розквіту держави в цілому.

Пропонуємо надавати перевагу активним формам роботи, що передбачають самостійну або спільну роботу, набуття дітьми та молоддю соціального досвіду; сприяють формуванню національної свідомості, критичного мислення, ініціативності, творчого підходу до справи, відповідальності за свої дії та вчинки: громадській, волонтерській діяльності, соціальним практикам, пошуковій і дослідницькій діяльності, дискусійним клубам, діяльності прес-центрів, флеш-мобам, акціям.

Зазвичай діяльність волонтерських груп здійснюється в інформаційно-просвітницькому, профілактичному, соціальному, охоронно-захисному напрямках. Реалії сьогодення визначили новий напрям волонтерської роботи – психологічна та моральна підтримка воїнів Збройних сил України, Національної гвардії, інших військових формувань; допомога родинам, що були вимушені покинути свої домівки у результаті анексії Росією Криму та окупації окремих територій східної України.

Виникає нагальна необхідність переосмислення зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення патріотичного виховання дітей та молоді – **формування нового українця**, що діє на основі національних та європейських цінностей: повага до національних символів (Герба, Прапора, Гімну України); участь у громадсько-політичному житті країни; повага до прав людини; толерантне ставлення до цінностей і переконань представників іншої культури, а також до регіональних та національно-мовних особливостей; рівність всіх перед законом; готовність захищати суверенітет і територіальну цілісність України.

Для реалізації цих глобальних завдань необхідна системна робота, яка передбачає забезпечення гармонійного співвідношення різних напрямів, засобів, методів виховання дітей, підлітків і молоді у діяльності клубних закладів. Для досягнення мети обов'язкова тісна співпраця із шкільними та позашкільними закладами освіти.

Але слід визнати, що поміж інших джерел впливу на становлення й розвиток дитини є і сім'я, однолітки, навколишнє середовище.

Клубні заклади повинні проводити роботу і з батьками, спрямовану на формування толерантності, поваги до культури, історії, мови, уміння жити в громадянському суспільстві, звичаїв і традицій як українців так і представників різних національностей, а також залучати до виховного процесу психологів, істориків, працівників правових та силових структур.

З метою організації патріотичного виховання дітей різних вікових категорій та молоді в закладах культури рекомендуємо такі форми роботи:

У молодшому шкільному віці (6-9 років) важливо формувати здатність дитини пізнавати себе як члена сім'ї; родини, дитячого угруповання; як учня, жителя міста чи села; виховувати у неї любов до рідного дому, краю, вулиці, своєї країни, її природи, рідного слова, побуту, традицій.

При цьому цінним для патріотичного виховання буде проведення різноманітних ігор, вікторин щодо географічних назв нашої країни: її столиці, рідного міста чи села, річок, морів, гір та інших, про історичне минуле нашої країни та її відомих людей (письменників, художників, історичних постатей, спортсменів, акторів, артистів тощо). Також при цьому використовувати і малі фольклорні форми – загадки, лічилки, мирилки, приказки, прислів'я, народні прикмети, уривки з казок, дитячих пісень, колискових, щедрівок, колядок, веснянок тощо. Реалізуючи їх виховний потенціал, варто пояснювати дітям, що багатство і розмаїття народної творчості свідчить про мудрість і талановитість українського народу, а знання і трепетне ставлення до них стане запорукою збереження цього багатства для майбутніх поколінь.

Повинні проводитись також літературні читання, виховні бесіди, де б подавалась пізнавальна інформація про Україну, її людей і події, пов'язані з ними, про земляків, які прославили рідний край, написання листів землякам, що перебувають у зоні АТО, вітальних листівок захисникам Вітчизни тощо.

Велику виховну роль відіграє і український фольклор, зокрема дитячий. Доцільним на заняттях клубних формувань актуальним є проведення тематичних літературних читань: «Свято рідної мови», «Шевченківське слово» та ін.

Бесіди про видатні постаті, успішних людей, патріотично спрямовані, що уміють переборювати життєві труднощі і йдуть до власної мети, стають зразком для вироблення в дітей власних життєвих стратегій.

На заняттях клубних формувань ставляться також і виховні цілі, пов'язані з ознайомленням із традиціями шанобливого ставлення українського народу до природи, любов до рідного краю, Батьківщини.

Також діти знайомляться з традиційними народними ремеслами краю, вчаться виготовляти сюжетні витинанки, оздоблювати вироби технікою вишивки тощо.

Діти мають можливість відчувати красу українського народного музичного мистецтва, досягнути інтонаційні особливості музики українського народу, відчувати національну своєрідність, спільне і відмінне в музиці різних народів.

Пропонуємо проводити конкурси дитячої зображувальної творчості «Слава українським військовим», «У світі немає кращої країни, ніж Україна» та інші.

Пропонується практикувати проведення виховних заходів у формі: зустрічей з волонтерами, учасниками бойових дій, майстер-класів за участю дітей та батьків з виготовлення сувенірів для бійців Української армії.

Доцільно впровадити виховні тематичні ранки: «Рідний край, де ми, живемо, Україною зовемо», «Я і моя родина», «Моя маленька батьківщина». Проводити тематичні виховні години, бесіди за темами: «Славетні українці», «Козацькому роду немає переводу» і ін. Проводити конкурси малюнків, оберегів, організувати написання листів та малюнків воїнам АТО та інші.

Акцент у виховній роботі перенести на засвоєння дітьми народних традицій, сутності українських обрядів, народних свят, легенд, переказів, звичаїв та ін.

Оскільки *у молодшому шкільному віці* у дітей домінує образне мислення, то найбільш характерними є такі форми діяльності: ситуаційно-рольова гра, сюжетно-рольова гра, гра-драматизація, інсценування, гра-бесіда, гра-мандрівка, екскурсія, ігрова вправа, колективне творче панно, бесіда, тематичний ранок, свято, усний журнал, групова справа, оформлення альбому, уявна подорож, конкурси, ігри, школа ввічливості, демонстрація, розповідь, моделювання, вікторина, екскурсія, виставка малюнків, операція-рейд, виставка-ярмарок, переключка повідомлень, добродійна акція, хвилини з мистецтвом, година спостереження, година милування, спортивні змагання, козацькі забави, театральна вистава, ляльковий театр, ведення літопису клубного формування, веселі старту, естафети, догляд за рослинами і тваринами.

У підлітковому віці під час вивчення міфів, легенд, народних переказів і казок, календарно-обрядових й історичних пісень (фольклорних творів) варто звертати увагу на те, що їхні герої – це позитивні й негативні моделі наших пращурів-українців. Розмова про героїчні вчинки Хмельницького, Кармалюка, Довбуша та інших має формувати чітке розуміння наступності поколінь, відгомін колишніх перемог у сучасному житті: справжні герої жили не лише в минулому, вони були в нашій недавній історії, є і серед нас, тобто ми, сучасні українці, – нащадки духовно і фізично сильних людей. Обов'язково треба унаочнювати літературно-історичний матеріал через демонстрацію архітектурних пам'яток, які є найкращим свідченням високої обдарованості наших предків: зображення Києво-Печерської лаври, Софії Київської, Золотих воріт, пам'ятників засновникам Києва, княгині Ользі, Ярославові Мудрому і под. Ознайомлюючи учнів із життям і творчістю Т. Шевченка можна розповідати не лише про важке дитинство поета, а висвітлювати його талановитість, багату фантазію, творчу уяву. Узагалі, бесіди про минуле нашого народу треба проводити в оптимістичному аспекті, наголошувати на

світлич сторінках української історії, а про труднощі варто говорити як про чинники, які робили нас, українців, сильнішими й досвідченішими. Саме такий підхід формуватиме в підлітків любов і повагу до рідної землі, вироблятиме стійкий імунітет до негативних викликів сучасного суспільства.

Надаємо орієнтовні назви форм роботи з патріотичного виховання у клубному закладі для всіх вікових категорій:

- ***бесіди*** – “Моя рідна Україна”, “Знати і поважати Герб своєї Вітчизни, її прапор і гімн”, “Наша вітчизна Україна”, “Державна символіка Батьківщини”, “Твої права і обов’язки”, “Що таке воля”, “Рід, родина, рідня”, “Патріотизм – нагальна потреба України”;

- засоби, які виховують ***любов до української мови*** – “Свято рідної мови”, «Мужай, прекрасна наша мова», “Шевченківське слово”, “Літературні вечорниці”, “Тиждень української мови” – конкурс на кращий мовний плакат, конкурс декламаторів, конкурс на кращу розповідь української народної казки, вечір українських загадок, прислів’їв, приказок, повір’їв, легенд, народних прикмет; зустрічі з письменниками, поетами;

- форми роботи, пов’язані з ***вивченням історії рідного краю і народу*** – історичне краєзнавство: відвідання місць історичних подій, вивчення літератури, збирання документів та матеріальних пам’яток, замальовування чи фотографування історично цінних об’єктів, щомісячного історичного календаря, влаштування виставок, заочна подорож “Україно ти моя прекрасна”, складання історії свого роду, участь в роботі гуртків, етнографічного та фольклорного ансамблів, оформлення кімнат народознавств, святкування Дня Конституції, Дня незалежності України;

- ***форми роботи військово-патріотичного виховання:*** патріотичні клуби, фестивалі патріотичної пісні; святкування Дня перемоги, Дня збройних сил України, захисника Вітчизни, дня пам’яті Героїв Крут; змагання з військово-прикладних видів спорту, участь у військово-спортивних іграх “Патріот”, “Смуга десантника”, інтелектуальні вікторини “Гордимся подвигами предків; архівно-пошукова робота, екскурсії до музеїв, зустрічі з ветеранами Другої Світової війни, родичами загиблих захисників Батьківщини, участь у “Вахтах пам’яті”, участь в акціях “Громадянин”, “Збережемо пам’ять про подвиг”, “Солдатські вдови”; вивчення факультативних курсів за вибором “Історія української культури”, “Видатні військові України”, “Ми – громадяни”, “Людина і світ”, “Людина і суспільство”; проведення семінарів, конференцій, “круглих столів”: “Партизанський рух в Україні у спогадах учасників, мовою документів, нових досліджень”, “У пам’яті світ врятований”, “Утверджувати ідеали культури миру – служити миру”, “Діячі руху Опору в Україні в роки Великої Вітчизняної війни”; уроки пам’яті, уроки мужності: “Їх славні імена в літописі Другої Світової”, “Зростаємо громадянами-патріотами землі, що Україною зветься”, “Наша вулиця носить ім’я героя війни”, “Діти, молодь у підпіллі в роки минулої війни”, “Бойові нагороди воїнів, полководців, які визволяли Україну від нацистів”, “Імена фронтовиків на обеліску братської могили у моєму населеному пункті”;

- виховання бережного ставлення до природи – створення музейного природничого комплексу із розділами “Наукові знання про природу”, “Очевидне – неймовірне”, сторінки “Червоної книги”, “Дивосвіт”; вироби учнів з природних матеріалів, конкурс на кращий плакат “Бережи довкілля”, операція “Мурашник”, “Блакитні водойми”, “Шпачки прилетіли”, “Лелеки”, “Посаджу я жолудьок”, “Наші джерела”; екологічні екскурсії, свята, конкурси;

На засіданнях любителівських об’єднань науково-природничого напрямку при вивченні теми «Подорож» можна запропонувати екскурсії по природних куточках Карпат тощо. При вивченні теми «Рідний край» учні повинні презентувати свій край, про переваги зеленого туризму у регіоні Карпат з метою заохотити іноземних туристів приїхати у Карпати. Тут же діти вивчають матеріал про Україну та її історичні і пам’ятні місця, описують світлини мальовничих куточків нашої Батьківщини. Виховують почуття патріотизму і матеріали про народні свята (Різдво в Україні, колядки, щедрівки, фото з державною символікою під час святкування Дня Незалежності 24 серпня).

Бажано організувати дискусійний клуб на тему «Що ви можете запропонувати місцевій владі, щоб відродити древні традиції наших предків».

Географія відіграє значну роль у вихованні патріотизму підростаючого покоління. Шляхами реалізації завдань патріотичного виховання мають стати:

Ознайомлення з елементами календарної обрядовості, землеробської культури, використанні народних традицій поведінки в природі, шанобливого ставлення до неї (наприклад, українське народне прислів’я: «Багато снігу — багато хліба»).

Використання краєзнавчого матеріалу підводить дітей до глибшого розуміння навколишнього середовища і сприяє пробудженню поваги і любові до того місця, де вони народились і вирости. Це пізнавальні тематичні екскурсії в поле, в ліс, на берег озера чи річки, які збагачують духовне життя учнів, стимулюють бажання більше побачити, більше зробити для збереження природного середовища.

Доцільно використовувати такі елементи національної культури як народні перекази, легенди, оповіді, загадки, пісні, думи, прислів’я та прикмети про наших супутників – рослин і тварин, які дійшли до нас із сивої давнини.

- засоби виховання правосвідомості – вивчення Конституції України, клуби юних юристів, зустріч з депутатами, працівниками правоохоронних органів, дискусії: “Чи варто завжди дотримуватись букви закону?”, “Що значить бути патріотом?”, “Свобода чи всюдозволеність?”, круглі столи, бесіди: “Україна суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава”, “Суть громадянського суспільства”, “Найважливіші функції Української держави”, “Свобода та особиста недоторканість громадян”; виховання засобами праці – соціально-проектна діяльність, підприємництво, кооперативи, бізнес-клуби, табори праці і відпочинку, фермерські господарства, аукціони, ярмарки, індивідуальна трудова діяльність, облагороджування зеленої зони біля закладу культури, впорядкування та догляд за подвір’ям, проведення операцій “Турбота”, “Милосердя”, “Біля мого будинку” та ін.; проводити лекції, бесіди

(«Я – громадянин, патріот незалежної держави України», «Пам'яті вдячні нащадки», «Моя рідна Україна», «Знати і поважати Герб своєї Вітчизни, Прапор, Гімн», «Державна символіка Батьківщини», «Твої права та обов'язки», «Патріотизм – нагальна потреба України», «Моя земля – земля моїх предків», «Україно, матінко моя», «Символи України», «І синє небо, і жовте колосся», «Народні символи» тощо); семінари, круглі столи («Люблю я свій народ – ціную його звичаї»); уроки пам'яті («Їх славні імена в літописі Другої Світової», «Зростаємо громадянами-патріотами землі, що Україною зветься», «Наша вулиця носить ім'я героя війни», «Бойові нагороди воїнів, полководців, які визволяли Україну від нацистів»); організовувати екскурсії до музеїв військових частин, установ, підприємств, вищих навчальних закладів; зустрічі з ветеранами війни, праці та військової служби; походи місцями бойової слави; участь у роботі клубів та гуртків патріотичного спрямування; акції з метою упорядкування меморіальних комплексів, пам'ятників, братських могил, інших поховань захисників Вітчизни; години спілкування («Я – громадянин і патріот держави», «Я – українець!», «Можна все на світі вибирати синові, вибрати не можна тільки Батьківщину!»); налагодити співпрацю з органами виконавчої влади, громадськими організаціями, закладами культури, освіти щодо героїко-патріотичного виховання учнівської молоді, пропаганди кращих здобутків українського суспільства, виховання почуття гордості громадян за свою Батьківщину.

– **волонтерська діяльність**: допомога воїнам у зоні бойових дій, упорядкування братської могили загиблих односельчан у роки Другої Світової війни, відвідування дітей з фізичними вадами, співпраця з дитячими будинками сімейного типу.

– **виставки образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва**: «Моя барвиста Україна», «Таланти нашої родини», «Моя сім'я – моя фортеця», «Знай і люби свій край».

Форми роботи з орієнтовним змістом:

Бесіди: «Та земля мила, де мати народила»; «Україна – земля твоїх предків»; «Моє село – частина України»; «У чому виявляється любов до Батьківщини»; «Що таке гідність», «Розмаїття докільля»; «Мама, тато, я – дружна сім'я»; «Подумай про інших»; «Кожному мила своя сторона» тощо.

Ранок: «Рушник – оберіг дому».

Орієнтовний зміст: Розповідь бабусь або мам про родинні традиції, пов'язані з рушником.

Уявна подорож: «Мандрівка до міста Ввічливих: зупинки «Доброта», «Помагайчик», «Дружба».

Конкурс «Казки, почуті від бабусі».

Орієнтовний зміст: моя перша казка; мої улюблені герої казок; інсценізація фрагментів українських народних казок.

Гра «Чарівні слова».

Орієнтовний зміст: подорож в історію «Як виникли чарівні слова»; естафета «Передай чарівне слово»; складання пам'ятки ввічливості.

Бесіда «Як примирити «хочу» і «треба».

Орієнтовний зміст: що ми знаємо про права і обов'язки; мої обов'язки; що я хочу і що для цього треба.

Усний журнал «Ми всі українці – єдина сім'я».

Орієнтовний зміст: вікторина «Мої знання про Україну»; бесіда «Чим я можу збагатити свою Батьківщину» тощо;

Свято-зустріч «Сторінки сімейного альбому».

Орієнтовний зміст: бесіда «Сім'я – фортеця моя»; презентація сімейних альбомів; номери художньої самодіяльності від сім'ї.

Ранок «Моє село».

Орієнтовний зміст: розповідь про рідне село; подорож в історію; видатні люди села; концертна програма «Прославимо свою малу вітчизну».

Експедиція «Люби і знай рідний край».

Орієнтовний зміст: збір інформації «Легенди, традиції та звичаї рідного краю»; рослинні обереги; оформлення альбому про рідний край.

Бесіда «Символи моєї держави».

Орієнтовний зміст: екскурсія до куточка державності у клубному закладі; бесіда про символи України; співаємо Гімн України.

Свято-зустріч «Золоті руки наших односельців».

Орієнтовний зміст: презентація виробів, виготовлених односельцями; слово про своє захоплення; «Запитуйте – розкажемо!».

Бесіда «Чесним треба бути всюди».

Орієнтовний зміст: розгляд життєвих ситуацій; брехня та її наслідки; краще гірка правда.

Ранок «Нехай панують на землі добро і справедливість».

Орієнтовний зміст: відкриваємо «Скриньку добрих справ»; інсценізація української народної казки «Дідова дочка, бабина дочка»; народна мудрість про добро і справедливість; заспіваємо разом («Пісня про доброту»).

Гра «Чарівний стілець».

Орієнтовний зміст: як може стати стілець чарівним, для кожного знайди хороше слово; умій вибачатись і пробачати; не забувай про «чарівний стілець», роби добро.

Бесіда «Прості правила етики».

Орієнтовний зміст: як правильно вітатись; як запросити в гості; як вибрати подарунок; правила ведення бесіди; значення вибачення.

Конкурс «Народ скаже – як зав'яже».

Усний журнал «Конституція України – гарантія прав громадян».

Орієнтовний зміст: Конституція – основний закон країни; права і обов'язки громадян; вікторина «Чи знаєш ти свої права?»; права дитини – найвища цінність.

Бесіда «Що в імені твоїм».

Година спілкування «Моя мала батьківщина».

Орієнтовний зміст: пошукова робота «Літопис мого села», «Цікаве з історії мого села»; конкурс малюнків «Живописні куточки рідного села»; вікторина «Чи знаєш ти своє село?».

Свято-зустріч «Мої земляки».

Орієнтовний зміст: зустріч з трударями-односельчанами; концертна програма.

Година спілкування «Прагнення всіх народів України до вільного розквіту».

Орієнтовний зміст: політика України щодо розвитку всіх націй; повага до культури та традицій інших народів.

Диспут «Друг – це другий я».

Орієнтовний зміст: кого можна назвати другом; чи вмію я дружити; розгляд життєвих ситуацій; складання заповідей дружби.

Бесіда «Уроки милосердя».

Орієнтовний зміст: що значить бути милосердним; хто потребує нашої допомоги; ми відповідаємо за тих, кого приручили; підсумок.

Ранок «Шануймо честь і славу ветеранів».

Орієнтовний зміст: ветерани – хто вони?; зустріч з ветеранами; слово вдячності – концертна програма.

Бесіда «Мій режим дня».

Орієнтовний зміст: режим дня, його важливість для здорового розвитку; як я дотримуюсь режиму дня; колективне складання режиму дня.

Веселі старти «Увага! Старт!».

Орієнтовний зміст: монтаж «Спорт і здоров'я»; представлення команд; спортивні естафети; підсумок; нагородження.

Година спілкування «Де сила не може, там розум допоможе».

Орієнтовний зміст: сила не завжди перемагає; колективні командні ігри та запорука їх успіху; одна голова – добре, а дві – краще.

Бесіда «Їстівні та отруйні гриби».

Орієнтовний зміст: у нас у гостях – гриби; спільне та відмінне; як не помилитися.

Бесіда «Що таке загартування».

Орієнтовний зміст: сонце, повітря, вода – наші найкращі друзі; з чого починати; якщо хочеш бути здоровим – загартовуйся.

Веселі естафети «Старти надій».

Орієнтовний зміст: привітання команд; естафета на подолання перешкод; біг на швидкість; метання малого м'яча на дальність; підведення підсумків; нагородження переможців.

Конкурсна програма «Ну-мо, хлопці!»

Орієнтовний зміст: привітання команд; конкурс «Силачі»; конкурс «Будуємо колодязь»; конкурс «Художники»; конкурс «Заспіваймо пісню, браття!»; підведення підсумків; нагородження.

Екскурсія до медичної амбулаторії «Знайомлюсь з професією...».

Орієнтовний зміст: бесіда «Всі професії потрібні – вибирай свою»; правила поведінки в медичній амбулаторії; знайомство з медичними професіями; зустріч з персоналом медичної амбулаторії «Запитуємо, нам відповідають»; підсумок.

Усний журнал «Як природа загартовує».

Орієнтовний зміст: Природа – мені, а я – Природі; гармонія душі і тіла.

Бесіда «Продукти харчування – наші друзі й вороги».

Орієнтовний зміст: значення повноцінного харчування для життя людини; продукти – друзі; продукти – вороги; чи правильно я харчуюсь.

Година спілкування «Шлях до перемоги над собою».

Орієнтовний зміст: виховання і самовиховання; чи все у мені так?; режим дня плюс сила волі; ведення щоденника «Мій день. Хороше і погане».

Бесіда «Профілактика інфекційних захворювань».

Орієнтовний зміст: що може загрожувати здоров'ю; шляхи розповсюдження інфекції; складання пам'ятки «Як не захворіти».

Конкурсна програма «Розумники й розумниці».

Орієнтовний зміст: відбіркова конкурсна програма; півфінал; фінал; підведення підсумків та присвоєння звання «Містер розумник» або «Міс розумниця».

Бесіда «Твоє здоров'я – твоє багатство».

Орієнтовний зміст: піклування держави про здоров'я дітей; цінність здорової людини для суспільства; бережи здоров'я змолоду.

Бесіда «Які звички є шкідливими?».

Орієнтовний зміст: яку звичку можна вважати шкідливою; шкідлива звичка заважає тільки тобі?; профілактика шкідливих звичок.

Бесіда «Радіація і час».

Орієнтовний зміст: наслідки Чорнобильської трагедії для українського народу; трагедія, яка пройшла десятиліття; як вберегти своє здоров'я від наслідків радіаційного забруднення.

Круглий стіл «Основи правильного харчування».

Орієнтовний зміст: повідомлення про значення правильного харчування для здоров'я людини; презентація учасниками страв здорового харчування; гра «Впізнай за смаком»; підведення підсумків.

Практичне заняття «Обрядова та святкова їжа».

Орієнтовний зміст: традиції української кухні (презентація учасниками обрядових та святкових страв); приготування обрядової страви учасниками; дегустація та підведення підсумків.

Диспут «Культура спілкування та взаємин у праці».

Орієнтовний зміст: бесіда «Значення праці в житті людини»; «Один – за всіх, всі – за одного» (знаходимо вихід у життєвих ситуаціях); допомога ближньому – твоє духовне зростання.

Бесіда «Квіткова символіка».

Орієнтовний зміст: що таке символ?; квіти – символи держави; мова квітів та їх кольорів.

Година спілкування «Наш квітковий край».

Орієнтовний зміст: уявна екскурсія у світ квітів; які квіти можуть стати прикрасою; парад квіткових композицій.

Сюжетно-рольова гра «Яким я буду?».

Орієнтовний зміст: знайомство з правилами поведінки у громадських місцях; розігрування учасниками життєвих ситуацій; бесіда-гра «А я буду...».

Вікторина «Чомучки».

Орієнтовний зміст: розподіл учнів на команди; проведення конкурсів: загадок, ребусів, головоломок; визначення переможців вікторини.

Конкурс-виставка творчих робіт «Мое захоплення».

Орієнтовний зміст: бесіда «Чарівний світ захоплень»; виставка творчих робіт; захист творчих робіт; «Те що вмієш – за плечима не носи».

Бесіда «Чи співають птахи взимку?».

Орієнтовний зміст: розгляд слайдів «Зимуючі і перелітні птахи»; читання і обговорення вірша Лесі Українки «Мамо, іде вже зима»; допоможи птаху взимку!

Бесіда «Що таке культура поведінки».

Орієнтовний зміст: для чого існують правила поведінки; я – між людьми; розгляд, обговорення та розігрування учасниками життєвих ситуацій.

Ігрова ситуація «Знайомство».

Орієнтовний зміст: як можна познайомитися з людиною?; практичне заняття «Будьмо знайомі»; практичне заняття «Познайом мене з другом»; комунікабельність допомагає у житті.

Усний журнал «Українські казки про «живу» і «мертву» воду».

Орієнтовний зміст: значення води для життя людини; яку воду в народі називають «живою», яку – «мертвою»?

Сюжетно-рольова гра «Якби рослина вміла говорити».

Орієнтовний зміст: бесіда «Значення рослини в житті людини»; театральний діалог – програвання учасниками ролей рослин поля, саду, городу, луків, лісу; визначення цінності кожної рослини.

Година спілкування «Квіти в українському віночку».

Орієнтовний зміст: український вінок – символ дівочої краси; традиції добору квітів для вінка; практичне заняття «Плетіння вінка, або створення його зі штучних квітів».

Бесіда «Що таке дружній колектив?».

Орієнтовний зміст: колектив – який він має бути; що необхідно для створення дружнього колективу; розігрування ситуацій.

Виставка «Світ моїх захоплень».

Орієнтовний зміст: представлення учасників виставки (вступне слово керівника клубного формування (гуртка, клубу за інтересами, любительського об'єднання); демонстрування учасниками виставки своїх робіт, розповіді про них; обговорення.

Практичне заняття «Традиції української кухні».

Орієнтовний зміст: бесіда про традиції української кухні; дотримання правил техніки безпеки в ході приготуванні їжі; практична робота «Готуємо різдвяну кутю»; «Смакуємо разом!».

Складання власного довідника «Рецепти народної кухні».

Орієнтовний зміст: демонстрування страв дітьми із зачитуванням рецептів від бабусь; бесіда про створення власного довідника рецептів.

Ділова гра «Гість – радість у домі».

Орієнтовний зміст: традиції української гостинності; щоб гостю було комфортно; розігрування ситуацій «Можна до вас?»; підведення підсумків.

Гра «Поле чудес» на тему «Загадки природи».

Орієнтовний зміст: відбір гравців; конкурсна ігрова програма; фінал; підведення підсумків гри, визначення переможців.

Сюжетно-рольова гра «Засперечалось листя і коріння».

Орієнтовний зміст: ознайомлення зі змістом гри; розподіл карток лото із зображенням частин рослин (дерев, кущів, трав'янистих рослин); складання цілого з частин; організація діалогу «Хто важливіший?».

Екскурсія «Розмаїття луків».

Орієнтовний зміст: оголошення мети екскурсії; правила поведінки в природі; подорож на луки; бесіда «Багатство рослинного світу луків»; підведення підсумків екскурсії.

Вікторина «Зелені друзі мого краю».

Орієнтовний зміст: вступне слово керівника клубного формування про флору рідного краю; конкурсна програма (тестові завдання, загадки, ребуси); визначення переможців вікторини.

Бесіда «Мій зовнішній вигляд».

Орієнтовний зміст: культура одягу; вплив мого зовнішнього вигляду на оточуючих.

Диспут «З кого починається дружний колектив?».

Орієнтовний зміст: що таке справжня дружба і як вона впливає на формування колективу; яким треба бути, щоб користуватися авторитетом у колективі; висновки.

Бесіда «Як правильно і красиво одягатись».

Орієнтовний зміст: чи вміємо ми правильно одягатись (одяг і час, одяг і місце, одяг і подія, одяг і вік); демонстрація моделей одягу та визначення їх відповідності до ситуації.

Аукціон знань «Знай, люби, бережи».

Орієнтовний зміст: вступне слово вчителя «Що таке аукціон. Скільки коштують знання?»; конкурсна програма «Чи знаєш ти традиції свого народу?»; підрахунок набраних учасниками балів і визначення найкращого знавця традицій.

Година спілкування «Екологічні проблеми людства. Право людини на здорове довкілля».

Орієнтовний зміст: постановка проблемного запитання «Чи впливає екологія на здоров'я людини?»; виступи учасників; підведення підсумків, висновки.

Гра-подорож «Екологічний експрес».

Зміст: станція «Зелена аптека», станція «Знавці природи», станція «Сторінками Червоної книги».

Вікторина «Чи знаєте ви?».

Фабрика Діда Мороза.

Зміст: виготовлення ялинкових прикрас.

Ранок «Святий Миколай, ти до нас завітай».

Виставка малюнків «Срібні дерева, срібне гілля, сріблом пухнастим вкрита земля».

Новорічний ранок «Зимова казка».

Година спілкування «Глянь – на вікнах візерунки, від Мороза подарунки».

Зміст: зимові вища природи: сніг, лід, іній, сніжинки; прислів'я та приказки, загадки.

Засідання екологічного клубу «Юні друзі природи».

Зміст: 14 лютого – день захисту рік, води і життя; бесіда «Вода – трудівниця, вода – мандрівниця»; Заняття милування «Секрети зимової краси».

Новорічний бал «В чарівному царстві Зимы».

Бесіда «Чорнобиль – рана України».

Ігрова програма «Фестиваль весняних кольорів».

Зміст: вікторина «Весна – художниця», гра «Відгадай квітку за кольором», гра «Вслухайся в «Музику» весни».

Година спілкування «Дзвони Чорнобиля».

Зміст: Чорнобильська трагедія, її наслідки.

Бесіда «Нехай людина добро приносить, бо світ навколо любові просить».

Правові джерела із патріотичного виховання

Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 — 2020 роки, Указ Президента України №580/2015

Указ Президента України від 13.11.2014 № 872 «Про День Гідності та Свободи»;

Указ Президента України від 13.11.2014 № 871 «Про День Соборності України»;

Указ Президента України від 14.10.2014 № 806 «Про День захисника України»;

Концепція національно-патріотичного виховання молоді, затверджена наказом Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства освіти і

науки України, Міністерства оборони України, Міністерства культури і туризму України від 27 жовтня 2009 року № 3754/981/538/49;

Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності // Дошкільне виховання. – 2003. – № 3. – С.3-8.

Концепція допризовної підготовки і військово-патріотичного виховання молоді // Державний вісник України. – 2002. – №21.– С. 15-19.

Постанова Верховної Ради України від 22 травня 2003 року №865-IV: про заходи Кабінету Міністрів України щодо захисту національних інтересів держави у сфері національно свідомого патріотичного виховання молодого покоління та забезпечення умов його розвитку // Голос України. – 2003. – 6 червня. – С. 7.

Постанова Кабінету Міністрів України від 15 вересня 1999 року №1697: Національна програма патріотичного виховання громадян, формування здорового способу життя, розвитку духовності та зміцнення моральних засад суспільства // Директор школи. – 2003.– №29-32. – С. 16-18.

Розпорядження Президента України від 29 червня 2001 року №173: про заходи щодо дальшого вдосконалення системи патріотичного виховання молоді // Уряд. Кур'єр. – 2001. – 5 липня – С. 10.

Інтернет-ресурси з питань патріотичного виховання

Інститут проблем виховання НАПН України

ipv.org.ua/publications/zbirnuk.html

Український науково-методичний центр практичної психології та соціальної роботи psyua.com.ua

Український інститут національної пам'яті memory.gov.ua/publication

Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді ukrjuntur.org.ua

Всеукраїнська громадська організація «Закінчимо війну» <http://stop-war.org.ua/rekom.php>; http://stop-war.org.ua/view_news14.php?id=61

Історична правда istpravda.com.ua

Пам'ятаємо загиблих memorybook.org.ua

Центр досліджень визвольного руху cdvr.org.ua

На допомогу клубним працівникам, керівникам гуртків, любительських об'єднань, клубів за інтересами

Форми роботи, які можна використати працівниками закладів культури клубного типу з патріотичному вихованню, класифікуються по напрямках у додатках:

Додаток 1: Національно-патріотичне виховання:

1. Сценарій театралізованої композиції
«Ми – патріоти рідної землі»
(Сценарій розробила Маріанна Попович, режисер народного аматорського театру Свалявського районного будинку культури)
2. «І свободи вітер вирвався на волю»
(Сценарій тематичного вечора розробили працівники методичного кабінету Рахівського районного будинку культури)
3. Сценарій «З відданістю Україні в серці»
(Сценарій розроблений провідним методистом районного будинку культури Ольгою Штефанюк)
4. Сценарій відзначення Дня пам'яті і примирення та 70-ї річниці Дня перемоги над нацизмом у Другій світовій війні
(Сценарій підготувала методист Великоберезнянського районного будинку культури Марина Жганич)
5. Сценарій вечора пам'яті “Герої не вмирають... Просто йдуть..”
6. Вечір-реквієм «Над Україною плаче небо»
7. Дорогами війни... (Сценарій виховного заходу з патріотичного виховання, присвяченого Дню пам'яті і примирення)
8. Україна є була і буде....
(Сценарій до Дня соборності України)
9. Час і досі не згоїв рани
(Вечір пам'яті воїнам-інтернаціоналістам, які загинули в афганській війні)
10. Гра «Я люблю Україну»
11. Сценарій «Благослови добром нас, Україно!»
12. Сценарій «Україно моя, ти одна, як життя»
13. Сценарій «Вічна пам'ять замореним голодом»
14. «Чорна сповідь моєї Вітчизни»
(Реквієм, присвячений пам'яті жертв голодомору)

15.«Щоб у серці жило почуття Батьківщини»

(Розробка виховного заходу – бесіда)

16.Сценарій до Дня рідної мови

Додаток 2: Формування здорового способу життя

1. П'єса «Як навчився Вовчик зубки берегти» За казкою А. Сокол

(Для дітей молодшого шкільного віку)

2.Конкурсно-ігрова програма «Ну-мо, хлопці»

(Для учасників середнього шкільного віку)

3. Ігрова програма «Чарівний світ казок усіх вітає»

4. Ігрова програма «Веселка» (Для дітей середнього шкільного віку)

5.Гра “Кіт і миша”

6.Українська народна гра “Птиці”

7.Українська народна гра “Сірий кіт”

8.Українська народна гра “Повінь”

9.Українська народна гра “Мур”

10.Гра “Чаклун”

11.Гра „Заплети коси”

12.Українська народна гра “Панас”

13. Конкурс «Розминка». Відгадати загадки

14. Конкурс «Знайди зайвого»

15. Конкурс «Ромашка»

16. Конкурс «Розгадай ребуси»

17. Конкурс «10 Кроків»

18. Конкурс «Ланцюжок»

19. Конкурс «Домашнє завдання»

20. Конкурс «Реклама»

21.Гра “Кіт у мішку”

22.Гра “Я знаю”

23.Гра “Навпаки”

24.Загадки як жанр фольклору.

25.Загадки – добавлянки

26.Загадки-жарти.

27.Гра «Запам’ятай»

28.Скоромовки:

29.Сценарій спортивно-ігрової програми для молодших школярів «Літні пригоди»

Спортивні ігри

30. Естафета зі скакалкою

31. Зчіплювання вагонів

32. Естафета з яблуком

- 33.Горіхові бомби
34. Стрибки у мішках
35. Спортивна вікторина

Додаток 3: Родинне виховання

1. Година спілкування «Домашні обереги»
(Для дітей молодшого та середнього шкільного віку)
2. Свято «Роде наш красний»
(До Дня матері та Дня сім'ї)
3. Ранок «Мама – Берегиня роду»

Додаток 4: Природничий напрямок

1. Свято «Ода вербі»
(Для учасників клубного формування – природничо-наукового гуртка)
2. Свято «Осінні барви»
(Для учасників клубного формування – природничо-наукового гуртка.)
3. Гра «Рибалки»

Додаток 5: Інтелектуальне виховання

1. Інтелектуальна гра «Щасливий випадок»
(для середньої та старшої вікової категорії)
2. Сценарій інтелектуальної гри «Ігри Патріотів»

Додаток 6: Правове виховання

1. Подорож у місто прав дитини

Додаток 7. Символи та обереги України

Додаток 1: Національно-патріотичне виховання:

Сценарій театралізованої композиції

«Ми – патріоти рідної землі»

(Сценарій розробила Маріанна Попович, режисер народного аматорського театру Свалявського районного будинку культури.)

(Звучать фанфари)

Під звуки мелодії учасники промовляють слова:

1 дівчина: Ми не готові були до війни...

2 дівчина: Війна – це жах..

3 дівчина: Війна – це руйнація...

4 дівчин.: Війна – це смерть...

5 дівчина: Офіційно її немає, та вона поруч щодня...

1 дівчина: Але є ті, для яких Батьківщина більша за життя – герої, які не вмирають...

2 дівчина: Вже занадто багато ми чуємо кожен день про кроки війни. І навряд чи ми спокій відчуємо, поки гинуть Вкраїни сини.

3 дівчина: Прокидається кожна людина лише з думкою, кожного дня: – Стала б мирною моя Україна... – Хай скінчиться війна...

4 дівчина: Наші хлопці – титану міцніше! Не беруть їх ні кулі, ні міни!

5 дівчина: Хай Господь захищає сильніше! Своїх героїв – синів України!

Чоловік: Ніщо так не об'єднує людей, як біда. Сьогодні вона на всіх одна ...Війна,...АТО..., хоч як би ми це не називали. Ми проти війни, але якщо так судилось долею, то всі встанемо на захист своєї рідної землі...

(За час тексту кожний учасник композиції створює сценічний образ із своєю парою. На сцені почергово відбуваються різні сцени, відбуваються діалоги між учасниками в різних образах)

I сцена: матері і сина:

Мати: Мій любий синочку,
З подякою щирого серця,
Що маю сьогодні я мирнеє небо,
Й надію, що лихо минеться.
Ти зараз пойдеш на Схід – мене захищати,
Щоб мирним у мене був сон,
Молитимусь я за тебе
На колінах при світлі ікон.
У небо звернусь я до Бога,
Щоб він тебе крізь боронив,
Безпечною всюди була щоб дорога
І стало на все тобі сил.

Син:

Я йду на смерть, а ти не плач за мною, мамо,
Я йду, щоб ти не бачила війни.
Якщо помру, згадай мене сльозою,
І я прийду... в твої щасливі сни...

Мати:

– Не йди, прошу, побудь іще, благаю...
І вже немає сили, оглянись...
Чи ще хоч раз тебе побачу?
– Я не знаю...

Син:

Та ти чекай, май віру і молись...
Не плач, прошу, нічого не змінити...
Мій час настав, покликала війна...
Я маю рідну землю захистити,
Вона ж у мене як і ти – ОДНА...

II сцена: прощання молодої жінки та чоловіка:

Чоловік: Все... Вирушаю на світанку, не журись за мене, збереже мене від лиха ваша любов!

Кохана, бережи сина!

Молода жінка: Чекаємо на тебе, наш рідний, вдень і вночі. Син з кожним днем стає більш схожий на тебе. Коли він засинає, я благаю Господа тільки про одне, щоб ти залишився живий.

III сцена: Мама і маленький синочок:

Мама: Сину мій, вишила я тобі вишиванку, цього року ти йдеш у перший клас, хочу, щоб ти виріс щасливий і щоб над тобою було мирне небо!

Син: Мамо, а що таке війна?

Мама: Я не хочу, що ти знав, що таке війна, синочку мій, запам'ятай дуже гарне слово – мир! Нехай мир і спокій супроводжують тебе повсякчас!

IV сцена: прощання Жінки та Чоловіка:

Жінка: Теплі речі я тобі склала, осінь на дворі, не хочу, щоб ти застудився. І мед я тобі поклала, мед .. там, у сумку. Не забула нічого із того списку, який ти приніс із військомата.

Чоловік: Ну все, Тетяно! Будемо прощатись! Все, що судилось, ми змушені пережити. Не можу сидіти вдома, коли гинуть молоді хлопці, розумієш, вони ще не жили...

Жінка: Я розумію...Тільки на прощання заспіваймо нашу любиму пісню, хочу запам'ятати твій голос.

(Співають пару рядочків із народної пісні «Чом ти не прийшов».)

На останніх словах перериваються і чоловік відходить від Жінки.

V сцена: молода жінка:

А мій вже поїхав на передову. Написав листа, щоб не турбувалася за нього, бо не відлили ще тієї кулі, щоб вразила його, бо береже мого коханого любов моя. Я вірю – він повернеться!

Я ж так хочу народити дитину, таку ж гарну як він, з такими, як небо, голубими очима!

(Звучить музика.)

На сцені з'являється жінка в образі «Війни»:

Війна: Так! Я – війна! Я – це біль, я – це втрати, велике горе. Я приношу у світ хаос, розруху.

Я забираю найдорожче: у матерів – дітей, у дружин – чоловіків, у людства – життя! Так, я війна!

(Танець Війни.)

(Звучить мелодія появи Ангела.)

Янгол підіймає поранених під звуки мелодії. Потім промовляє текст:

ЯНГОЛ:

Тихо я над світом летів

І згубив ненароком пір'їну ,

Вже спустився, підняти хотів,

Та побачив в ту мить Україну.

Споглядав неймовірну красу,

Вся земля, ніби та вишиванка,
Я не стримав сльозу,
В небеса полетів на світанку.
Спозаранку до Бога прийшов
І повідав я цю пригоду,
Розповів, як літав і знайшов
Край чудовий, з могутнім народом.
Знов до Господа я шепотів,
Все казав, як же мова лунає,
Кожне слово, мов спів солов'їв,
Кожен звук в серці слід залишає.
Потім я на коліна упав,
І почав Бога щиро благати,
Щоб Він милість Вкраїні послав,
Щоб дав сили всі біди здолати.
Досі молюся за вас,
Ця молитва свята не стихає,
На колінах стою повсякчас,
Україну крилом захищаю!

(Після слів Янгола на сцені запалюється прожектор, який висвітлює на заднику прапор України і всі учасники шикуються на авансцені і починають говорити слова під мелодію пісні «Божже, єдиний і великий»)

Закінчення:

1 дівчина: І буде мир, і буде спокій,
Свободи дух підкорить Небеса.

2 дівчина: Розпустить коси пава ясноока,
То Україна – то моя земля!!!

3 дівчина: Навіки стихне бій гармат і градів,
І стихне біль поранених сердець.

4 дівчина: Лише відлунням зорепадів,
Одягне пава свій вінець...

5 дівчина: І буде мир, і буде спокій!!!
У кожному домі і родині.

Чоловік: Лунатиме хвала у небеса високі:
Навіки мир і слава Україні!!!

(На завершення композиції звучить у запису «Гімн України». Всі учасники співають Гімн.)

«І СВОБОДИ ВІТЕР ВИРВАВСЯ НА ВОЛЮ»

(Сценарій тематичного вечора розробили працівники методичного кабінету Рахівського районного будинку культури)

*На заднику сцени лозунг «Україна – єдина країна».
Звучать патріотичні пісні.*

Ведучий 1: В Україні неоголошена війна. Сьогодні в цьому вже ніхто не сумнівається.

Ведучий 2: Україна. Що перше спадає на думку, коли ми чуємо це слово? Звичайно, тяжка та кривава доля. Українці нарешті зрозуміли, що ми – єдина сім'я, про яку так багато мріяв ще Тарас Шевченко.

Ведучий 1: Події, що сталися в Україні протягом грудня-лютого 2013-2014 вразили весь світ. Наша країна переживає тяжкі випробовування. Вже чимало патріотів полягло за Україну. Першими з них стала Небесна Сотня.

Вшануймо їхню пам'ять хвилиною мовчання. *(Всі встають, хвилина мовчання)*

Учасник: Ти бачив як Ангели в Небо летіли?

Так-так, саме в Небо, а не навпаки...

Від пострілів влади отак відлітали

До Бога назавжди вкраїнські сини.

Їх кров залишилась не там на Майдані,

А на руках всіх провладних катів,

А сльози батьків потечуть, ніби ріки

На всі покоління до «сьомих колін».

Матусі, гордіться своїми синами –

Бо душу і тіло зложили своє

За волю народу, що їх не забуде

Бо слава козацького роду живе!

Не плачте бабусі, що внуки завчасно

Піднялись до Бога раніше від вас,

Бо тільки Всевишньому знати дорогу

Й коли і для кого настав уже час.

Вони ж бо пішли у НЕБЕСНУЮ СОТНЮ

І так, з висоти, вберігатимуть нас,

Щоб вже не змогли вороги підступити

А для України настав слухний час.

Одна у них ненька, одна Україна,

Пробачте, для неї віддали життя

А Вам вона нині вклоняється щиро

За їх виховання й безсмертні серця.

Ведучий 2: Наша поетеса Гафія Василівна Ковбаснюк також болісно переживала і спостерігала за подіями на Майдані, вона присвятила свій вірш Героям Небесній сотні.

На майдані – велелюдно

Заклик до народу:

- Відстоїмо в Україні

Правду і свободу.

Тридцятого листопада
Беркутова хмара
Виконувала накази
Ката-яничара.

Три місяці воювали
За правду стояли.
Смертей, мук і каліцтва
Герої зазнали.

Їх різали і стріляли
Кийками вбивали,
І водою на морозі
Голих обливали.

У лютому три дні поспіль
Йшли бої запеклі,
І покрили Майдан славний
Поранені й мертві.

Поліг студент молоденький
Від снайпера кулі.
Його серце, ясні очі
Навіки заснули.

Вирішальний бій жорстокий Тривав аж до ранку.
Стояли герої на смерть
в бою до останку.

Поранені знемагали
І кров'ю стікали.
Лікар Ольга Богомолець
Усіх рятувала.

Над майданом хмари сірі,
Чорний ворон кряче.
За сотнею небесною
Вся країна плаче.

Священики літургію
Божу відслужили.
За вічний спокій полеглих

Всі щиро молились.

Вкритий майдан тяжким горем
Славою, любов'ю,
Оповитий святим духом
І политий кров'ю.

Завжди будем пам'ятати
Події Майдану
Всім героям за подвиги
Вічна слава й шана!

Ведучий 1: Слово надається заслуженому жителю села Кваси, поетесі, культурному діячу Ковбаснюк Гафії Василівні.

(Звучить пісня «Плине кача»)

Ведучий 2: Війна на сході України – збройний конфлікт на території Донецької і Луганської областей України між з одного боку – організованими та керованими з РФ незаконними збройними формуваннями Донецької і Луганської «народних республік», визнаних терористичними організаціями, за підтримки військових частин РФ та з іншого боку – українськими правоохоронцями із залученням Збройних сил України.

Ведучий 1: Насильства в регіоні розпочалася в середині квітня 2014 року, коли озброєні групи проросійських активістів почали захоплювати адмінбудівлі та відділки міліції у містах Донбасу (зокрема, у Слов'янську, Артемівську та Краматорську). Українська влада у відповідь заявила про проведення антитерористичної операції із залученням Збройних сил. Поступово протистояння переросло у масштабний воєнний конфлікт.

Ведучий 2: Боронять наш край від чужинців мешканці й нашого села – це Ковбаснюк Микола Тарасович та Максим'юк Василь Васильович. Вони продемонстрували, що в Україні зароджується справжній український дух. Завдяки таким воїнам ми зможемо зберегти цілісність нашої держави. Низький уклін батькам, що виховали справжніх героїв. Повертайтеся скоріше здоровими.

Ведучий 1: Запрошуємо на сцену ....з піснею «А я Живий».

Учасник 3: Не хвались, що вбиваєш пострілом в спину,
Можеш вбити мене, та не вб'єш Україну.
Не кричи, що вкраїнці твої вороги,
Твій заклятіший ворог – це власні думки.

Не хвались, що вбиваєш пострілом в спину,
Ти у чеснім бою обіграй цю людину.
Не кричи, що земля наша ваша була,
Все, що мали, забрала проклята війна.

І за що? За гріхи предків забутих
Так страждає земля людей не почутих?
І де людям жити? Як ростити дітей?
Зробити з них чесних і вірних людей?

Ви забрали і Крим, хочете Схід,
Ви зробили гнітючий на землі нашій слід,
Але вам не забрати нашу віру і силу,
Бо всі ми повстанемо за нашу країну!

Учасник 4: Йде війна за свободу і волю.
Гинуть кращі Вітчизни сини.
Розривається серце від болю –
Чи прийде жданий мир восени?

Чи замовкнуть гармати на Сході,
І закінчиться клята війна;
Братовбивча, страшна з чорним збродом...
І настане п'янка тишина.

Розпадеться те царство кроваве
На дрібненькі осколки держав...
Як піде в небуття той лукавий –
Ненависний старий вовкодав.

А у нас – сила духу не в'яне:
Україна, свобода – над все!
Наше військо нове, полум'яне
Перемогу безстрашно несе.

Йде війна за свободу і волю
І дай Бог все звершить восени!
Не даремно вмирають за долю
Свої неньки новітні сини.

(Звучить «Колискова» Ніни Матвієнко – виконують Кушнір Лілія і Котович Ірина)

Ведучий 2: Немає слів розради для матерів, яка втратили синів на війні. Як жити, на кого і на що сподіватися? Куди прихилити голову, яка за одну ніч вкрилася сивиною? Ми чудово розуміємо, що війни без жертв не буває. Величезна вдячність, і доземний уклін Матерям за виховання синів – захисників Вітчизни.

Учасник 5:

Матусю, я не можу спати,
Коли я бачу, як страждає Україна.

Мені так страшно засинати,
Коли ось так от, мучиться Єдина.
Матусю, як там наші хлопці?
І ще тримаються потроху?
Як тії парубки молодці,
Живуть у вирії сполоху.
Матусю, та чого ж ви плачете?
Візьміть мене за рученьку міцніше,
Вернуться всі, от-от побачите
Це наше небо, найрідніше.
Матусю, ви нікуди не ходіть,
Бо я боюся – не засну!
У мене також серденько болить,
Та треба пережити цю війну...

Учасник 6:

Зростили ми ліси на крові.
Повиростали на кістках.
Самотні мальви в чистім полі.
Самотні птахи в небесах.

Герою, рідний мій, герою,
Чи пам'ятатимуть тебе?
Чи може вітер в чистім полі
То загуде, то промайне?

І заклеоче в небі птаха
Про тебе сумно й знов у вись.
А вдома буде твоя мати
Кричати: «Сину, повернись!»

І ніби знову у пелени
Її огорне сивина.
О рідна матінко, не треба
Твоїх сліз гірких. Все дарма.

І прокричать «Героям слава!»,
У землю чорну і сиру
Тебе загорнуть і ласкаво
У путь останній проведуть.

І лише сива мати
Не буде стримувати сліз.
Стоять навколо лиш солдати
І постріли летять у вись.

Ведучий 2: А зараз запрошуємо на сцену Кушнір Лілію, яка подарує вам композицію Мальви.

Учасник 7:

Невідомі листи, що писали солдати,
Ще лежать десь у скриньках –
Не знайшли адресата.
Він писав на папері
Коханій своїй,
Тій єдиній дівчині,
Що чекала з війни.

Що хотів він сказати
У своєму листі
Перед боєм, в окопі,
У який день війни?
На пожовклій сторінці
Вже не видно рядків..
Ось протиснулось слово:
Милій, коханій своїй...

Під дощем куль шалених
І під гуркіт машин
Цей конвертик трикутний
Облетів цілий світ.
Та не судилось рядки ці
Прочитати отій,
Що аж світиться сонцем
Милій... коханій... своїй...

Не знайшов адресата
Цей трикутник солдата.
І рядки дощем змиті,
Роки листям покриті.
Та сльоза вже скотилась
По дівочій щоці...
Там без слів зрозуміло,
Хто нам пише листи.
Там і радість, і смуток,
І безмежне кохання,
І таке неймовірне
Перемоги чекання...

Ведучий 2: Запрошуємо на сцену ...Назара з авторською піснею «Прощальна».

Ведучий 1: Війна – це подія, яку треба не тільки пережити, але й осмислити. Вона не тільки руйнує, але часто веде до згуртування народу, до емоційного, культурного, морального сплеску. Вона об'єднує людей у єдиному пориві проти спільного ворога.

Учасник 8:

Мій рідний солдате, до мене всміхнися!
Народ ти рятуюєш з неволі.
У рідну домівку скоріш повернися
Пізнай вже солодшої долі!

Твоя боротьба за людей і за вірність
Ніколи не буде забута!
Ти вартий не просто медалі за гідність,
Ти вартий життя це відчути!

Відчути кохання, подяку та щастя,
Побачити як я вклонюся.
Вклонюся тобі, що за мене віддався
В бою. Я за тебе молюся!

Мій рідний солдате, тебе я не знаю
І ти мене навіть не бачив.
Та все ж тебе серцем, повір, відчуваю
Мене ти частина неначе.

Наш мужній солдате, тебе не покинем,
Бо вдячна тобі вся родина!
Ти знай, лиш поклич і ми зразу прилинемо
У будь-яку тяжку хвилину!

Учасник 9:

Синочки! Брати! Татусі і кохані!
Улюблені, рідні, єдині!
Ви долею й Богом на захист обрані
святих рубежів України.

Ви – мужні, відважні. Ви – воїнство, сила,
пишатись нам вами довічно!
За матір, дружину, маленького сина
на смерть стоїте героїчно!

Ми знаємо, як важко... Герой із вас – кожен,
бо ворог – підступніший звіра,
та віримо, знаємо: Бог нам допоможе,
бо правда за нами і віра.

Нема в нас байдужих. В пориві єдинім
вслухається люд весь в новини.
І молить, благає вся наша країна:
«Рідненькі! Верніться живими!»

Вся церква – ота, що завжди була НАША
від НАШИХ князів і донині –
за ваше життя, неушкодженість вашу
в молитвах схиляє коліна.

Борітеся, славні! Хай Божа підмога
життя вбереже вам і сили!
Ви – наші ГЕРОЇ! Близька перемога!
Скоріш повертайтеся живими!
(Звучить пісня «Ой у лузі червона калина»)

Ведучий 2: «Невмируща владарна воля Української Нації, що наказувала Твоїм предкам завойовувати світ, водила їх під мури Царгорода, поза Каспій та Волгу, здвинула могутню Українську Державу, мечем і плугом позначувала кордони своєї владарності, в боротьбі проти орд сповняла історичну місію України, що проявлялася в державницьких чинах і творчих намірах Великих Гетьманів і Геніїв, що піднялися з руїни до нового чину і державного будівництва, що владно заявляє про права на нове життя і творить могутню епоху Українського Націоналізму і наказує Тобі: встань і борись! Слухай і вір, здобувай і перемагай, щоб Україна була знову могутня, як колись, і творила нове життя за власним бажанням і по своїй волі.»

Молитва за Україну

Господи, Отче єдиний! Слізно тебе я молю:
Дай нам на Україні ласку і милість свою.

Боже наш, змилуйсь над нами, наш рідний край сохрани!

Мудрості дай нашій владі і ворогів відверни.

Господи наш милосердний! Злагоду й мир збережи,
Долю гірку у терпінні людям знести поможи.

Царю небесний, Предвічний! Наші уми просвіти,

Братню єдність подай нам, Наші гріхи нам прости.

Душе любові і правди! Наші серця зігрівай,

Дружбу зміцни між народом, Господи, милість подай!

(Звучить Гімн України)

«З відданістю Україні в серці»

(Сценарій розроблений провідним методистом районного будинку культури
Ольгою Штефанюк)

*На заднику сцени панно із зображенням тризуба із соколом. Звучить пісня
«Пливе кача по тисині...».*

Ведуча. Майдан став символом боротьби, символом утвердження прагнень до європейських цінностей у споконвічно європейській державі. І за цю боротьбу, за нашу з вами свободу й оновлення країни заплачено страшну ціну: своє життя віддали найкращі. І більшість із них – молоді, сильні. Ті, що тільки починали жити. І сьогодні ми зібралися для того, щоб пом'янути й вшанувати Небесну Сотню.

Ведучий. Вони підняли людей на боротьбу. Сотні проповідей є ніщо порівняно з тим, що вчинили для нас ці люди. Адже їхній вчинок – то велика жертвна любов. І якщо ми збагнемо це – не буде поміж нами зла.

Головним у світі є любов, і люди, яких ми поминаємо, власне, засвідчили свою любов до Бога й до своєї країни, свого народу.

Вони дивилися у небо високе,
У небо – високе-високе...
Відкриті здивовані очі:
- Невже це кінець? Кінець!
Вони дивились в небо...
Підстрелене серце тріпоче,
Христос у багряній тузі
Терновий кладе вінець.
Вони дивилися в небо...
А небо – таке ласкаве,
А сонце таке погідне,
Немов поцілунок весни.
Вони дивилися в небо –
А там Україна голосить,
А там мліє рідна няня
Й така молода жона.
- Не треба, не треба, не треба! –
Синочок маленький просить.
Але закотилося сонце,
І згасла навіки весна.

Ведуча. Події останніх місяців 2013 і початку 2014 року перетворилися на справжню національну стихію, в якій передався найтонший подих душі нашого народу. Пробудилася приспана роками національна свідомість людей.

Ведучий. Українська національна спільнота поза межами українських земель, відчуючи духовний зв'язок з Україною, висловила нам свою підтримку. В якому б куточку Землі не жив би Українець, ніщо не зможе зламати той дух, ту жагу до свободи, які генетично закладено у його душі.

Це моя і твоя війна
За мою і твою свободу.
Я із Заходу ти із Сходу –
Ми щаслива одна сім'я.
І ніхто нас не роз'єднає.
Нас ніколи ніхто не здолає,
Бо ми разом – могутня сила.
Це моя і твоя Україна.
І весь світ нас з тобою знає.
Нас з тобою весь світ поважає,
Бо ми биті, та не подолані,
Ми з тобою ніким не підкорені!
А нам брешуть, а нас обманюють,
Нас, мов звірів, з тобою стравлюють,
Але марно – дешева акція,
Я і ти – то Велика нація!
І ніхто нас не роз'єднає,
Нас ніколи ніхто не здолає.
Ми тут вільні,
Царям не вклонимось,
Ми ніколи їм не підкоримось!
Бо нам воля дорожча золота
Наше слово б'є краще молота.
Я і ти – це велика сила
Я і ти – це є Україна.

(Пісня «Не спи, моя рідна земле»).

Небесна Сотня

Небесна Сотня – то в серцях вогонь.
Він гаряче палав за Україну.
Від нині тихим співом заспокой
Ти, земле рідна, свою дитину.

Пташиним співом, шелестом трави,
Блакитним небом, золотим колоссям,
Останній раз, як мати пригорне
Чоло високе в обранку волосся.

Небесній Сотні шана й молитви

За чисті душі, що злетіли в небо.
Їм шлях високий, Боже, освяти,
І в мирі, Господи, прийми до себе.
(Звучить пісня «Небесну Сотню, Господи, прийми»).

Ведуча. Усі герої Небесної Сотні були простими людьми – не депутатами, не політиками, не начальниками. У вирішальний час не змогли байдуже сидіти біля телевізора просто дивитися на те, що коїться на вулицях столиці.

Ведучий. Воїни, які захищали столицю, відстоювали наші права і ті воїни, які сьогодні відстоюють суверену і незалежну нашу Україну, її землю, кордони, не думають про те, що можуть загинути.

Ведуча.

«Героям України»

Пишайтесь матері й батьки,
Гордись славетна Україно,
Твої сини перед агресором лихим
Не пали ниць, не стали на коліна.
І честь і гідність зберегли,
Не зрадили присязі Батьківщини:
Порадувались нещасні вороги –
Козацький дух живе, він не вмер.
Тож запам'ятай, кубло зміїне,
Тобі не уярмити України.
Нам Бог послав вірних синів –
Захисників своєї Батьківщини.

Ведучий. «Я – борець. Я вірю, що з такими людьми, які йшли на смерть, наша Україна буде достойною країною, і вона буде найкращою на цій землі».

Звернення сина до матері

Вибач, мамо, за те, що не зміг вберегтись
Від підступної снайпера кулі,
Не почую повік, як у нашім саду
Навесні закує зозуля.

Вибач, рідна, за те, що пішов на Майдан
Навіть супроти твоєї волі.
Я хотів, усім серцем юначим бажав
Для Вкраїни щасливої долі.

Вибач, ненько, за те, що в чорному вбранні
Ти згорьована будеш ходити.
Що серденько твоє споловинилось враз

І до віку буде боліти.

Я наблизить зумів світлий завтрашній день,
Коли буде земля розцвітати.
Ти у мене одна, як одна для усіх
Україна – страждальна мати.

Вибач, мамо, що терпіти не зміг
Я холодне і дике свавілля.
Збунтувався гордий дух, нескоренна душа
І глибоке козацьке коріння.

Нам тут добре в раю, побратимам усім,
Що в бою за Вкраїну упали.
Ненависний режим злих і лютих катів,
Ми ціною життя подолали.
(Пісня-балада «Про мальви»).

Ведуча. Кожна значна історична подія має притаманні лише їй символи. Але самі не відаємо, чому такий знак ураз з'являється. Ось десятки, а може, сотні років тому співали лемки про те, як пливе кача тисиною. Про розмову матері з сином, який сам не знав, де погине, але відчував, що таки поляже, й могилу «виберуть йому» «Чужі люди».

Ведучий. Давня лемківська пісня «Пливе кача по тисині» у виконанні гурту «Пікардійська терція» стала тугою, смутком, неофіційним жалобним гімном України. Під цей пісенний щем, його багатоголосся тисячі українців прощались з Героями Небесної Сотні, і тепер цей твір повів наш народ у пам'ять про тих, хто навечно впав на Майдані за нашу свободу.

(Лунає пісня «Пливе кача по тисині»).

Ведуча. Ми сьогодні в скорботі й з великою нашою вдячністю згадуємо Героїв світлої пам'яті Небесної Сотні, котрі відтепер постійно споглядатимуть за нами, за нашими вчинками.

Ведучий. Гідність, відданість та патріотизм сьогодні засяяли новими гранями, стали своєрідним поштовхом для переосмислення глибокої суті людського буття.

Нам треба об'єднатись воєдино,
Бо мрії й прагнення в нас одні –
Щоб стала вільна й сильна Україна,
Ми скажем усі разом: «Ні – війні».
(Лунає пісня «О мати Божя»).

СЦЕНАРІЙ
відзначення Дня пам'яті і примирення та 70-ї річниці Дня
перемоги над нацизмом у Другій світовій війні
(Сценарій підготувала методист Великоберезнянського районного будинку
культури Марина Жганич)

площа перед адмінбудинком
смт Великий Березний

08 травня 2015 року
Поч. о 21.00 год.

Наочне оформлення: на сходах перед адмінбудинком розташований майданчик для концерту, а саме: на заднику спеціальної конструкції розміщена національна символіка, плакати оздоблені маками – символом пам'яті в Україні.

Перед сходами адмінбудинку свічками викладено слово «ПАМ'ЯТАЄМО!»

Музичне та шумове оформлення:

1. Стрілецький романс (мінус)
2. Елеонора Веста (літературно-музична композиція «Хвилина мовчання»)
3. МЕТРОНОМ – хвилина мовчання
4. Фонограма «Священна пам'ять»

Кліпи на кінопроектор:

1. Кліп «Маки»
2. Ірина Федішин «Прошу в неба й землі»

Технічні засоби: звукопідсилююча апаратура, кінопроектор

Форма проведення: тематичний вечір «Одна родина у двох війнах»

з нагоди відзначення Дня пам'яті і примирення та 70-ї річниці
Дня перемоги над нацизмом у Другій світовій війні.

-21.00- проведення панахиди за жертвами Другої світової війни, молебень за мир та злагоду в Україні, за захисників Вітчизни;

-21.30- тематичний вечір «Одна родина у двох війнах» з нагоди Дня пам'яті та примирення, 70-ї річниці Перемоги над нацизмом у Європі;

-23:00- акція «Перша хвилина пам'яті» з нагоди Дня пам'яті та примирення, 70-ї річниці Перемоги над нацизмом у Європі.

(ведучі Марина Жганич та Уляна Поляк одягнені у вишиванки, на яких з
лівої сторони грудей розміщений мак)

ВЕДУЧА: Доброго весняного вечора, шановні жителі та гості нашого селища! Як нам відомо, час змінює все... Протягом попередніх 24 років Незалежна Україна відзначала 9 травня – День Перемоги за усталеним радянським зразком.

ВЕДУЧА: Святкування за цим зразком не відповідали історичній пам'яті українського народу і загальноєвропейським традиціям, призводили до ігнорування трагічних сторінок Другої світової війни, закріплювали в свідомості

культ війни. Результатом цього стало домінування історичних міфів, перманентне протистояння в суспільстві та посилення впливу Російської Федерації на громадське та політичне життя в Україні.

ВЕДУЧА: Завдяки Указу Президента України «Про заходи з відзначення у 2015 році 70-ї річниці Перемоги над нацизмом у Європі та 70-ї річниці завершення Другої світової війни» і Закону «Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939–1945 років» *Україна розпочинає нову традицію святкування 8 та 9 травня в європейському дусі – пам'яті та примирення.*

ВЕДУЧА: Страшні сліди залишила нам Друга світова війна. За ці роки в Україні загинув кожен шостий громадянин.

ВЕДУЧА: І з 2014 року наша країна знову знаходиться в стані війни, неоголошеної війни. І знову точаться криваві бої і знову великі втрати...

ВЕДУЧА: Для проведення панахиди за жертвами Другої світової війни, молебень за мир та злагоду в Україні, за захисників Вітчизни запрошується декан греко-католицької церкви.

(панахида)

ВЕДУЧА: О, Боже ласкавий, з високого неба,
Послухай молитву й благання до Тебе.
Спаси Україну від злої навали,
Щоб більше дітей батьки не ховали.

ВИСТУП Руслани Бесараб «Благослови»

ВЕДУЧА: Хто візьметься підрахувати, скільки вони могли б зробити, скільки б могли пізнати радісних хвилин... У вогнище війни було втягнуто 67 держав, 80 % населення земної кулі. Друга світова війна тривала довгих шість років. Вона пронеслася над величезними територіями Європи, Азії й Африки, охопила простори всіх океанів. У цій війні загинуло близько 60 мільйонів осіб, не говорячи вже про поранених і тих, хто пропав безвісти. Лихо й страждання, які пережили люди, незмірні.

Друга світова війна – глобальний військовий конфлікт в історії Землі та причина найбільших трагедій XX століття. Війна розпочалася першого вересня 1939 р. із вторгнення військ нацистської Німеччини до Польщі, а завершилася ³ вересня 1945 р.

ВЕДУЧА: *Україна понесла надзвичайні втрати внаслідок війни.*

Під час бойових дій і в полоні загинуло три-чотири мільйони військових, підпільників і цивільних, чотири-п'ять мільйонів цивільних загинуло через окупаційний терор та голод в тилу, до п'яти мільйонів жителів були евакуйовані або примусово вивезені до Росії та Німеччини, частина з яких не

повернулася. Загалом безповоротні втрати України (українців та інших народів) склали вісім-десять мільйонів осіб. Внаслідок бойових дій постраждало понад 700 міст та містечок, 5,6 тис. мостів, 28 тис. сіл, 300 тис. господарств.

(Виступ вокально-інструментального ансамблю ДШМ. Керівник Руслана Бесараб)

ВЕДУЧА: Минули роки, Україна не знала війни. Наш народ пишався тим, що у буремні дев'яності Україні вдалося зберегти мир. Але війна не обійшла нашу державу тепер. Ще недавно ми з вами не знали дуже багатьох слів, пов'язаних з війною, тепер же майже кожна родину так чи інакше опалило полум'я військових дій. Ще недавно ми не особливо звертали увагу на слова «Слава Україні – Героям слава», а тепер ці слова набули нового змісту.

ВЕДУЧА : Наразі вже точно зрозуміло, кому ці слова адресовані, і ні в кого немає сумнівів, що ці герої – хлопці, що зі зброєю в руках захищають крихкий східний кордон України, лікарі, які в мирний час повертають поранених в АТО з того світу, волонтери, на плечах яких тримається наша армія.

(Виступ Руслани Бесараб. Пісня «Солдат України»)

ВЕДУЧА: Слова «Слава Україні – Героям слава» перестали бути просто вітанням. Це вже віддання шани найкращим, котрі у найважливіший момент нашої держави не злякалися і пожертвували собою заради своєї Батьківщини, а також є засвідченням справжнього патріотичного подвигу наших Героїв, солдатів, які борються і не здаються без бою.

(Виступ Миколи Цигака . Пісня «Я не здамся без бою»)

ВЕДУЧА: Вони мужні, сміливі, хоробрі. Не шкодуючи власного життя, захищають неньку-Україну. Багато синів, наших земляків, пішли виконувати свій обов'язок перед Батьківщиною. Вони з гідністю несли і несуть бойову службу в лавах Збройних сил України.

ВЕДУЧА: Повертайся, будь ласка, живим.

Я прошу не багато, й не мало.

Кожен вечір молюсь всім святим,

Щоб нещастя тебе не спіткало.

Думаю, з такими словами лягає і просинається кожна мама, яка чекає свого сина з війни.

(Виступ Руслани Бесараб. Пісня «Мамина молитва»)

ВЕДУЧА: ВІРШ «Повертайтеся живими». Читає учасниця гуртка художнього слова районного будинку культури Вікторія МАНДЗЯК.

Повертайтеся живими!

Молитися я не втомлюся

За Україну і за Вас.

Вам до землі я поклонюся,

солдати, Ви – це все для нас.

Спасибі, що ходжу до школи,

а не шукаю укриття.

Спасибі вам за спокій вдома,

просто спасибі за життя.
Для нас немає тут загрози:
тут тиша, мир, а там – війна...
І біль, і страх, і сум, і сльози,
смерть, жах, скалічене життя.
Лиш три години розділяють
Вас від домівки і родин,
що щиро люблять і чекають
своїх синів, батьків, дідів.
Я б і сама пішла служити,
шкода, що не беруть дівчат,
тож залишається молитись
За Ваші, воїни, життя.

(Виступ Мирослави Симчишин. Пісня «Прошу в неба й землі» з репертуару Ірини Федишин)

ВЕДУЧА:

І тут ні сліз, ні відчаю не треба,
І тут не треба страху і ниття —
Живе лиш той, хто не живе для себе,
Хто для других виборює життя.

Живи, живи,
герой й солдат,
за всіх, хто не прийшов назад
з святих і вічних...
І та земля, що прийняла
до себе хлопців – тепер також
свята, свята – на всі століття і віка...

(Виступ Юрія Оленя. Пісня «Не спи, моя рідна земля».

Виступ Юліани Гриб. Пісня «Україна» – з репертуару Наталії Валецької.

Виступ Юрія Оленя. Пісня «Сивий, сивий туман над рікою».)

ВЕДУЧА:

Нам сьогодні треба
Нам і нашим дітям
Під блакитним мирним небом
За неньку радіти.
Прикрашати, пестувати
І міста, і села,
Гарну пісню заспівати
Для друзів веселих.

(Виступ Юліани Гриб. Пісня «Мій рідний край» – з репертуару Світлани Весни.

Виступ Олександра Оленя. Пісня «Березнянщина моя».)

ВЕДУЧА: Сьогодні нам треба гартуватися, допомагати один одному та нашому війську і державі, не піддаватись провокаціям та чуткам, що розповсюджує пропаганда Кремля, який сіє злість, зневіру та брехню про нашу країну. Будьмо мужніми, збережімо державу, збережімо себе. Ми віримо, що скоро закінчиться АТО на Сході нашої неньки. А зараз запрошуємо Григорія ...та Мирославу Симчишин запалити свічки пам'яті в знак того, що ми пам'ятаємо і ніколи не забудемо Вас, герої! Ви вічно житимете в наших серцях.

(Звучить запис Елеонори Веста «Хвилина мовчання». Запалення свічок та вірш «ПАМ'ЯТАЄМО»)!

ВЕДУЧА: В селі, де багряно розцвіла жоржина,
Де воїн в шоломі незмінно стоїть,
Вітри затихають. Мовчання хвилина.
А поруч в скорботі високий граніт.

Хвилина мовчання – ніяк не прощання,
Це мить про минулі страхіття війни.
Хвилина мовчання – це вічне стрічання,
Тут батько і мати, і дочки й сини.

ВЕДУЧА: І дід мій, і прадід... За долю країни,
За щастя народу в тяжкому бою
Життя віддавали. Мовчання хвилини
В знак вічної шани до них настають.

Тут крові краплини в пелюстках жоржини,
Пролитої в битві живуть без кінця.
Усе завмирає – мовчання хвилини.
Лиш чути, як б'ються в тривозі серця.

ВЕДУЧА: Хвилина мовчання. Не чути, немає
Ніякого звуку ніде навкруги.
В мільйонів тривога в серцях оживає,
Забули про неї лише вороги.
І батько, і мати, і син, і дружина
Прийшли найрідніших згадати в цю мить.
Гранітом скорботним мовчання хвилина
– Війни не потрібно! – серцями кричить.

ВЕДУЧА: Пам'ять тих, хто не повернувся з війни в далекому 1945 му та тих,
хто загинув на Сході України в зоні АТО хвилиною мовчання.
(Хвилина мовчання – МЕТРОНОМ – рівно о 23:00 год.)

ВЕДУЧИ залишаються на своїх місцях.

*ТИХО ЗВУЧИТЬ ФОНОГРАМА- до них БЕЗ ОГолошення підходить
читець і читає вірш «Заповіт».*

*По закінченні вірша ВЕДУЧИ та читець РАЗОМ: **СЛАВА УКРАЇНІ!**
Присутні: **ГЕРОЯМ СЛАВА!***

СЦЕНАРІЙ

вечора пам'яті “Герої не вмирають...Просто йдуть..”

Обладнання та оформлення: Державний Прапор України; сцена прикрашена повітряними кульками, елементами народної символіки; проектор, комп'ютер; записи музики: «Небесна сотня», «Україна прекрасна»; мультимедійна презентація.

Ведуча 1.

Майдан став символом боротьби, символом утвердження прагнень до європейських цінностей у споконвічно європейській державі.

І за цю боротьбу, за нашу з вами свободу й оновлення країни заплачено страшну ціну: своє життя віддали найкращі. І більшість з них молоді, сильні. Ті, що лише починав жити. І сьогодні ми зібралися для того, щоб пом'янути й вшанувати Небесну сотню. Тих мужніх, незламних українців та їхніх побратимів інших національностей, чиї душі уже на небесах.

Ведучий 2.

Вони підняли людей на боротьбу. Сотні проповідей є ніщо в порівнянні з тим, що вчинили для нас ці люди. Адже їхній вчинок – то велика жертвна любов. І якщо ми збагнемо це, то не буде поміж нами зла.

Головним у світі є любов, і люди, яких ми поминаємо, власне, засвідчили свою любов до Бога й до своєї країни, свого народу.

«Вони дивилися у небо високе»

У небо – високе-високе...

Відкриті здивовані очі:

– Невже це кінець? Кінець!

Вони дивилася в небо...

Підстрелене серце тріпоче

Христос у багряній тузі

Терновий кладе вінець.

Вони дивилася в небо...

А небо – таке ласкаве,

А сонце таке погідне,

Немов поцілунок весни.

Вони дивилися в небо –

Стелився обрій кривавий.

І руки чийсь привітні

Торкнулись повік, мов сні.

Вони дивилися в небо –
А там Україна голосить,
А там мліє рідна неня
Й така молода жона.
– Не треба, не треба, не треба!–
Синочок маленький просить.
Але закотилося сонце
і згасла навіки весна.

Ведуча 1.

Події останніх місяців 2013 рік початок 2014 року перетворилися у справжню національну стихію, в якій передався найтонший подих душі нашого народу. Пробудилася приспана роками національна свідомість людей.

Ведучий 2.

Українська національна спільнота поза межами українських земель, відчувачи духовний зв'язок з Україною, висловила нам свою підтримку. В якому б куточку Землі не жив Українець, ніщо не зможе зламати той дух, ту жагу до свободи, які генетично закладено у його душі.

Це моя і твоя війна
За мою і твою свободу
Я із заходу, ти із сходу –
Ми щаслива одна сім'я.
І ніхто нас не роз'єднає.
Нас ніколи ніхто не здолає,
Бо ми разом – могутня сила.
Це моя і твоя Україна.

І весь світ нас з тобою знає.
Нас з тобою весь світ поважає,
Бо ми биті, та не подолані,
Ми з тобою ніким не підкорені!
А нам брешуть, а нас обманюють,
Нас, мов звірів, з тобою стравлюють,
Але марно – дешева акція,
Я і ти – то Велика нація!

І ніхто нас не роз'єднає,
Нас ніколи ніхто не здолає.
Ми тут вільні,
Царям не вклонимось,
Ми ніколи їм не підкоримось!
Бо нам воля дорожча золота.
Наше слово б'є краще молота.

Я і ти – це велика сила,
Я і ти – це є Україна.
(Пісня «Не спи моя рідна земля»)

Майдан

У центрі великого міста,
Яке названо Київ,
На головній вулиці велично,
За Європу став Майдан надії.

І ніхто не купив людей,
Щоб вони там стояли.
Ні на хвилину, годину чи день —
До кінця усі страждали.

Вони прийшли не воювати,
Вони хотіли поєднати
ЄС і Україну,
Яка перетворилась у руїну.

Та влада так не вважала,
Вона на них «Беркут» послала.
Боялась народного гніву
І Київ підняла на війну.

Та люди усе проходили
Із гордо піднятою головою,
І гідність свою не загубили,
І сміливо ішли до бою.

Тепер усе скінчилось.
І «Беркут» з Майдану втік,
Та, можливо, усе змінилось,
Схід і Захід разом — навік!

Небесна сотня

Моя Україно, ти бажана і сильна.
Як рання зіронька в небі зориш,
У моєму серці навіки єдина.
Незабутня, любима і рідна цвітеш.

Живеш і не згаснеш,
моя вічна країно.
Весна надійде і ти знов розцвітеш,
В гаю соловейко защебече так дзвінко,

Бо ти – невмируща й ніколи.

Не можу дивитись на Майдан в телевізор,
Не можу я стримати сльози в очах.
Страшна та подія, що сталась в країні:
Загинули люди від вражих ватаг.
Герої не вмруть,
Їм одвічна слава,
А Сотня Небесна хай з Богом спочива,
Живі на цім світі нехай не забудуть,
Нехай пам'ятають усі їх імена.

(Пісня «Небесну сотню Господи прийми».

О.Табаков (клін))

Ведуча 1.

Усі герої Небесної сотні були простими людьми – не депутатами, не політиками, не начальниками. У вирішальний час не змогли байдуже сидіти біля телевізора, просто дивитися на те, що коїться на вулицях столиці.

Ведучий 2.

Вони не думали про те, що можуть загинути. Вони лише знали, що так як є, так далі бути в Україні не може.

Небесна сотня

Небесна сотня – то в серцях вогонь,
Він гаряче палав за Україну.
Від нині тихим співом заспокой
Ти, земле рідная, свою дитину.

Пташиним співом, шелестом трави
Блакитним небом, золотим колоссям
Останній раз, як мати пригорне
Чоло високе в обранку волосся.

Небесній сотні шана й молитви
За чисті душі, що злетіли в небо.
Їм шлях високий, Боже, освяти,
І в мирі, Господи,
Прийми до себе.

(Клін «Небесна сотня. Десяток небесних ангелів»)

Ведуча 1.

Їм амуніції не треба,
Хоч не закінчилась зима.
Сьогодні сотня йде на небо
Без командира йде, сама.

Ведучий 2.

На небі хмари розійдяться,
Весна іще не почалась.
Всі на Майдані розступіться,
Щоб сотня в небо піднялась.

Ведуча 1.

Земну покинувши родину,
Вони ідуть в останню путь.
За честь, за волю, за Україну
Ідуть, щоб Богу присягнуть.

Ведучий 2.

Веде їх всіх незламна віра
І торжество великих діл.
Тепер їм там за командира
Буде архангел Михаїл.

Ведуча 1.

Не плач і не ридай, родинно,
Хоч бій ніколи пройде.
Пишайся, ненько Україно –
Найкраща сотня в небо йде.

Українська революція

Блакитне небо посіріло,
і дощ ударив у ту ж мить.
У грудях серце заболіло,
по світу новина летить....

У центрі міста, на майдані,
в серці країни, мов в пільмі,
навіки душі відлетіли,
там сто героїв полягли.

Грудьми повстали, захищали
нам мирне небо, спів птахів.
І до останнього стояли,
аж поки янгол прилетів.....

Небесна сотня, вас навічно
до себе в рай Господь забрав.
Але назавжди залишились
в серцях народу, що повстав.

Борись, Вкраїно, за свободу,
бо кров і слъози пролились.

І пам'ятай своїх героїв,
Їх шанувати поклянись.

Залишиться кривавий лютий
в серцях вкраїнських громадян.
Не панувати злу в країні!
Хоч стогне вся земля від ран.....

Вшануй хвилиною мовчання,
Вкраїнцю, тих, що полягли.
Вони за тим злетіли в небо,
щоб в мирі й щасті ми жили.....

(Хвилина мовчання)

Ведучий 2.

Одного з волонтерів вразила розповідь лікаря, який виносив з-під куль молодого пораненого хлопця. Попри бій він співав Гімн України і помер, не дочекав швидкої.

Ведуча 1.

«Ще не вмерла Україна ...»
Помирав він та співав
За свободу Батьківщини
Молоде життя віддавав.

Ведучий 2.

«Згинуть нашу воріженьки...»
Їм лише до пекла шлях.
А брати до перемоги
На Майдані хай стоять.

Ведуча 1.

Прощавай, моя кохана,
Обійми моїх синів.
Розкажи їм все про тата,
Я прийду до ваших снів.

Ведучий 2.

«Душу й тіло ми положим...»
Не плач, матінко моя.
Я пішов з життя героєм
З сотнею таких як я.

(Гурт «Вітер знає» «Небесна сотня» (кліп))

Ведуча 1.

Звернення сина до матері
Вибач, мамо, за те, що не зміг вберегтись
Від підступної снайпера кулі
Не почую повік, як у нашім саду
На весні закує зозуля.

Вибач рідна за те, що пішов на Майдан
Навіть супроти твоєї волі.
Я хотів, усім серцем юначим бажав
Для України щасливої долі.

Вибач, ненько, за те, що в чорному вбрані
Ти згорьована будеш ходити.
Що серденько твоє споловинилося враз
І до віку вас буде боліти.

Я наблизить зумів світлий завтрашній день,
Коли буде земля розцвітати.
Ти у мене одна, як одна для усіх
Україна – страждальна мати.

Вибач, мамо, за те, що терпіти не зміг
Я холодне і дике свавілля.
Збунтувався гордий дух, нескоренна душа
І глибоке козацьке коріння.

Нам тут добре в раю, побратимам усім,
Що в бою з Україну упали
Ненависний режим злих і лютих катів.
Ми ціною життя подолали.

(Пісня-балада «Про мальви»)

Ведуча 1.

Кожна значна історична подія має притаманні лише їй символи. Але самі не відаємо, чому такий знак ураз з'являється. Ось десятки, а може сотні літ співали лемки про те, як пливе кача тисиною. Про розмову матері з сином, який сам не знав, де погине, але відчуває, що таки поляже, й могилу «виберуть йому» «чужі люди».

Ведучий 2.

Ці слова видаються водночас із своєрідним кодом, умовні знаки чи сигнали якого несуть у століття певні відомості. Можливо, героя пісні кликали фронти Першої чи Другої світових воїн, а можливо національно-визвольні змагання, зокрема у лавах українського стрілецтва, чи української Повстанської Армії.

Ведуча 1.

Давня лемківська пісня «Пливе кача по тисині» у виконанні гурту «Пікардійська терція» стала тугою, смутком, де офіційним жалобним Гімном України. Під цей пісенний щем, його багатоголосся тисячі українців прощалися з «Героями Небесної Сотні» і тепер цей твір повів наш народ у пам'ять про тих, хто навічно впав на Майдані за нашу свободу.

(Пісня «Пливе кача по тисині» (клін))

Ведуча 1.

Приклад Героїв Небесної має зупинити і тих, хто сьогодні розпалює все нове інше протистояння. Ми сьогодні в скорботі й з великою нашою вдячністю згадуємо Героїв світлої пам'яті Небесної сотні, котрі від тепер постійно споглядатимуть за нами та нашими вчинками.

Ведучий 2.

Гідність, відданість та патріотизм сьогодні засяяли новими гранями, стали своєрідним поштовхом для переосмислення глибокої суті людського буття. Згадаємо Шевченка, який ніколи не був прибічником ворожнечі між слов'янськими народами.

Ведуча 1.

В передмові до «Гайдамаків» він написав, що наші предки помилялися, коли ворогували, що слов'янські народи повинні дружити між собою, жити мирно. На жаль, Україна сьогодні стикнулася з іншим, опинившись в трагічній ситуації. Але ми пишаємося тим, що в історії нашої Славної Країни є багато прикладів того, як треба любити й обороняти свій край.

(Пісня «О, Мати Божжа»)

Ведуча 1.

Молюся за Тебе, моя Україно, за кожного батька, за кожного сина, за кожну матір, за кожну дитину я Бога прошу – збережи Україну! Страшною порою не дай їм загинуть! Хай наші молитви до Бога полинуть! Нехай Він злобу у серцях наших спинить! Молюсь, щоб людина почула людину, щоб син пожалів батька іншого сина, щоб мирною знову стала країна – я Бога прошу – збережи Україну!

(Спільна пісня-молитва «За Україну»)

Вечір-реквієм «Над Україною плаче небо»

На сцені – барикади з мішків, старі металеві бочки, шини, прапор України та інша українська символіка.

Учасники, які символізують народ, студентів, стоять у глибині сцени. Четверо хлопців, які символізують героїв-майданівців, у народних костюмах стоять на сцені перед учнями. Хлопці починають синхронно вдаряти палицями по бочках. До звуків ударів долучаються звуки церковних дзвонів, які б'ють на сполох. Це дзвони Михайлівського собору, які скликають народ.

Хлопець 1:

1.Гриміте сурми, стязі ввись!
Прийшла пора, іди борись!

Ричать мотори, поїзди,
Велика рать, ідем туди!

Хлопець 2:

2.Ми молоді, нам тільки жить,
Кохатись, вчитися любить,
Життя святее пізнавати...

Хлопець 3:

3. Того повстанемо разом!

Відкинем страх, візьмем любов
І з нею кинемось до бою!
Хлопець 4: 4. Гриміте сурми, стязі ввись!
Святий народе, підіймись..

*(Звучить рок-версія гімну України та демонструється кліп.
Зал співають Гімн України)*

Ведучий: 21 листопада 2013 року Кабмін України на таємній частині свого засідання ухвалив постанову, якою призупинив процес підготовки до підписання Угоди про асоціацію з Європейським союзом.

Відмова уряду від західного курсу, який асоціювався в українців з поліпшенням якості життя, перетворенням країни, став останньою краплею, в основному для молодого покоління, студентів, яка змусила їх вийти на вулицю після першого ж заклику. Станом на 23:10 годин на Майдані Незалежності було близько ³ тисяч людей. Також небайдужі українці висловили своє обурення у Львові, Хмельницькому, Луцьку, Ужгороді та інших містах України.

Учасник: України майбутнє в наших руках,
бо настали часи знов лихії,
подивись, подивись, у тих прапорах
б'ються крила твоєї надії!

Учасник: Україна палає в смертельних боях,
ми зійшлись в вирішальному герці...
Україна в горах, Україна в степах,
та найперше – у нашому серці!

Учасник: Нам вдягають кайдани, а ми встаємо,
нас вибивають – ми будемо жити,
у ділах, у словах і в сплетінні думок,
пам'ятайте, що ми її діти!

Ведучий: Майдан був показником стану суспільства, викликаний тотальною корупцією, соціальною нерівністю, свавіллям правоохоронних органів, загальною політикою влади. 15 грудня було проведено народне віче, метою якого було не дати згоду на підписання Митного Союзу.

Учасник 1: Українцю, подумай, сьогодні тебе
як безмовне, затуркане стадо
у москальську неволю жорстоко веде

Учасник 2: недолуга і зеківська влада!
Проженімо загарбників з рідних земель,
і порвімо ворожі кайдани!
Якщо хтось не повстав у сьогоднішній день,

- то він завтра вже точно повстане!
Учасник 3: Піднімайся, іди, протестуй! Не мовчи!
Ми і так надто довго мовчали!
Бо сьогодні ти втратити можеш дари,
за які наші предки вмирали!
Учасник 4: Українці, ходімо! Не біймось панів!
Ми покажемо кожному «пану»,
що робити із себе стадо рабів
Україна ніколи не стане!
Учасник 5: Влада, ти винна у всьому, що діється,
Мирний народ вже на грані війни,
Жнеться по–справжньому те, що посіється.
Запам'ятай історичні ці дні!
Учасник 6: Ми вже не дурні, і досить риторики,
Бізнес будуєш на наших кістках.
Бачиш, Майдан? Там справжнісінькі стойки –
Це тобі вирок і це тобі – крах!
Учасник 7: Чуєш? Втікай! Вони не заспокоються,
Їх не злякаєш ударом кийка:
Рани на тілі зціляться й загояться,
Але ніколи душа від плювка.
Тож не доводь до гріха мирних Орачів,
Бо як проллється, не Дай Боже, кров,
Не захистять тебе мури і сховища,
Скринька Пандори розкриється знов.
Учасник 8: Розправ свої крила, українська людино!
Чому ти сховалась ?! Чому ти мовчиш ?!
Чи мало віків нас Московщина била,
Щоб ми просто так взяли – і здались?!
Учасник 9: Не буде гнуть шию наш рід молодий!
Ми українці! Ми зрад не прощаєм!
Все вірно сказав Сірко кошовий:
«Безвольних рабів у рай не пускають»

Ведучий: Мільйон людей зі всієї країни взяли участь у мирному повстанні проти диктаторського режиму, в боротьбі за свої права і свободи, за гідне європейське майбутнє для України. Вони були готові до тривалої боротьби і Майдан мав намір стояти і боротися до тих пір, поки його голос, голос народу, не буде почутий. Майдан був постійно діючим осередком опору. Це і була наша вільна Україна. 15 грудня у Києві запровадили народне об'єднання «Майдан».

Тисячі майданів відбуваються по всій країні. Сотні тисяч українців виходять на площі.

Учасник 1:

Сьогодні я не бачив зла,
що тьмарить розум –
душа пашіла від тепла,
хоча й морозило.
Грудневий ранок пас вітри
своїми силами,
і сонце капало згори,
хоч не просили ми.

Учасник 2:

Навкруг – старі і молоді,
і навіть діти –
здається, на Майдані дім
обрало світло.
Я до багаття підійшов –
мені всміхнулись,
і гамір злився з тріском дров
у пісню вулиць.

Учасник 3:

А люди йшли, і йшли, і йшли,
з усіх околиць,
і час застиг, забув про плин
у вічній волі.
І ми ділили чай і хліб,
вогонь і воду,
і у грудневій димній млі
були народом...
Ну, а вогонь собі палав –
сміявся наче...
Сьогодні я не бачив зла.
А єдність – бачив.

Учасник 4:

Вирощуєм в Серцях малі Майдани
Ніколи не зречемося ми їх!
Хай кровоточать українські рани
Та не жаліймось ворогу на сміх.
Поспалюєм мости, які зігнали,
І попіл цей в майбутнє не візьмемо,
А покладемо тихо у могили
Все те, що нам злетіти не дає.
Є пісня, є жага, є слово «ми»
Чого ж іще потрібно? До кінця!

Іди у бій, з собою лиш візьми
Молитву до Небесного Отця.

Першого грудня вночі беркутівці оточили площу і жорстоко побили учасників протесту, переважно студентів. Вони активно застосовували гумові палиці і звукошумові гранати. Багато протестувальників були поранені. Народ був шокований. Ця подія стала однією з ключових у мирному спротиві активістів. Дзвони Михайлівського собору підняли Україну. Збулося давнє пророцтво. Брат пішов на брата.

Учасник 1: Сьогодні я прокинулась не в тій країні,
Не в тому місці, де завжди була в безпеці.
Мені сьогодні, як малій дитині,
Розбили вщент із сподівань фортеці
Усі дороги у сльозах й крові
Все розмела «службова» завірюха!
І хай ми, українці, сильні та здорові,
Та на душі у кожного давно розруха.

Учасник 2: Вже серце захлинається в сльозах,
І зрадою пече поранена надія
Такого навіть ворогу не побажаєш в снах,
Остання крапля – це страшна подія

Учасник 3: Як твоя гусенична підошва
Опускається стрімко униз –
Не на камінь майдану чи площі,
А на душу людську – зупинись.

Учасник 4: Схаменись, не топчи – там людина!
Може донька чиясь, сестра, брат?
В тебе теж є, напевно родина,
Що за крок цей заплатить стократ.

Учасник 5: Хай для тебе народ – біомаса,
Легко бити, коли ти в строю,
Знай: ти рідну матусю дубасиш
І дитину маленьку свою.

Учасник 6: Кара Божа затягує петлі –
Тим, під каскою сірим, затям,
Що горітимеш, хлопче, у пеклі,
Не по смерті, а ще за життя!

Ведучий: 16 січня 2014 року у Верховній Раді було прийнято й ухвалено «диктаторські закони». Закони увалялися підняттям рук та без обговорення. Ці законодавчі акти обмежували права громадян, надавали органам державної

влади більшу свободу дій у сфері покарання учасників акцій протестів і мали на меті криміналізувати громадянське суспільство.

Більше сотні громадських організацій у соцмережах оголосили повну мобілізацію на майдані незалежності у Києві. Всі готувались до всеукраїнського страйку. Вони заявили, що прийняті закони – це в'язниця суворого режиму для всіх, хто відчуває себе вільною людиною і що настав той час, коли перевіряються на практиці слова гімну «Душу й тіло ми положим за нашу свободу».

Люди йдуть на Майдан відвойовувати свою гідність після диктаторських законів 16 січня.

Учасник 1: Досить ховатись! Досить терпіти!
Народ вже вийшов, народ вже усюди.
Ти ж українець! Щось маєш робити!
Нас не тримають за справжніх людей,
Для них – не народ, для них – ми тварини.
Для них ми німі, без власних ідей,
Встань! Ти ж донька, а ти син Батьківщини!
Досить чекати хорошої долі,
Досить дивитись на нашу ганьбу,
Ми ж хотіли добитися волі,
Так давайте почнемо свою боротьбу!

Ведучий: В кінці січня 2014 року розпочалася гаряча фаза революції. Київ у вогні. Україна оплакує нових героїв. – Сергія Нігояна, Михайла Жизнєвського, Романа Сеника та Юрія Вербицького. Народ ридає, рветься до бою і навіть у страшному сні не бачить – це лише перші жертви. Соні тисяч патріотів йдуть на Майдан відстоювати свою гідність, гідність рідної країни.

Учасник 1: Над Україною небо сіре і чорне:
Реве вперед супротив з пересердь,
Крізь беркутську провладну дерть
У кожен рупор, кожним горлом
З надією, що ми прорвемось й не пригорне
Зрадливий сумнів або смерть...

Учасник 2: Коли сини збирались на Майдан –
За волю разом до кінця стояти,
Огорнута у вранішній туман
Їх проводжала Україна-мати.
Коли сини рушали від воріт,
Розлука зимна «Зупини!» вмовляла.
Вона ж синам дивилася услід
І кожен крок дітей благословляла.

(Учениця виконує пісню «Повертайся живим»)

- Учасник 1:** Коли синів покрит вогненний дим –
На кров Героїв опадали квіти,
Вона бруківку подавала їм,
Щоб проти куль стояли мужньо діти.
- Учасник 2:** Коли синів принесли на поріг
У домовинах, на Майдані збитих.
Вона сивіла, як промерзлий сніг,
І проклинала вбивць несамовито
- Учасник 3:** Вона ніколи, чуєте, повік,
І навіть в дні морозного Йордану,
Не витре сліз з очей і впалих щік,
Не зійде з почорнілого Майдану.
Бо тут сини за волю полягли,
Бо тут з роками чується так само,
Як діти їй на вірність присягли
І як востаннє шепотіли «Мамо»...

Ведучий: 20 лютого морозного дня на Інституцькій снайпери жорстоко розстріляли українських хлопців, які захищали барикади. Загиблих назвали Небесною Сотнею.

Учасник 1:

НЕБЕСНА СОТНЯ

- Ти бачив як Ангели в Небо летіли?
Так-так, Ангели в Небо, а не навпаки...
Від пострілів влади отак відлітали
До Бога назавжди вкраїнські сини.
Їх кров залишилась не там на Майдані,
А на руках всіх провладних катів,
А сльози батьків потечуть ніби ріки
На всі покоління до «сьомих колін».
- Учасник 2:** А мені вже не боляче...
Наді мною – лиш небо,
Люди-тіні, гуторячи,
Проминають повз мене.
А мені вже не холодно
На лютневій бруківці,
Янгелятка навколо
Розмахалися крильцями.
- Учасник 3:** Нескінченна блискуча
Розгорнулась дорога,

Провідник-неминучість
Вже чека на порогах.
І востаннє про мамин
Теплий світоч згадавши,
Я ступаю крізь браму
І мені вже не страшно.

Учасник 4: Мамо, не плач. Я повернусь весною.
У шибку пташинкою вдарюсь твою.
Прийду на світанні в садок із росою,
А, може, дощем на поріг упаду.
Голубко, не плач. Так судилося, ненько,
Що слово «бабуню» вже не буде твоїм.
Прийду і попрошуся в сон твій тихенько
Розкажу, як мається в домі новім.
Мені колискову ангел співає
І рана смертельна уже не болить.
Ти знаєш, матусю, й тут сумно буває
Душа за тобою, рідненька, щемить.
Мамочко, вибач за чорну хустину
За те, що віднині будеш сама.
Тебе я любив. І любив Україну
Вона, як і ти, була в мене одна.

Ведучий: 20 лютого. Майдан. Народ прощається з свої героями. Україна ридає, голосить за полеглими синами. В небо за Небесною Сотнею лине тужлива лемківська мелодія. Рве душу, крає серце. Це улюблена пісня Михайла Жизнєвського «Плине кача по Тисині». Вона стала піснею-реквіємом за загиблими на Майдані. Тож вшануймо і ми пам'ять героїв хвилиною мовчання.

Хвилина мовчання.

(Лунає пісня «Плине кача» та показ відео ролика)

Учасник 1: Чим була революція для нас? Для когось прогулянкою, для когось війною. Але в першу чергу Майдан став випробовуванням на цінність особистості людини, виміром людськості та гідності.

Учасник 2: Це – Революція Гідності, було сказано зі сцени Майдану. Тепер ми знаємо, що таке гідність.

Учасник 3: Ми бачили її в очах жінок, які відправляли своїх чоловіків та синів у ніч на Майдан.

Учасник 4: Ми бачили її у волонтерах-медиках, які виносили поранених під кулями.

Учасник 5: Ми бачили її в очах тих хлопців, що без бронежилетів, у пластикових касках, прикриті самими тільки дерев'яними житами і йшли у бій за рідну країну, за правду, за українську пісню, за вишиванку.

Учасник 6: Україна заплатила надзвичайно високу ціну, захищаючи свою гідність. Вона втратила своїх найкращих синів.

(Учасники співають пісню «Заспіваймо пісню за Україну»)

Дорогами війни...

**(Сценарій виховного заходу з патріотичного виховання,
присвяченого Дню пам'яті і примирення)**

Мета заходу: виховання патріотизму і почуття пошани і вдячності ветеранам Другої Світової війни, гордості за подвиг свого народу.
(Звучить Гімн України).

1-й ведучий:

Весна іде, і переможним кроком
В тюльпановому вічному вогні
Йде травень крізь хвилини, дні і роки.
Несе нащадкам спогади свої.

2-й ведучий:

Весна іде квітчасто, гордо, юно.
Як втілення найчарівніших снів.
О весно красна, ти ще не забула
В історії своїй жахливих днів?

1-й ведучий:

Із року в рік часопис віддаляє
І своїх нащадків далі від війни.
Та травень знов і знову нагадає,
Як із життя ішли його сини.

2-й ведучий:

Буяють мирно квіти на могилах,
До сонця красного метелики летять.
А ті, кому війна зламала крила.
Священним вічним сном в могилах сплять.

(К. Обідець)

1-й ведучий:

Війна, котра прийшла на українську землю червневим ранком 1941 року,
увірвалася до кожної сім'ї, до кожної оселі, відібрала мільйони молодих життів,
спотворила нашу чудову природу, перетворила у руїни тисячі міст і сіл.
Кожен рік віддаляє нас від тієї незабутньої і великої переможної весни 1945 року.
Та живою і невмирущою є пам'ять про тих, хто ціною власного життя

відстояв мир, свободу і незалежність Батьківщини, врятував світ від фашистської навали.

2-й ведучий:

Наш народ залишився незламним у титанічній битві, рівній якій не знала історія. Він боровся за свободу і переміг. Серед тисяч солдатських автографів на стінах рейхстагу було чимало українських імен.

Учасник художньої самодіяльності (читає):

Руді вітрила підняла, пливе
Зловіща ніч на Україну.
Та поки серце в нас живе, —
Нас не поставиш на коліна.
Безумна мати коси рве,
Зове повішеного сина.
Та поки серце в нас живе, —
Нас не поставиш на коліна.
Колись історія назве
Цей час народженням людини,
Бо поки серце в нас живе, —
Нас не поставиш на коліна.
(Володимир Бугаєнко)

1-й ведучий:

Війна пройшла через наші серця, стала частиною всенародної і сімейної пам'яті.

2-й ведучий:

Але ще – це свято зі сльозами на очах. Бо хто поверне нам загиблих рідних і близьких? Хто втішить біль серця і зітре наші сльози? Хто поверне вкрадене фашистськими катами багатство нашої землі, що наживалося потом нашого народу?

Учасник художньої самодіяльності (читає):

Чуєш, кличуть, як сурми, своїми гудками
В розтривожену даль поїзди...
В час останній не плач, усміхнись, моя мамо.
Поцілуй на прощання і в путь проведи.
Буде смерть лютувати на солдатських дорогах,
І пожарища дим, і розгул канонад.
Але вір ти в одне: що прийде перемога,
І до рідного дому вернусь я назад.
Може, юність на скронях обпалить сивини.
Може, в ранах пройду закривавлену путь,
А можливо, у пісні до тебе прилину
Отаким, як прощаюсь сьогодні отут.

1-й ведучий:

Ідуть роки, але війна не забувається. Знову і знову озивається вона у свідомості поколінь, тривожить уяву, змушує замислюватися над трагедією і подвигом нашого народу.

2-й ведучий:

І скільки б не пройшло часу, ми завжди пам'ятатимемо тих, форсував Дніпро, штурмував острів Хортицю, визволяв Запоріжжя та інші міста і села України, в бою брав столиці Європи та обіймав союзників на Ельбі.

1-й ведучий:

Не забути ніколи цього ні нам, ні нашим дітям та онукам, як ніколи не забути замайорівшого прапора над Рейхстагом — світового символу свободи та миру.

2-й ведучий:

Схиляємо в скорботі голови перед пам'яттю загиблих за нашу незалежність і мирне сьогодні, хто ціною власного життя наближав історичний День пам'яті і примирення. (Хвилина мовчання)

(Покладання квітів до пам'ятника).

1-й ведучий:

Вшановуючи у цей урочистий день світлу пам'ять тих, хто ціною свого життя захищав людство від нацизму, ми звертаємо свої вдячні погляди до ветеранів.

2-й ведучий:

Сьогодні серед нас живуть ті, хто у воєнні роки наближав світлий день перемоги, кого ми називаємо переможцями, ветеранами, ті, хто в той жахливий час зустрічав свою юність, дивлячись в очі смерті на фронті або в тилу, у рабському полоні.

Учасник (читає):

Дитинство й юність винесли страждання.
Крізь сльози й крик у розпачі гучнім
Пліч-о-пліч з старістю, крізь всі поневіряння
Пройшли похід жорстокий і страшний.
А юність вабила... Та фронтові дороги
Ламали долі людям знов і знов.
І рятівним ставав, крім віри в Бога,
Надії промінь і палка любов.
(К. Обідець)

1-й ведучий:

Сьогодні до нас на свято ми запросили... (перелік присутніх ветеранів). Слово надається...

(Лунає пісня про війну).

2-й ведучий:

Давно відгрімili залпи війни, суворий час тих часів став надбанням історії, але не померла слава тих днів, ніколи не зітреться в нашій пам'яті велич народного подвигу.

1-й ведучий:

Дорогі ветерани! Ми, ваші нащадки, з вертаємося до вас зі словами вдячності за вашу мужність і героїзм. Це ви зі своїми бойовими побратимами наближали свято перемоги, віддаючи своє здоров'я і життя за мирне сьогодення. Щастя вам, здоров'я і довгих років життя!

2-й ведучий:

Хай на вашу долю поле щедро родить,
Лихо та невдача хай вас не знаходять.
Будьте на здоров'я і добро багаті,
Хай радість і щастя живуть з вами в хаті.
Хай стелиться всюди вам сонячна путь,
Хай щедро зозулі сто літ накують.

Учасник (читає):

Від куль ще стіни щерблені й діряві,
Ще згарища задимлені й сумні,
Та вже встають будівлі величаві.
Як вічне заперечення війні.
На риштуваннях цокають сокири.
Увись зростають стіни на очах.
І скоро дах запне руїни сірі,
І засміються вікна у хатах.
(Мойсей Хащеватський)
(Лунає пісня про Батьківщину).

1-й учасник:

За мужність!

2-й учасник:

За відвагу!

3-й учасник:

За любов!

4-й учасник:

За вірність слову!

5-й учасник:

І за Батьківщину!

6-й учасник:

За мирне небо!

7-й учасник:

За пролиту кров!

8-й учасник:

За щастя матері!

9-й учасник:

За сміх дзвінкий дитини!

Разом:

Доземний вам уклін і вічна слава!

Учасник (читає):

Рідна мати Україно,
Чого мені треба:
Цвіт променя ласкавого
Та чистого неба.
Щоб степами широкими
Колосилось жито,
Щоб кулею багряною
Ворога розбито.
Щоб сини росли хороші
Й дочки ясночолі.
Щоб сміялись до схід сонця
Вкраїнські тополі.
Рідна мати Україно,
Чуєш, пісня лине.
Твоя слава, твоя воля
Повік не загине.
(Петро Артеменко)
(Лунають пісні про війну, учасники художньої самодіяльності дарують квіти ветеранам).

Україна є була і буде....

(до Дня соборності України)

Ведучий:

Тобі Україно, мій мужній народе,
Складаю я пісню святої свободи.
Усі мої сили і душу широку
Й життя я віддам до останнього кроку,
Аби ти щаслива була, Україно,
Моя Батьківщино!

Ведуча: Шановні друзі! День 22 січня 1919 року ввійшов до національного календаря як велике державне свято – День соборності України. Саме тоді на площі перед Софією Київською було урочисто проголошено злуку Української народної республіки і Західноукраїнської народної республіки. Віднині український народ, звільнений могутнім поривом своїх власних сил, має змогу об'єднати всі зусилля своїх синів для створення нероздільної незалежної Української держави на добро і щастя Української держави. Таким чином, вперше за 600 років був зроблений серйозний крок до об'єднання більшості етнічних українських земель в єдину державу. Офіційно в Україні День соборності відзначається з 1999 року, коли був підписаний відповідний Указ Президента України.

(Звучить Гімн України).

Ведучий:

Нам дух волелюбний від скіфів дістався,
широка душа – від безмежжя степів.
Хто серцем тебе, Україно, торкався,
Той душу твою осягнути зумів.

Ведуча:

Це тут України початок,
Де волю плекали твої козаки.
Про тебе сьогодні ми будем співати
І славу твою пронесем крізь віки.

Пісня

Ведучий:

22 січня 1918 року Українська Центральна Рада в IV Універсалі проголосила Українську Народну Республіку самостійною, ні від кого незалежною державою українського народу. З усіма сусідніми державами – Росією, Польщею, Австрією, Туреччиною та іншими вона житиме в згоді й приязні. Разом з тим відзначалося, що ні одна з них не повинна втручатися в життя самостійної Української Республіки.

Ведуча:

Велична і свята, моя ти, Україно,
Лише тобі карать нас і судить,
Нам берегти тебе, Соборну і єдину
І нам твою історію творить!

Ведучий:

Та була у нас і година злуки –
Свято наших зріднених сердець;
Це тоді, як узялись за руки –
Гайдамака й січовий стрілець.
А сьогодні нас єднає знову, Україно,
Твій народний рух;
Простягнувсь від Києва до Львова
Під твоїми стягами ланцюг..

(Георгій Петрук-Попик)

Ведучий:

Рідна матір, Україно!
Подивись, твої сини
Вже посіяли свободу,
Вже колосяться лани.
Ті, із кого кепкували,
Насміхались, як могли,
Знов народом гордим стали,
Більш вони вже не хохли,
Не лакузи, не примари,
А герої та борці.

Ведуча:

Універсал закликав всіх патріотів України стати на захист добробуту і свободи свого народу від більшовиків та інших нападників.

Ведучий:

На жаль, в силу багатьох, як об'єктивних так і суб'єктивних обставин, Українська Народна Республіка зазнала невдачі. Незважаючи на це, день 22січня 2019 року назавжди залишиться в історії українського народу як свято Соборності України. Це був один з найпрекрасніших моментів нашої історії. Високий принцип соборності своїх земель – найблагородніший у світі ідеал, до якого прагне кожна нація.

Ведуча:

Маєм сонце, маєм море,
Маєм Київ і Дніпро,
Маєм землю неозору,
На якій росте добро.
Синьо-жовтий прапор маєм
Й Володимирський тризуб,
Дон і Сян їх обіймають.
Ми – народ-великолюб.

Ведучий:

Боже-Отче всемогутній,
Захисти коханий край!
Дай нам вийти у майбутнє,
Мужність і сміливість дай!
Захисти нас від свавільних
Хижаків, жорстоких, злих,
Захисти від божевільних,
Від Чорнобилів нових!

Ведуча:

Хай собори на руїні
Стануть там, де Ти прорік,
Незалежній Україні –
Всі (разом) Слава нині і повік!

(Пісня)

Ведучий:

Я співаю про тебе, прекрасно країно,
Де хлібами духмяними вкриті поля,
І про шлях твій до волі, моя Україно,
Незалежна та славна слов'янська земля!

Ведуча:

Ми вірим в майбутнє твоє, Україно!
Говорять сьогодні дорослі й малі,
Бо ти в нас – найкраща,

Бо ти в нас – єдина,
Немає такої, як ти, на землі.

(Пісня)

Ведучий:

Україно, соборна державо,
Сонценосна колиска моя,
Ще не вмерла й не вмере твоя слава,
Завойована в чесних боях.
Живи та міцній, Українська державо!
Вмирили у битвах мільйони бійців,
Щоб стяг синьо-жовтий піднявсь величаво
Й над Києвом стольним віки майорів.

Ведуча:

Молюсь за тебе, Україно,
Молюсь за тебе кожен час,
Бо ти у нас одна-єдина,
Писав в своїх віршах Тарас.
Молюсь – казав він, – щоб у тебе
Не було між людьми війни,
Щоб завжди було чисте небо
На нашій стомленій землі.
Щоб завше у садку смерека
Весняним квітом під вікном цвіла
І прилітали з вирію лелеки,
Щоб гомін хвиль послухати Дніпра.

Ведучий:

Віriamo, що територіальна цілісність України, скріплена кров'ю мільйонів незламних борців, навіки залишатиметься непорушною. Ми маємо бути свідомі того, що лише в єдності дій та соборності душ можемо досягти величної мети – побудови економічно й духовно багатой, вільної й демократичної України, якою пишатимуться наші нащадки. Плекаймо все, що працює на ідею загальнонаціональної єдності, повсякчас пам'ятаючи про незліченні жертви покладені на вівтар незалежності, соборності, державності.

Ведуча:

Розквітай, прекрасна Україно,
Рідна земле, матінко моя.
Хай лунає мова солов'їна,
Пісня неповторная твоя.
Хай смереки, ясени, тополі,
Квіти, луки, трави і сади
Шепчуть вірші щедрі, добрі, вольні,
Чисті, із джерельної води.
Нам би вічно милуватись нею,
А лихі дороги обминуть,

Дай напиться серцем і душею.
І піти з тобою в мрійну путь.
Розквітай, прекрасна Україно,
Рідна земле, матінко моя!
(Пісня)

Час і досі не згоїв рани
(Вечір пам'яті воїнам-інтернаціоналістам, які загинули в афганській війні)

Ведучий: Далекий грудень 1979 року... Далека та чужа країна Афганістан ...
Безглузда війна ... Скільки смертей, скільки горя за 10 років. Проте ця безглуздість не применшує героїзму наших воїнів там, в афганському пеклі.
Ніхто та ніщо не має бути забутим, аби не забути – треба пам'ятати, а щоб пам'ятати – треба знати.

Війна. Чужа. Старшна. Непотрібна.

Геройство. Біль. Дочасна сивина.

Прокляття чаша випита до дна.

Жорстока тиша. Вибухоподібна

Війна. Війна. Війна.

(Звучить пісня про Афганістан)

Ведуча: Сьогодні ми зібралися, щоб вшанувати пам'ять тих, хто поліг у афганських ущелинах, та поклонитися тим, хто прийшов із війни живим, хоча із пораненою душею. Молоді люди йшли туди не за орденами й медалями – вони свято вірили, що виконують інтернаціональний обов'язок.

Ведучий: Афганська війна..., брудна, неоголошена... Та хіба війни бувають чистими? Будь-яка несе смерть, каліцтво, вдягає в жалобу тисячі сердець, материнських сердець. У війни холодні очі, у війни свій рахунок, своя безжальна арифметика.

Учасник:

Очі туманить ядуча сльоза

Очі туманить ядуча сльоза,

Руки скувала втома,

Палить їй душу афганська гроза –

Син не вернувся додому.

В неї він був ясночолоий, як світ,

Сонячно так усміхався,

Ще й 20 не було йому літ...

Юним на вік і зостався.

Ясеночки! Синочки! Сини!

Колосочки вкраїнського поля,

Скільки вас не вернулось з війни?

Скільки гибіє ще у неволі?

Ведуча: 15 лютого минає _____ років із дня закінчення війни в Афганістані. Але ця війна назавжди залишиться болем у серцях нашого народу.

Ведучий: 160 тисячам наших земляків судилося пройти це жорстоке випробування, 3383 із них повернулися додому в цинкових трунах. Ми маємо знати про страшні події безглуздої афганської війни і пам'ятати, що серед нас живуть люди, які в 20-30 років стали свідками та учасниками воєнних подій. І ми маємо пишатися їхньою мужністю, героїзмом, подвигом. Учасниками бойових дій в Афганістані були і наші воїни-односельці.

Ведуча: Тисячі наших хлопців загинули в боях і померли від ран, контузій, травм і хвороб, пропали безвісти.

Сивіли від горя батьки й матері, ховаючи своїх дітей, сиротіли діти, вдовами ставали жінки в мирний час.

У скількох сімей у траурному обрамленні зберігаються фотографії синів! Одну нагороду заробили вони за проявлену мужність і героїзм –право бути похованим на рідній землі.

Ховали інтернаціоналіста

Ховали інтернаціоналіста,
Блищала глухо цинкова труна,
Нестерпно пахло тополним листом
І плач дівочий танув, як струна.
Руда земля розвернулася чорнорото.
Чекає хижо мовчки на своє,
А мати на колінах у болоті обмацує труну:
«Чи ж там він є?!!»
Стоять, відводять очі в бік солдати
І шепотить капітан ледве чуть:
« Не велено ... Не можна відкривати ...
Не велено...»
Уже струмки течуть,
Уже весна така глибока, рання.
Учора вже летіли журавлі.
Таке врочисте вийшло поховання:
Школярики стоять, учителі.
А голосок дівочий квилить, квилить,
Соромиться кричати на весь світ...
Кого клясти, кого назвати винним?
І що твій світ? Хіба він дасть відповідь?
На хрест сусідній похилився тато,
Похлюпилися братики малі –
В селі ховали воїна – солдата,
У мирному українському селі.
(Звучить пісня про Афганістан).

Ведучий: Потрапивши на палаючу Афганську землю, мужні воїни-інтернаціоналісти всім серцем прийняли її біль, як свій, і до останнього подиху захищали її інтереси її багатостраждального народу.

Ведуча: В ім'я волелюбного афганського народу, ім'я миру, братерства на землі, вони, не вагаючись, готові були віддати найдорожче – життя. Багатьом із них ніколи уже не повернутися до рідної хати, не побачити ні рідних, ні неба, ні гарної землі. Вони полягли навіки: кого поховали товариші, хто пошматований розлетівся в прах на гігантських фугасах. І тільки гнівний його дим понесли над землею східні вітри.

Ніхто не забутий,

На попіл ніхто не згорів...

Солдатські портрети

На вишитих крилах пливуть.

І доки є пам'ять людей

І живуть матері,

Доти й сини,

Що спіткнулись об кулі, – живуть.

Ведучий: Летіли в Україну «чорні тюльпани» з цинковими гробами. Україна втратила близько 4000 молодих хлопців, 6000 стали інвалідами.

Ведуча: На знак вшанування світлої пам'яті тих, хто віддав своє життя, увійшовши в безсмертя, схилимо голови і вшануємо їх хвилиною мовчання.

(Хронометр відбиває хвилину).

(Учасник читає вірш «Поставте скибку хліба на стакан»).

Поставте скибку хліба на стакан

І голову схиліть в скорботі вічній

За тих, кого убив Афганістан,

Чиї він душі ранив і скалічив.

Ведучий: Падали хлопці на чужій землі, а в них на м'яких долонях такі довгі і прекрасні... Разом із ними пішло в небуття чиясь щастя. Разом із ними загинули їхні ненародженні діти. Але вони живуть у пам'яті бойових друзів, продовжують усміхатись зі сторінок солдатських альбомів. Вони вічно живуть у зболених, згорьованих, люблячих, палких материнських серцях.

Ведуча: 12 тисяч залишилися інвалідами, понад 100 тисяч живуть і житимуть з невиліковними хворобами, 86 українських юнаків – у полоні, більшість з яких за плином часу можна вважати такими, що пропали безвісти.

Ведучий: Війна! Коли чуєш це слово, відразу уявляєш щось велике і дуже страшне. Це не тільки бої, героїзм і подвиг. Це важкі людські страждання, нелюдські випробування. Це смерть багатьох людей. Війна – горе не однієї людини, а цілого народу.

Хто ж відповість?

Як захлинався бій останній

І ущухав вогонь атак,

Упав юнак в Афганістані –

Двадцятирічний мій земляк.

Упав, з очей спадали зорі,
Темніла неба пелена...
О, Боже мій, що тільки творить
Людьми придумана війна!
Війна в наш дім проникла тихо,
Згасивши тисячі життів.
І залишили біль і лихо
Печалі вдів і матерів.
Хто ж відповість за юні долі
У крові викупаний стяг?
Коли і як приспати болі
В людських зневірених серцях...
А, може, скажуть кладовища
Устами жалібних троянд,
Чом дев'ять літ там юність нищив
Для нас чужий Афганістан.

Ведуча: Час і досі не загоїв рану – цей одвічний біль Афганістану. Чи мало літ минуло відтоді, як вивели з Афганістану війська, але рани цієї війни як вивели з Афганістану війська, але рани цієї війни кровоточать й досі. Не можуть матері забути загиблих та покалічених синів, а дружини й діти – своїх чоловіків і батьків.

Ведучий: Усі вони любили життя, любили своїх батьків, своє місто, село. Були вірними друзями, жили щасливо і мріяли про майбутнє. Та всім судилося повернутися до рідних домівок.

Ведуча:

Старенька мати йде до свого сина,
Гранітні плити плачуть під ногами,
Стукоче серце в грудях, ніє спина:
Синочку, рідний, йди в обійми мами.
Тече сльоза і падає на плечі
Із стелі очі дивляться хлоп'ячі,
Їм тільки жити, жити і творити,
Вони ж навіки залишаються дитячі.

Ведучий: Війна закінчилася. Багато молодих воїнів-інтернаціоналістів були нагороджені орденами і медалями, є життя, а для загиблих пам'ять.

Ведуча: Ми не повинні забувати жертв Афганістану, як і всіх інших жертв, які поніс наш народ тільки через те, що не сам керував долею своїх громадян, а ними розпоряджався хтось інший.

Ведучий: Вище підіймайте стяг Пам'яті! Щоб ніхто в світі не зміг зробити вигляду, ніби він забув, як втрачали найдорожчих людей, забув, як чекали першого дня без війни.

Ведуча:

Скільки років щасливої тиші,
Та вривається голос в ефір,

Що благає. Нагадує. Кличе:
Захистіть, збережіть, люди, мир!

Ведучий:

Кожен день, кожен час пам'ятайте,
Скільки жертв нам війна принесла.
Все, що можна, для миру віддайте,
Збережіть для нащадків життя!

Гра «Я люблю Україну»

У конкурсах беруть участь 2 команди по 5 чоловік

Ведучий: Щоб мати багату, незалежну Україну – треба бути українцями. Маю дуже велику надію, що саме ви, наші вихованці, зміцните нашу державу, саме ваше покоління буде цінувати і прославляти її досягнення, досягнення багатьох великих українців. Адже Україні є чим і ким пишатися.

Сьогодні ви будете доводити наскільки глибокі ваші знання про Україну.

І граунд «Хто швидше»:

- Який твір Т.Шевченка перекладений на 140 мов (Заповіт)
- Яке ім'я було найпоширеніше серед козаків? (Іван)
- Де було створено першу бібліотеку в Київській Русі? (у Києві)
- Ким була завезена картопля в Україну? (козаками, як трофей)
- Назвіть першу столицю України? (м. Харків)
- Чим славиться місто Запоріжжя? (о.Хортиця, ГЕС, машини «запорожці»)
- В якому місті розміщено музей писанки? (в Коломиї, на Гуцульщині)

II граунд «Видатні українці»:

За дві хвилини капітан кожної команди повинен, не називаючи імен та прізвищ видатних людей, дати зрозуміти членам своєї команди, про кого йде мова. За кожну правильну відповідь команда отримує 1 бал:

1. В.Кличко
2. Руслана
3. Б.Хмельницький
4. С.Бубка
5. В. Лобановський
6. Леся Українка
7. Я. Клочкова
8. С.Корольов
9. Г. Сковорода
- 10.С.Ротару
- 11.О.Блохін
- 12.В.Івасюк
- 13.А.Шевченко

- 14.І.Піддубний
- 15.Т. Шевченко
- 16.М.Амосов
- 17.О.Скрипка

1. Б.Ступка
2. Я. Мудрий
3. А.Роговцева
4. Ю.Рибчинський

III раунд «Все про рідний край»:

- Чи віриш ти, що в Україні є місто, де жителі по вулицях не ходять, а пересуваються на човнах? (м.Вилкове, Одеська область)
- Чи віриш ти, що в ріках України зустрічаються риби більші, ніж сом? (Ні, сом – найбільша риба в річках України)
- Чи віриш ти, що Азовське море – одне з найменших морів світу? (Так)
- Чи віриш ти, що Сергій Корольов родом із Запоріжжя? (Ні, з Ніжина)
- Чи віриш ти що ніжинські огірки подавали до столу королівським особам Великобританії? (Так)

IV раунд «Спортивний»:

1. Кого з українських спортсменів називають «королем нокаутів», «залізним кулаком»? (Віталія Кличка)
2. Яка висота «стрибка двадцять першого століття» , якого здійснив український легкоатлет С.Бубка? (6м 14см)
3. Яким видом спорту в дитинстві займалася Яна Клочкова? (спортивною гімнастикою)
4. Яким орденом нагороджений Володимир Кличко за перемогу на Олімпіаді в Атланті? (Орденом «За мужність»)
5. Назвіть прізвище тренера Київського футбольного клубу «Динамо», якому після смерті в Києві поставили пам'ятник? (В.Лобановському)

V раунд «Продовжи прислів'я»:

- Удар забувається, а слово .....пам'ятається
- Шабля ранить голову, а слово.....серце
- Від теплого слова і лід .....розтане
- Хто мовчить, той двох .....навчить
- Добре слово краще, ніж .....готові гроші
- Писати – не язиком .....чесати
- Того добре навчати.....хто хоче знати
- Не говори що знаєш, а.....знай, що говориш.

Сценарій «Прийди до серця, Україно, благослови добром мене»
(На фоні музики повільно виходить дівчина в українському костюмі і говорить):

Серед степу широкого в квітучій долині,
Де буяє цілюща трава,
Там гуляла собі мила, юна дівчина
Чарівний віночок плела...

І сплетись в тім віночку волошки і маки,
І барвінок, й колосся ясне...

- Ще додам до віночка я щастя і долю,
Хай біда оцей край омине!
Я сюди доплету калинову мову,
Дзвінку пісню, що в небо зліта...
Ось такий мій вінок – вінок України,
Це моя Батьківщина свята!

(на екрані проектується відео-слайди «Моя Україно!»)

Ведуча: На нашому святі присутні почесні гості:

(Звучить пісня про Україну)

Ведучий: Що таке Батьківщина?

Це під віконцем калина.

Тиха казка бабусі,

Ніжна пісня матусі.

Дужі руки у тата,

Під тополями хата.

Під вербою криниця,

В чистім полі пшениця...

Ведуча: Я впевнена, що твою думку можна продовжувати і продовжувати... І хоча кожен може вкладати різний зміст у це поняття, нас всіх об'єднує любов до рідного куточку, до України, бажання її зберегти та захистити.

Ведучий: У цій залі сьогодні присутні люди, в чиїх руках – майбутнє України – це наші діти. Це енергійна, талановита молодь, справжні патріоти рідної землі, Неньки-України.

Ведуча: Україна! Скільки глибини у цьому слові... Це золото безмежних полів, бездонна синь зачарованих небес. Тихі плеса річок, сині очі озер і ставків. Це безмежні степи і ліси, зелені долини і луки, – все це наша Україна.

Ведучий: Рідний край... Він починається від батьківського порога, стежини, стрункої тополі, з барвінку, який ніжно стелеться по садочку, української пісні...

Ведуча: Пісня, як естафета передає від покоління до покоління історичну правду про свій народ, його стремління і заповіти.

Ведучий: Україна – наша рідна країна. Це та земля, де ми народилися і живемо, де живуть наші батьки, де жили наші предки.

Ви — майбутнє України. Тож своїми знаннями, працею, здобутками підносьте культуру, славте її!

Ведуча: Будьте гідними своїх предків, любіть рідну землю, бережіть волю і незалежність України, поважайте свій народ і його мелодійну мову.

*Нема без кореня рослини,
А нас, людей, — без Батьківщини!*

Ведучий: Любіть Україну, як сонце, любіть,
як вітер, і трави, і води,
в годину щасливу і в радості мить,
любіть у годину негоди!

Ведуча: Любіть Україну у сні й наяву,
вишневу свою Україну,
красу її, вічно живу і нову,
і мову її солов'їну.
(Звучить фінальна пісня)

*Сценарій підготувала Юлія Миколаївна Андрєєва,
методист Сватівського районного молодіжного центру
«Слобожанська духовна криниця ім.М.Щепенка» Луганської області*

Сценарій «Україно моя, ти одна, як життя»

Пісня „Україно, любов моя”

Ведуча: Земля моя рідна – це моя Україна! Щасливі ми, що народилися і живемо на чудовій, багатій землі. Тут жили наші прадіди. Тут корінь роду українського, що сягає сивої давнини, одвічних добрих традицій.

Ведучий: Тут ми робили свої перші кроки, відкривали навколишній світ. Тут нам уперше забриніли звуки рідної мови, завдяки якій ми усвідомили самих себе. Тут ми навчилися відповідати усмішкою на усмішку, співчуттям на чужий біль.

Ведуча: Мій рідний край, земля моя свята,
Життя мого колиска калинова...
Тут синь гаїв і неба чистота,
І мила серцю українська мова.
Тут перший крок, і перша висота,

І я сама, і вся моя родина,
Щасливі та сумні мої літа,
І стежка в отчий дім одна-єдина.

Ведучий: Краю мій коханий, щире твоє слово,
Небо твоє ніжно-голубе,
Рідна Україно, земле колискова,
Обіймаю піснею тебе.
Світе мій широкий, воленько ласкава,
Доле моя, радосте моя!
Вічна Україно, квітне твоя слава
Невмирущим співом солов'я
Краю мій зелений, золото вербове,
Стежка моя, роси голубі!
Мати Україно, сонце чорноброве,
Уклоняюсь піснею тобі.

(Виконується пісня „Моя Україна”)

(Хлопчик і дівчинка в національному вбранні виносять хліб на вишитому рушнику)

Ведуча: За народним звичаєм стрічаєм,
Як здавен ведеться на віку,
Ми гостей пшеничним короваем
На чудовім тканім рушнику.

Ведучий: Хай рясніють квіти малиново,
Пахне хай духмяно коровай,
Щоб і дар земний, і щире слово
Ви відчули, завітавши у наш край.

(Виконується пісня „Україна” Т. Петриненко)

Ведуча: Збереглася давня легенда ще козацьких часів: коли на країну нападали вороги зі сходу і заходу, півдня і півночі, коли в нерівних боях полягли кращі захисники народу, на велику раду зібралися старі вожді, наймудріші книжники, сліпі кобзарі. «Що чинити далі? – з боєм і розпачем запитували вони. – Розбиті наші останні полки, захоплені ворогами останні фортеці...» І тоді піднялися найдревніші із кобзарів:

- Неправда, - сказали вони, - останній полк ніколи не може бути розгромлений, остання фортеця ніколи не здається! Бо це те, що в душі кожного: наша дума, наша пісня, прадавні звичаї і традиції. Їх можна віддати лише добровільно – але ми не віддамо, бо ми народ одвічний,

потужний і життєдайний. Биті, знекровлені, палені й топтані, ми знову піднімаємося з руїн, із попелу, і знову воскреснемо, розквітнемо, забуємо!..

Ведучий: І справдилися пророчі слова того кобзаря.

Горнуй до тебе, Україно
Горнуй до тебе, Україно.
Як син до матері горнуй
За тебе, рідна і єдина
Щодня я Богові молюсь.
Молюсь за тебе, Україно,
І свої сили віддаю,
Щоб відродити із руїни
Наш дух і славу бойову.
Очистимо усі джерела,
Дніпро-Славутич оживе,
І заспіваєм: „Ще не вмерла
Україна наша і не вмере”.

Ведуча: Минали роки, століття... І ось злинули у небо синьо-жовті знамена, а з мільйонів сердець вирвалось на волю жадане: «Ще не вмерла Україна».

Звучить Державний гімн України „Ще не вмерла Україна”.

Ведучий: 1991 рік – час світлих надій та історичних звершень українського народу. 24 серпня 1991 року Верховна Рада України прийняла „Акт проголошення незалежності України”, яким проголосила незалежність України та створення самостійної Української держави – України.

Ведуча:

Вже скільки закривавлених століть
Тебе, Вкраїно, імені лишали...
Тож встаньмо, браття, в цю урочу мить.
Внесіть прапор вільної Держави!
Степів таврійських і карпатських гір
З'єднався колір синій і жовтавий.
Гей, недругам усім наперекір –
Внесіть прапор вільної Держави!
Ганьбив наш прапор зловорожий гнів,
Його полотна в попелі лежали...
Але він знов, як день новий розцвів:

Внесіть прапор вільної Держави!
Повірно в те, що нас вже не збороти,
І долучаймось до добра і слави.

Хай будуть з нами Правда і Господь –
Внесіть прапор вільної Держави!

Ведучий: Вдивляємось у далеч і так виразно бачимо широчінь повноводних рік у вінку зажурених верб і пломінкою радості калини. Про щось шепочуть тінисті діброви й зелені гаї, мережані узорі білих осель із вродливими мальвами на причілку.

Ведуча: Вслухаємось у гомін сивої давнини: звідти крізь віки долинає тупіт розвихрених коней, брязкіт шабел із козацького шаленого герцю, гучна яса стрілецької слави.

Ведучий: Як же довго наш народ ішов до незалежності! Ішов через утиски, в'язниці й Сибіри упродовж усієї історії від часів Київської Русі до наших днів. На цьому шляху загинула незлічена кількість кращих синів і дочок України, які відстоювали її незалежність.

Ведуча: Україна – країна трагедій і краси, країна, де найбільше люблять волю і найменше знали її, країна гарячої любові до народу і чорної йому зради. Довгої вікової героїчної боротьби за волю.

Ведучий: Шлях України позначений високими степовими могилами та прекрасними піснями. Пісня, як естафета передає від покоління до покоління історичну правду про свій народ, його стремління і заповіти.

(Пісня «Ой у лузі червона калина»)

Ведуча: Яка велика віра у нашу країну, наш народ. Справжні патріоти своєї неньки України залишили нам, нащадкам, свої одкровення – зізнання в любові до України. Вслухаймося в їхнє палке, пристрасне, щире поетичне слово.

Любіть Україну

Любіть, Україну, як сонце, любіть,
Як вітер, і трави, і води...
В годину щасливу і в радості мить
Любіть у годину негоди.
Любіть Україну у сні й наяву,
Вишневу свою Україну

Красу її вічно живу і нову,
І мову її солов'їну.
Любіть у коханні, в труді, у бою,
Як пісню, що лине зорею.
Всім серцем любіть Україну свою –
І вічні ми будемо з нею.

Ведучий: Ми з вами маємо всі підстави пишатися тим, що наша батьківщина мала славні періоди історії, справді легендарних героїв, мужньо пережила найважчі випробування і не скорилася. Ми можемо гордитися тим, що Україна ніколи не поневолювала інші народи, а лише захищала себе від ласих на чуже добро близьких та далеких сусідів.

Моя Україно

На росах, на водах
На всіх переходах
Курличеш мені
В журавлиних ключах.
Моя Україно, родима країно,
Ясні небеса в материнських очах.

Я чую твій голос,
Пшеничний твій колос.
І душу мені засіває зерно.
Моя Україно, колиско-каліно,
Пізнати тебе мені щастя дано.
З тобою розлука – гірка моя мука,
Печаль журавля без гнізда в чужині.
Моя Україно, білявко-хатино
З твого вікна світить доля мені.

Ведуча: Козацька Україна була прикладом Європі в області інтелекту і духовності. Відзначимо хоча б першу в світі Конституцію Пилипа Орлика і перше «національне» українське Євангеліє.

Ведучий: Коли християнський світ ще молився латинською мовою, а Московія – старослов'янською, козацька Україна мала вже свій так званий Пересопницький Новий Завіт рідною мовою. Він зберігся. На цьому Євангелії присягають Президенти сучасної України. Пісня «Історія»

Ведуча: Пам'ять – одна із найцікавіших властивостей людини. Так, як не можна забувати своїх батьків, так не можна забувати свій народ та його історію.

Ведучий: Так, як не можна забувати своїх рідних, близьких ні в хвилини радості, ні в години печалі, так не можна забувати землі нашої, бо це першооснова. З неї ми вийшли, до неї ми прийдемо. Людина не може називатися людиною, якщо вона не має ні мови, ні пісні, ні пам'яті, ні землі, ні роду. Пам'ятаймо про це.

У цім краю з любові терпне серце,
Тривога світла доторка плеча.
Тут синім оком лісове озерце
Проводить вдаль скороминущий час.
Де материнки незбагненні чари,
Отут мій дім, отут моя земля.
Колосся піднімаючи до хмари
Під самий обрій пролягли поля.
Земля тремтить у сонячнім промінні,
Вже будить зайчик сонячний дуби.
...Лиш тут відчула я земне тяжіння,
Лиш тут я можу мріять і любить.
(Пісня «На Україну повернусь»)

Ведуча: Можна втратити все, але мати Вітчизну!

Полечу я у сни, у родинне тепло.
На світанку роси мама двері відчинить –
І запашне бузок, бо не все одцвіло.
Бачу поле і сад, чую слово правдиве,
З тополиних доріг повертаю сюди.
Я спішу до землі, до зеленого дива,
До свого джерела, до живої води.
Тут навіки бузком охрестилася хата,
Тут не раз я горів у вогні каяття.
Можна мати усе, а Вітчизни не мати.
Україно моя, ти одна як життя.

Ведучий: Знання мови народу, серед якого живеш – ознака культурної освіченої людини, знання рідної мови – священний обов’язок кожного. В умовах незалежності нашої держави мова, хоч не без труднощів, поступово займає гідне місце в суспільстві. У Декларації про державний суверенітет України зазначається, що Україна забезпечує національно-культурне відродження українського народу, його історичної свідомості і традицій. Водночас право на національно-культурний розвиток гарантується представникам усіх національностей, які проживають на території нашої держави.

Ведуча: Наче квітка, українська мова, як феномен національної сутності, дивом проростає крізь залізобетонну плиту байдужості, роблячи в ній тріщини, торуючи шлях до світла. Мова – запорука існування народу. Захищаючи рідне слово, ми захищаємо свою націю, її гідність, право на майбутнє. Зробімо все, щоб засяяла українська, «як та зоря ясна».

Як довго ждали ми своєї волі слова!

І ось воно співа, бринить,
Бринить, співає наша мова,
Чарує, тішить і п’янить.

Як довго ждали ми...

Уклін чолом народу,
Що рідну мову нам зберіг,
Зберіг в таку страшну негоду,
Коли він сам стоять не міг.

(Пісня «Звучи, рідна мово»)

Ведучий: Нові часи, нові завдання, нові вимоги... Незалежність України дає можливість кожному з нас стати справжнім господарем своєї землі. Сьогодні ми є свідками великих перетворень, що відбуваються в нашій країні. Ви – майбутнє України. То ж своїми знаннями, працею, здобутками підносьте її культуру, своїми досягненнями славте її. Будьте гідними своїх предків, бережіть волю і незалежність України, поважайте свій народ і його мелодійну мову. Шануймо себе і свою гідність, і шановані будемо іншими.

Краю мій рідний, земля моя колискова! Із садками вишневими і солов’ями співучими, вербами кучерявими і джерелами чистими дорогами тополіними і лелеками білокрилими, росами голубими і райдугами семицвітними, із золотими китичками хмелю та соняшниками і мальвами квітучими, рушниками гаптованими і червоними кетягами калини, з

хлібом-сілля гостинними і людьми працювистими, ланами широкими і
небом блакитним присягу прийми від мене, що оберігатиму тебе і
любистиму, бо одна ти, як життя.

(Пісня „Господи, помилуй нас”)

(У сценарії використані вірші М. Ткача, В. Крищенка, В. Сосюри, Д.
Павличка, В. Малишка, В. Ліщука)

Сценарій “ВІЧНА ПАМ’ЯТЬ ЗАМОРЕНИМ ГОЛОДОМ”

*(На столі – розламана хлібина, свіча, , пишениця , перев’язана чорною
стрічкою, «Чорна книга України».)*

(Вірш « Я ще не вмер»)

Лунає пісня « Панахида»

*Одягнуті у темний одяг із запаленими свічками на сцену виходять з двох
боків учасники, стають «журавлиним ключем»).*

Юнак

Не звільняється пам’ять,

Відлунює знову роками –

Я зітхну. Запалю обгорілу свічу.

Піднялись, озиваються в десятиліттях

З даліни, аж немов з кам’яної гори

надійшли. Придивляюсь: “Вкраїна. Двадцяте століття”.

І не рік, а криваве клеймо: “Тридцять три”.

Дівчина. “...1932-1933 рр. в Україні був великий голод. Не було ні війни, ні
посухи. А була тільки зла воля одних людей проти інших. І ніхто не знав,
скільки безневинних людей зійшло у могилу – старих і молодих, дітей, і ще
ненароджених – у лонах матерів”.

До книги буття українського народу, якщо така книга колись буде написана,
це епіграф до книги “Голод – 33” письменника В.Маняка та журналістки Л.
Коваленко, які загинули в автокатастрофі, та книга побачила світ. У ній
спогади, спогади...

(Ведучі зачитують текст із цієї книги)

Дівчина. Анастасія Кучерук, жителька с.Судачівка, Житомирської області
пригадує: “На світі весна, а над селом нависла чорна хмара: діти не бігають, не
граються, сидять у дворах, на дорогах, ноги тонюсінькі, складені калачиком,
великий живіт, голова велика, похилена лицем до землі, лиця майже нема, самі
зуби зверху. Сидить дитина і чогось гойдається всім тілом: назад, вперед.
Скільки сидить, стільки й гойдається. І безконечно одне і теж просить: “їсти,
їсти, їсти...”

Юнак. Петро Соловищук з села Луки на Вінниччині: “Батько кладе на тачку
моїх двох братів і сестру, везе на цвинтар. Розгріб лопатою мамину могилу,
розгорнув рядно, поклав їх до мами. Батько почав лопатою кидати землю в яму,
а я – руками. Згодом помер і батько... І так від моєї родини – ні могили, ні

хреста. Тільки імена”.

1-й читець.

Пекельні цифри і слова
У серце б'ють, неначе молот.
Немов прокляття ожива
Рік 33-ій. Голод. Голод.
У люті сталінській страшній
Тінь смерті шастала по стінах.
Восьми мільйонів (Боже мій!)
Не долічилась Україна.

2-й читець. На багатих чорноземах України вмирали люди. Уже в листопаді місяці не було чого їсти. Почався голод. Великий. Страшний. Невблаганний. Пішов голод степами. Пішов. Перед ним дверей не зачинити, не зупинити ні плачем дітей, ні тужінням матерів. Він вповзав у хати, населяючи їх мерцями. Двері настіж. Мертво. Люди не плакали, вмирали мовчки. Хто лічив їх тоді? Скільки їх зникло з видноколу? Жили, терпіли – із життя пішли, терплячи.

3-й читець. Це було не стихійне лихо. В селах зібрали великий урожай хліба. Але весь хліб з колгоспів було наказано здати і вивезти. Вивезли навіть той, що залишився на насіння. Потім почали забирати хліб і у селян. Коли хліб було відібрано, відбирали все, що можна було їсти.

4-й читець. По селах ходили спеціальні бригади із своїх же селян і забирали все, навіть у піч заглядали, дивилися, що господиня варила на обід. Перекидали навіть горщики з борщем. Ходила ця згряя селом, шукала, чи не заховав господар десь хліб у хліві чи на городі.

5-й читець. Люди з'їли все ще до Нового року. Різдво було голодним. Вижили ті, у кого хтось працював в місті. Там видавали пайок, хоч він був бідненьким. У селах Східної України вимирали цілі села, славні козацькі родини. Люди були доведені до відчаю. Пухли від голоду і божеволіли. Їли полову, парили соломку.

6-й читець. Осиротіло багато областей України. За нездачу хліба судили і висилали до Сибіру. Уряд України звертався до Сталіна, щоб зменшили поставки хліба, доповідали про те, що люди масово помирають з голоду. Але відповідь була одна: “Який голод? Ніякого голоду у нас нема.”

7-й читець.

Село, як мертвий старець у струпах,
Собак поїли у жаху німому.
Ридає горе в білих вишнях,
І тягнуть шкапи дві гарбу знайому
Із трупами на звалище у яр.

8-й читець. Для тих людей, яким вдалося пережити осінь і зиму 1932 р., настала страшна весна 1933 року. Люди не пам'ятають, чи була того року весна, чи прилетіли до знайомих осель лелеки. Пам'ятають інше.

1-й читець.

В той рік заніміли зозулі,
Накувавши знедолений вік.
Наші ноги розпухлі узули
В кирзаки-різаки у той рік.
У той рік мати рідну дитину
Клала в яму, поклавши на бік,
Без труни, загорнувши в ряднину...
А на ранок – помер чоловік.
І невтому, трудягу старого
Без хреста повезли у той бік...
І кістями забіліли дороги
За сто земель сибірських, сто рік.

2-й читець. Світ мав би розколотись навпіл, Сонце перестати світити, Земля перевернутися, від того, що це було на Землі. Але світ не розколовся. Земля, не перевернулася. Вона обертається, як їй і належить. І ми ходимо по цій землі зі своїми тривогами і надіями. Ми – єдині спадкоємці всього, що було.

3-й читець. У молитві “Отче наш” є 7 прохань, які людина просить у Бога. Одним із них є: “Хліб наш насущний дай нам сьогодні.” Повірте, коли нічого їсти – найбільше хочеться хліба. Коли хліб є – людина про нього не думає. Їх хочеться чогось іншого: щось пізнати, щось прочитати, чогось навчитись. Тобто хліба духовного. Але коли немає хліба насущного – ніщо не миле.

Юнак.

Ні крихти в роті вже стільки діб,
Немов у гарячці я марив їжею.
І раптом – десь голосно:
“Свіжий хліб!
Кому, громадяни, хліба свіжого?”
Що кажете? Хліб?
Біля нашого дому!
А голос, мов дражнить,
Лунає на Ганку...
І я задихаюсь, бо синя судома
Змією здавила мою горлянку.
Немов і справді змію скидати
Тягнув до горла рукою кволою,
І раптом кричу в нестямі:
– Дайте! Ви чуєте? Дайте,
Бо я... збожеволію...
Хоч скибку, хоч крихту...
Тримався я стійко, та більше не можу,
13-ий тільки. І я ще нічого не розумію.
Ще вірю у Бога,
В дурні прикмети, і де мені знати,

Чи пухне від голоду вся планета,
Чи тільки моє журавлине село!
Вже з'їли усе ми, усе, що могли:
І всяке бадилля, і всяке лушпиння,
І навіть з повітря лелеку стягли.
Прости нас, лелеко. Ми, птахо, не винні...
І в нас порятунку немає іншого...
І раптом ... десь голосно: – Свіжий хліб!
Кому, громадяни, хліба свіжого!
Мені! Я благаю! Нехай і не свіжого!
Ні-ні, я не їсти – я... нюхати буду:
Понюхаю тільки – і знаю... я виживу.

4-й читець. За 8 місяців 1932-1933 рр. в Україні померло 7 млн. чоловік. А в цей час, коли гинули причорноморські села, з Одеського порту вивозили за кордон українську пшеницю. 8 березня 1933 р. на підході до Босфору сів на міліну пароплав “Харків”, який перевозив 8900 тонн зерна з Одеси до Лондона. Пароплав розламався навпіл, і майже 9 тис. тонн добірного зерна пішло на дно.

5-й читець.

Текло струмками золото пшениці.
Ми тільки бачили той блиск,
На горлі ж ми відчули смерті тиск.
Тоді дурні Грицьки та Опанаси
Вмирили, як у зливу комарі,
Тоді ж по селах їлось людське м'ясо,
І хліб пекли з розтертої кори.
Дивилися голодні діти ласо
На спухле тіло вмерлої сестри.
Так ми, хоч і покинули печери,
В 20-м віці стали людоджери.

6-й читець.

Напруживши останні рештки сил,
Викопували потай із могил,
Одежу з них, грабуючи, здирали.
Чи ж не складали падло до барил
І не витоплювали з мертвих сало?
Тоді по хліб до міста йшов селяк
І там вмирав, лягаючи на брук.
В той рік поїли всі собаки
І поїли всіх котів.
Та це пусте...

7-й читець. Як засвідчував М. Гоголь у “Вечорах на хуторі біля Диканьки”, навіть за кріпаччини колядники наколядовували повні мішки пирогів та шинки. І у тій же Диканьці парубки та дівчата, пухнучи від голоду та не втрачаючи гумору, співали частівки.

Популярними були приказки: “Нема хліба, нема солі, а до того ж іще й голі”, “Бог карає холодом, Сталін нищить голодом”, “Серп і молот – смерть і голод” та інші.

8-й читець. Хліб був не за тридев’ять земель, а на території районів, де голод косив людей. Кукурудзу переробляли на технічні потреби. Заводи переганяли зерно на спирт. Хліб був, і люди бачили це. Голодною смертю вмирали біля токів, які пильно стерегли, або від кулі вартового.

Юнак. Із “Чорної книги України”: “За останній час зареєстровано кілька випадків людодівства. Так у Білоцерківському районі у с.Богуславка Авраменко зарізала і з’їла свою восьмирічну дочку. У Тетіївському районі Березюк з’їла 10-річну дочку. У с.Скибинцях сім’я, що складається з трьох чоловік, забила і з’їла чужого хлопчика, а також частину трупа померлої матері. Колгоспник Олійник харчувався трупом померлої дружини, а колгоспниця Проценко з’їла труп трьохрічної дочки”.

1-й читець. Дітей підкидали у дитячі будинки. Страшні події відбувалися в Україні. Не можна без жаху читати все те, що описано про голодомор 1932-1933 рр. Це злочин, що за кількістю жертв неперевершений за всю історію людства.

2-й читець. Плаче за своїми дітьми Україна-мати. Плаче і не може втішитись, бо їх немає. Підносить молитву церква Христова, щоб Господь упокоїв їхні душі праведні. У трагічні часи Великий Кобзар був завжди зі своїм народом. До нього звертались люди як до свого захисника і в часи голодомору.

Встань, Тарасе, з домовини,
Глянь на горе України.
Пухнуть люди, мруть, конають
Та Сталіна проклинають.

3-й читець. Злети у думці над Україною і зримо побачиш, жахаючись, що вона, як ніяка інша земля, густо вкрита могилами. Великими і малими, відомими і невідомими. Мусимо сказати, що Україна – то велика могила, в якій немає ні кінця, ні краю. Ніхто не спроможний виміряти її глибину, і копають нам її протягом століть чужі і свої. Копають і закопують нас мільйонами, серед них і 8 мільйонів заморених голодом. І серед них ті, які могли стати великими вченими, поетами, хліборобами, художниками і не стали ними. Тож хай їм земля буде пухом, а пам’ять про них залишиться серед живих.

Юнак. Тож пом’янімо хоч сьогодні, із запізненням у багато років, тих великомучеників нашої тяжкої історії – мільйони українських селян – жертв небаченого в історії людської цивілізації голодомору хвилиною мовчання і помолимося за їхні невинні душі.

4-й читець. Чому так жорстоко нас нищили? Про це можна дізнатись зі слів Л. Троцького: “В українському селянинові прокинувся дух запорізьких козаків, який кипить і нуртує, як грізний Дніпро на своїх порогах.”

Ось чого вони боялися! Тому-то і нищилась інтелігенція, золотосяйні собори, культура, історія.

Біля 3 мільйонів українців вислано до Сибіру, біля 8 мільйонів померло від

голоду. Зруйновано давню хліборобську культуру, одну з найсамобутніших культур світу.

6-й читець. Ми, нині суцї, повинні попросити прощення у 12-ти мільйонів наших людей – у дитинчат, які сиділи біля мертвих матерів, у матерів, які журно дивилися на мертвих дітей, не маючи сил плакати, у наречених, у ненароджених дітей, в українських господарів-хліборобів по-дикунськи похованих, не оплаканих. Їм не давали спокою навіть мертвим. На місцях їхніх поховань ставили ферми, танцювальні майданчики.

О, як же ти не вмерла, Україно,
Бо скільки ж то зловісницька мета
Звела людей, приречених безвинно, –
Й ніхто за це ні в кого не спитав.
Чому, чому, чому, чому?
Гонили правду у тюрму?
Чому від голоду вмирали?
Чому церкви поруйнували?
Чому так знищили багато?
Чому не судять винуватих?
(Хвилина мовчання)
Звучить пісня « Свіча» О.Білозір
Вірш « Я утверджуюсь».

ЧОРНА СПОВІДЬ МОЄЇ ВІТЧИЗНИ

реквієм, присвячений пам'яті жертв голодомору

(Сцена. Пейзаж української природи, виконаний в журливих тонах. Перед сценою столик, на рушнику – хліб, сіль, свічка.)

Ведучий:

У той рік заніміли зозулі,
Накувавши знедолений вік,
Наші ноги розпухлі узули
В кирзаки-різаки у той рік.
У той рік мати рідну дитину
Клала в яму, копнувши під бік,
Без труни, загорнувши в ряднину...
А на ранок – помер чоловік.
У той рік і гілля, і коріння –
Все трошив буревій навкруги...
І стоїть ще й тепер Україна,
Як скорбота німа край могил.
Д.Головко

Ведуча:

Історія людства не знала такого випадку, коли володарі нищили голодом власних громадян. 1933 рік. Найчорніший час в історії України .

У світі не зафіксовано голоду, подібного тому, що випав на долю однієї з найродючіших і найблагородніших країн.

Навесні цього року в Україні помирало 25 тисяч людей щодня, 1 тисяча щогодини, 17– щохвилини. Всього жертвами голоду за неповними даними стало від 7 до 10 мільйонів осіб, з них 3 мільйони – діти.

(Звучить тиха спокійна мелодія)

Ведучий:

А люди біднії в селі,
Неначе злякані ягнята,
Позамикалися у хатах
Та й мруть...
Сумують комини без диму,
А за городами, за тином
Могили чорнії ростуть...

Ведуча:

Гробокопателі в селі
Волочать трупи ланцюгами
За царину і засипають
Без домовини. Дні минають,
Минають місяці. Село
Навік замовкло, оніміло
І кропивою поросло.

Ведучий:

22 місяці голоду – штучного, рукотворного. Проти українського народу велася справжня війна, негідна, людоморна. Війна проти такого працюючого, безвинного народу. Вирішено було голодом виморити його.

Ведуча:

До цього голоду держава штовхнула село, яке відмовлялось прийняти колгоспну систему з початку колективізації. Протягом січня-листопада 1930 р. в Україні було заготовлено 400 млн. пудів хліба. За такий же період у 1931 р. державні заготівлі становили 380 млн. пудів. Але цього було досягнуто в результаті знекровлення села. У багатьох селян у 1931 р. вилучили все зерно, навіть посівне.

Ведучий:

Фізично ослаблене селянство не могло ефективно провести весняну кампанію 1932р. На 20 травня у республіці було засіяно трохи більше половини запланованих площ. І все ж врожай 1932 р. лише на 12% був меншим середнього врожаю за 1926-30рр.. і міг би забезпечити населенню України мінімум продовольства.

Ведуча:

Але цього не сталося. Саме в цей період на полях з'являються ночами селяни, яким нічим було годувати сімей. Вони крали колоски на тих полях, де ще рік-два тому були повноправними господарями. 7 серпня Сталін власноруч написав закон про охорону соціалістичної власності, який в народі називали

"законом про п'ять колосків". Він передбачав розстріл або позбавлення волі строком на 10 років.

Ведучий:

У деяких районах місцеве керівництво дозволяло колгоспам залишити зерно для сівби. За це Сталін наказав вчинити над ними розправу. Їх розстрілювали, забирали до концтаборів.

Ведуча:

6 грудня 1932 р. була прийнята постанова партії про "чорні дошки", на які було записано 85 районів України. В цих районах конфісковували продовольчі і посівні фонди, припинилося постачання товарів, на колгоспників обрушились репресії. Ніхто без дозволу сільської ради не міг поїхати, піти за межі села.

Ведучий:

Селяни змушені були їсти собак, котів, щурів, трупи коней, листя й кору дерев. Зустрічалися випадки канібалізму. Живі не мали сили ховати мертвих. Їх підводою звозили у спільний рів на кладовищі, мертвих і тих, в кому ще жевріло життя.

Учасник 1:

Вимирали люди, вимирали цілі села.

Коло тину – щоніченьки тіні.

І черешні, неначе монашенки,

Кожна стежка закутана в іній.

То все душі твої, Україно.

Ведуча:

А газети весною 1933 р. повідомляли про новобудови, про щасливе життя радянської держави, а на селі була головною мрією про рятівний окрасець хліба.

Учасник 2:

- Мамо, не плачте. Дивіться, ось хліба окрайчик
Трошки я з'їв, а другий кусочок приніс.
Бабця сказали, це вчора приходив зайчик,
Дав нам гостинця і знов побіг у ліс.
Темінь в кутках залягла, як земля глибока,
Сонце не входить – спинилося перед вікном.
Блиснула сталь і порізала променем око,
Наче по склу скреготнуло по серцю брусом.
- Мамо, а що ви на поле не йдете сьогодні?
Бабця сказали, вже дядька Миколи нема.
Мамо, чого це у вас такі руки холодні?
Мамо, пустіть мене! Мамочко!

Учасник 3:

Ті маленькі рученьки, простягнуті до Бога... Маленький братик, умираючи, просив Бога: "Дай хоч одну картопельку", Бозю!

Що там у тебе в руці?!

Дай мені, Бозю, хоч соломинку...

Щоб не втонути в Голодній Ріці.
Бачиш, мій Бозю, я – ще дитинка.
Тож підрости хоч би трохи бодай.
Світу не бачив ще білого, Бозю.
Я – пташенятко, прибите в дорозі.
Хоч би одненьку пір'їночку дай.
Тато і мама – холодні мерці.
Бозю, зроби, щоби їсти не хотілось!
Холодно, Бозю,
Сніг дуже білий.
Бозю, що там у тебе в руці?..

Ведуча:

Хліб... Скільки приємного щемету появляється в душі кожного при згадці про тебе. Святий Хлібе, про тебе не сміли згадувати жертви 33-го. Ти являвся їм уві сні рожевою мрією. Скільки померло з твоїм іменем на вустах. Іменем жертв 33-го року благаю вас – бережіть цей святий хліб. І нехай смак цього короваю не дозволяє нам забути, що хліб – це життя (роздає порізаний коровай усім присутнім. Всі з'їдають свої шматочки стоячи.)

Ведучий:

В могилу зійшли найкращі українські селяни. Гинули працьовиті, самостійні хазяї, котрим пришивали куркульський саботаж. Відходили в небуття сільські майстри і винахідники, серед яких було чимало обдарованих природою людей.

Ведуча:

У цій безкровній війні тоталітарної системи з українським народом знищувалась людина не лише фізично – руйнувалась народна душа. Це горе – за межами болю, потойбічне, поза логікою земного буття і народної моралі. Люди не хотіли вірити в те, що це могли творити люди.

Учасник 1:

Курган скорботи – пам'ятник мільйонам жертв лихоліття, жертв голодомору в Україні 1932-33рр.. А на горі – хрест – символ розп'яття українського народу. Пам'ятник не з каменю, не з бронзи, а з землі, яка дала життя народові, і яка взяла людей...

Учасник 2:

Пройде час, курган совісті людської підніметься ще вище, до нього ітимуть люди, щоб тут, на цьому місці сказати: "Це ніколи не повинно повторитися". Вони будуть іти сюди і наказувати своїм дітям і онукам, щоб ніколи більше не сталося того лиха, яке було в тридцяті.

Учасник 3:

Хіба сховати нас у могили?
Ми зацвітемо й там барвінком.
Дає мені Вкраїна силу.
Я – українка.

Учасник 4:

Є найсвятіше – рідна хата
І полям батьківським загінець.
Тобі про рід вкраїнський дбати
Ти – українець!

Учасник 5:

Цвіте калина між тернами...
І рідно пахнуть чорнобривці.
Спинивсь Чумацький Шлях над нами.
Ми – (всі учасники) – українці!
Всі учасники залишаються на сцені.

(Соліст співає пісню Т.Петриненка "Господи, помилуй нас".)

Щоб у серці жило почуття Батьківщини

(Розробка виховного заходу – бесіда)

Мета: ознайомити дітей з подіями Великої Вітчизняної війни, вчити робити самостійні висновки, спираючись на власні знання, розвивати вміння давати розгорнуті відповіді на запитання, будувати власну зв'язну розповідь, виховувати почуття пошани до учасників війни.

У фойє або в залі виставка малюнків: на одній частині – яскраві кольорові малюнки з усміхненими дітьми, відображенням щасливого дитинства в мирний час, а на іншій – чорно-білі малюнки із зображенням страхіть війни, нещасних дітей та матерів, виставка книг (повість П.Загребельного «Дума про невмирущого», збірка оповідань О.Довженка «Мати», збірка оповідань В.Кави «На те літо, після війни», роман Ю. Смолича «Вони не пройшли», збірка оповідань О.Копиленка «Допит», збірка оповідань Ю.Збанацького «З відрами вповні»), букети живих квітів.

1. Бесіда за малюнками:

– Уважно розгляньте ці малюнки та висловіть свою думку: про що йтиме сьогодні мова?

(Діти висловлюють думку)

2. Продовження бесіди:

– Звернімо увагу на ці яскраві малюнки. Мимоволі хочеться посміхатися цим дітям у відповідь. Чому їм так радісно?

(Тому, що вони ходять до школи; у них є тато і мама; вони можуть гратися іграшками, їсти смачні страви; вони живуть в чудових будинках; вони можуть про все мріяти і мрії їхні збуваються; ніщо не турбує їхній сон)

- Що ми можемо сказати про дітей на чорно-білих малюнках? Чому вони плачуть?

(Ці діти залишилися без даху над головою; дехто з них втратив батьків чи, можливо, загубився; вони голодні, налякані, бо от-от почнеться стрілянина; їм треба ховатися, вони мерзнуть, хворіють; на кожному кроці чекає смерть)

– Про страхіття війни ви дізнаєтеся з книг, які перед вами на виставці. Звичайно, ми їх прочитати не встигнемо, але з окремими уривками все таки ознайомимося.

Потім ми всі разом складемо розповідь за малюнком. І я думаю, що після такої бесіди жодної байдужої дитини тут не залишиться.

3. Слухання уривків про війну

1. Уривок з повісті П.Загребельного «Дума про невмирущого».
2. Уривок з оповідання О.Довженка «Мати».
3. Уривок з оповідання В. Кави «На те літо, після війни».

4. Слово клубного працівника або керівника клубного формування, хто на даний момент проводить бесіду.

– Як бачите, війна нікого не жаліє: ні татусів-бійців, ні матерів, ні дітей. Від неї не можна заховатися. Ми тільки слухаємо, а нам страшно. Ми можемо лише поспівчувати тим, хто пережив війну. Бо скільки бійців не повернулося додому! А скільки сімей не дочекалися батьків, синів, дідів, матерів, сестер з фронту! Довгих чотири роки тривала війна з фашистами. Забрала більше двадцяти семи мільйонів життів! Давайте спробуємо хоч на мить уявити, якою була радість людей, коли скінчилася війна. Це сталося 9 травня 1945 року. Щасливий, незабутній, світлий день для колишніх фронтовиків. Це свято не затьмариться у віках. В цей день люди завжди нестимуть квіти на могили Невідомих солдатів. І нині через багато років після закінчення війни серця сповнені глибокою вдячністю до воїнів, які здобули перемогу (можна використати мультимедію і показати фрагменти війни).

5. Складання розповіді за малюнком. Наприклад, малюнок, де дідусь, ветеран війни, з онуком.

1. Відповіді на запитання (з використанням малюнка та слів із словника):
  - Кого ми бачимо на малюнку? (На малюнку ми бачимо дідуся з онуком).
  - Як одягнений дідусь? (Дідусь у колишній військовій формі).
  - Чому в нього так багато орденів та медалей? (він був хоробрим воїном, виконував найскладніші бойові завдання).
  - Який настрій у дідуся? (Він радісний і схвилюваний).
  - Що показує дідусь онуку? (Він показує позовклі фотографії своїх бойових побратимів).
  - Яким голосом розповідає старий фронтовик про своїх друзів? (Він розповідає зі смутком, з болем у голосі).
  - Як діти ставляться до дідуся? (Вони його дуже люблять і поважають).
2. Складання усної розповіді (2-3 дітей)
3. Вибір заголовка.

6. Зразок складеної дітьми зв'язної розповіді за малюнком

Сьогодні зранку дідусь якийсь незвичайний. Він і радісний, і схвилюваний. Одягнув свій колишній військовий костюм. А на грудях багато орденів і медалей. Волосся на голові геть чисто посивіло.

Дідусь бере альбом і показує онукам поживклі фотографії своїх бойових побратимів. Він розповідає про них з болем і сумом у голосі. Старий боєць береже цей альбом.

Онуки люблять і поважають свого дідуся. Вони горді за нього. Раді, що дідусь дожив до цих щасливих мирних днів.

7. Підсумкова бесіда

- На жаль, не всі дожили до цих днів. Але наш народ пам'ятає їх. В усіх куточках країни стоять пам'ятники та обеліски полеглим бійцям, їхні імена навіки викарбовані на меморіальних дошках.

Читання вірша М. Упеніка «На узліссі».

8. Бесіда після прочитаного.

- Як ми з вами можемо віддати шану цим полеглим бійцям? (Ми покладемо квіти до могили полеглим бійцям у нашому селі і вшануємо пам'ять хвилиною мовчання)

- Щоб ми з вами побажали собі і всім людям? (Миру на землі)

Приклади:

1. Нехай на світі всі народи

В добрі і злагоді живуть. (Д. Павличко)

2. Хай небо над нами не хмариться,

Й ніхто на планеті не свариться. (О. Пархоменко)

3. Ми за те, щоб мир був на землі

Для усіх дітей на цілм світі. (М. Познанська)

4. Палко миру ми бажаємо між народами всіма. (Г. Бойко)

- Так діти, ми проти війни, геть війну! (Вчитель знімає чорно-білі малюнки із дошки)

Сценарій до Дня рідної мови

Ведуча:

Україно! Тебе з гордістю і теплотою називаємо найріднішим словом – мати. Я пишаюся тобою, захоплююся твоєю могутньою величиною, захоплююся твоєю могутньою величиною, неозорими полями, зеленими лісами, голубими водами річок і озер, то гнівно бурхливими то лагідно-спокійними морями. Україно! Я пишаюся твоєю мелодійною мовою!

Ведучий:

І саме сьогодні, 21 лютого, ми хочемо відсвяткувати День рідної мови у листопаді 1999 року Генеральна конференція ЮНЕСКО проголосила Міжнародний день рідної мови, який вперше відзначався 21 лютого 2000 року в Парижі.

Ведуча:

Рідна мова – це мова народу, вона відбиває досвід пращурів для нащадків.

Мова кожного народу

Неповторна і своя;

В ній гримлять громи в негоду;

В тиші – трелі солов'я.

На своїй природній мові

І потоки гомонять;

Зелен-клени у діброві

По кленовому шумлять.

Ведучий:

Солов'їну, барвінкову,

Колосисту на віки –

Українську рідну мову

В дар мені дали батьки.

Берегти її, плекати

Буду всюди й повсякчас,

Бо ж єдина – так, як мати, -

Мова в кожного із нас.

Ведуча:

Першим до кожного із нас приходить слово найрідніших наших людей – наших рідних. З колисковою материнською піснею, доброю бабусиною казкою ми починаємо пізнавати світ. Дитина починає підростати, пізнає все нові і нові слова, красиві, ніжні, мелодійні.

Край, в якому зростає людина,

Це, любий друже, - твоя Батьківщина,

Знай, що нічого рідніше немає

Мови, якою вона розмовляє.

Мови співучої, нашої мови,

Все в ній багате від слова до слова.

Друже мій любий, коли підростеш,

В ній, чарівній, справжній скарб віднайнеш.

Час промине, і яскраво засяє

Мова, якою народ розмовляє,

Хай же бує, мов квітка ранкова,

Мовонька чиста, твоя рідна мова!

*(Під мелодію пісні на слова Т.Г.Шевченка «Рече та стогне Дніпр широкий»
виходять дівчатка-українки і по черзі читають вірші українських поетів)*

Ну що б, здавалося, слова?

Слова та голос –

Більш нічого.

А серце б'ється, ожива,

Як їх почує! *(Тарас Шевченко)*

Рідна мова! Рідна мова!

Що в єдине нас злива,

Перші матері слова,

Перша пісня колискова... *(Олександр Олесь)*

Це матері слова. Я звуки твої

Люблю, наче очі дитини...

О мово вкраїнська!

Хто любить її,

Той любить мою Україну. *(Володимир Сосюра)*

О слово рідне! Шум дерев!

Музика зір блакитнооких,

Шовковий спів степів широких,

Дніпра між ними левій рев... *(Олександр Олесь)*

Я сказав тобі лиш слово –

В колі ж шум який піднявся:

В небі сонце задзвеніло,

Гай далекий засміявся. *(Павло Тичина)*

Як парость виноградної лози,

Плекайте мову. Пильно й ненастанно

Політь бур'ян. Чистіше від сльози

Вона хай буде. Вірно і слухняно

Нехай вона щоразу служить вам,

хоч і живе своїм живим життям.

Не бійтесь заглядати у словник;

Це пишний яр, а не сумне провалля;

Збирайте. Як розумний садівник,

Достойний овоч Грінченка і Даля,

Не майте гніву до їх порад

І не лінуйтеся доглядати свій сад. *(Максим Рильський)*

(Дівчата виходять)

Ведучий:

Слова я чую барвінкові,
І серце щедро завмира,
Так, ніби сонце, у струмкові
Сміється спалахом земля.

Того освітленого дива,
Яке у рідній мові є –
Душа вогненна і правдива,
Що первоцвітом виграє.

Моя ти пісне калинова,
Моя ти зіронька свята!
Живи, цвіти, українська мово!
Зціляй і душу і вуста.
(Пісня)

Додаток 2: Формування здорового способу життя

П'єса «Як навчився Вовчик зубки берегти»

За казкою А. Сокол

(Для дітей молодшого шкільного віку)

Мета: удосконалювати вміння догляду за порожниною рота, формувати ціннісне ставлення до власного здоров'я, культуру здорового життя.

Дійові особи: Ведуча, Вовчиця-мама, вовчєня Вовчик, Білочка, Зайчик, Коза, Лисичка, Їжак-стоматолог.

Оформлення: декорації лісової галявини, пеньки.

Дія перша

На лісовій галявині – стіл з наїдками та напоями.

Біля столу порастєся вовчиця-мама.

Ведуча: Жив у лісі Вовчик

З мамою і татом.

Був такий веселий,

Друзів мав багато.

Мама: Мій синочок добрий,

Жвавий, жартівливий.

Тільки от до їжі –

Дуже вередливий!

Вовчик: Мамо! Добрий ранок!

Я вже вмився чисто.

Мама: На столі – сніданок.

Зубки ти почистив?

Вовчик: Та забувся знов я!

Хай вже іншим разом! *(Бере зі столу пляшку з «Фантою».)*

Мама: Зуби – це ж здоров'я!

А ти – «Фанту» з газом!

Вовчик: Я ж люблю напої

Ці смачні шипучі.

Жуйки та цукерки,

Лизунці липучі.

Мама: Лишенько з тобою!

Треба їсти наші

Овочі та фрукти,

Рибу, м'ясо, каші!

Вовчик: вип'ю «Кока-коли»,

З'їм торта шматочок...

Мама: Неслухняний в мене

Вередун – синочок *(зітхає)*

Вовчик: Ой-ой-ой, матусю!

Зубчик заболів!

Як же я боюся

Йти до лікарів!

Мама: Ні, підемо, синку!

Бач, що ти накоїв:

Це все від цукерок,

Від таких напоїв!

Дія друга

Йдуть лісом Вовчик з мамою. Зустрічають білочку.

Білочка: Здрастуйте! Гей, друже!

Зупинись на мить!

Вовчик: Білочко, не можу!

Зубчик так болить!

Білочка: Лускаю я вправно

Зубками горішки.

Не болять у мене

Зубки анітрішки!

Я ж собі стрибаю

Між гілок – скік, скік!

Завжди зубки чищу,

П'ю з берези сік!

Зустрічають зайчика, який їсть морквинку.

Зайчик: Радий вас зустріти!

Пригощайся, друже!

Морква соковита

І корисна дуже!

Всі, хто моркву люблять,

Швидко підростають.

Зубки, як у мене

Білі й гострі мають!

Зустрічають козу.

Коза: Здрастуйте! Я бачу:

Вовчик захворів?

Мама: Це він «Кока-колу»,

«Фанту» тільки пив.

Коза: Козенята в мене

Молочко вживають.

Зубки в них міцненькі,

Білі виростають!

Ми їмо капусту,

Бурячки щодня.
Зубки чистить дружно
Вся моя рідня!

Зустрічають лисичку.

Лисичка: О, привіт! Як справи?
Що ти наробив?

Вовчик мовчки показує на перев'язану щоку.

Лисичка: Бач, не чистив зубки,
От і захворів!

Мама: Та ще їв цукерки,
Тістечка, торти...
І тепер ось треба
До лікарні йти.

Лисичка: Я от про фігуру,
Про здоров'я дбаю,
Тож солодку їжу
Зовсім не вживаю.
Ввечері та вранці
Зубки чистить слід.
Рибку або курку
Їсти на обід!

Дія третя

Підходять до лікарні. На порозі їх зустрічає лікар- їжачок.

Мама: Ось і стоматолог –
Добрий їжачок.
В нього інструменти –
Безліч голочок.

Вовчик: Лікарю, рятуйте!
Зубчик ние дуже!

Їжак: Що ж – сідай у крісло.
Не хвилюйся, друже!

Заходять за ширму. Мама сідає і чекає. Долинає шум бормашини, ойкання Вовчика. До мами виходять лікар і усміхнений Вовчик.

Вовчик кидається до мами.

Вовчик: Мамо! Я здоровий!

Їжак: Зуби бережіть!

Правила вивчайте,

Друзям розкажіть:

Ввечері і вранці

Зубки вичищати.

Після їжі вчасно

Рота полоскати.

Лиш корисна їжа

Містить вітаміни.

Овочі та фрукти –

Друзі для дитини!

Мама з Вовчиком прощаються з лікарем та йдуть.

Дія четверта

Ведуча: Вовчикові друзі

Ввечері зібрались.

Грались цікаво,

Весело сміялись.

(Звучить фінальна пісня.)

Конкурсно-ігрова програма «Ну-мо, хлопці»

(Для учасників середнього шкільного віку)

Мета: сприяти згуртуванню дитячого колективу, розвитку вміння діяти в команді, правильно розподіляти ролі, вихованню відповідальності, формуванню ціннісного ставлення до себе та оточуючих.

Спортивний інвентар: два м'ячі, два пластмасові обручі, гімнастичні палиці.

Реквізит: мішечки з горохом.

Хід програми

(Хлопці об'єднані у дві команди. Свято починають дівчата, хлопці в цей час знаходяться за межами залу.)

Ведуча 1: День чарівний – справжнє диво,

В залі посмішок багато.

В залі гарно і красиво,

Бо у нас сьогодні – свято.

(До залу заходять команди хлопців, сідають на стільці.)

Ведуча 2: Що ж, давайте привітаємо наших хлопчиків, адже сьогодні – свято захисника Вітчизни, а вони – наші майбутні захисники. Вони стоятимуть на варті спокою нашого народу, нашої землі.

Ведуча 1: Прекрасний український край

В садів ряснім цвіті...

Йому ти рівних не шукай –

Найкращий він у світі.

Ведуча 2: Шумить пшениця золота

Від заходу до сходу,

Нові врожаї повсякчас

Для нашого народу.

Ведуча 1: Багата й щедра в нас земля –

Нема такої в світі,

Цвітуть сади, цвітуть поля,

Промінням оповиті.

Ведуча 2: Шумлять ліси із краю в край,

До хмар сягають гори,

Це – рідний край, квітучий край,

Це – сонячні простори.

Ведуча 1: Сьогодні ми відзначаємо День Збройних сил України. Це – свято наших хлопчиків – майбутніх захисників рідної Батьківщини.

Ведуча 2: Ми в школі вчимось і сади ростимо,

Лісами й полями в походи йдемо.

Прослались нам світлі шляхи до мети,

Під небом спокійним ми хочем рости.

Ведуча 1: Щоб у мирі ми росли,

Щоб щасливі сні були!

Хто щоночі і щодня

Спокій наш оберіга?

Ведуча 2: Наша рідна армія,

На посту поставлена.

Наша рідна армія,

У піснях прославлена.

Ведуча 1: А як відомо, захисники повинні бути сильними, міцними та витривалими. Ми підготували декілька конкурсів для команд і зараз їх розпочнемо. Сьогодні виявили показати свій хист, талант, сміливість і заповзятість дві команди. Привітаємо їх оплесками. Дозвольте також представити членів журі, які об'єктивно оцінюватимуть виступи команд.

Ведуча 2: Конкурс «Хоккеїсти».

Завдання: Закотити палицею м'яча у ворота між ніжками стільця і прикотити назад. Завдання виконує кожен член команди, передаючи «клюшку» один одному. Переможцем цього змагання стає команда, члени якої першими виконають завдання.

Ведуча 1: Конкурс „Точні кидки”. У два мішечки розміром 8 на 12 см насипають 100г гороху. На відстані 6 кроків ставлять стілець.

Завдання: влучити мішечком точно на стілець. По черзі кидають представники кожної команди. За кожне влучне попадання нараховується 1 бал. У кожного учасника – лише одна спроба.

Ведуча 2: Конкурс „Втримай м'яч”.

Завдання учасникам кожної команди: стати парами, затиснути між лобами м'яч, донести до стільця, обійти його, прийти до стартової лінії, передати м'яч наступній парі. Виграє команда, яка першою виконає завдання.

Ведуча 1: Конкурс сьомий „Біг в обручі”.

Завдання учасникам: об'єднатися в пари, за сигналом стати в обруч, добігти до стільця, оббігти його, повернутися назад і передати обруч наступній парі своєї команди. Виграє команда, яка першою виконає завдання і фінішує.

(Можна використати і багато інших ігор.)

Ведуча 2: Ось і закінчилися наші змагання. Я вітаю ще раз зі святом наших учасників і гостей. Глядачам дякую за підтримку і всім бажаю всього найкращого.

Ведуча 1: Для підведення підсумків змагань надаємо слово членам журі.

(Члени журі оголошують результати змагань. Нагороджують учасників та переможців.)

Ведуча 2: Дякуємо членам журі за об'єктивність! *(Оплески)*

Ведуча 1: Дякуємо вболівальникам за активність та підтримку команд *(Оплески)*.

Ведуча 2: Зі святом!

Ведуча 1: До нових зустрічей!

Ігрова програма «Чарівний світ казок усіх вітає»

(Для дітей молодшого шкільного віку, 6-9 років)

Мета: поглибити знання учнів про види та тематику казок, розвивати логічне мислення, увагу, кмітливість, спритність, виховувати любов до книги, формувати культуру спілкування.

Музичне оформлення: записи пісень з мультфільмів: «Автомобіль кота Леопольда», «Бременські музиканти».

Наочне оформлення: надувні кульки (7 шт.)

Обладнання: стільці (5 шт.)

Технічні засоби: оргтехніка, записані пісні, мелодії.

Дійові особи: Червона Шапочка, Баба Яга, Лисиця, Вовк, Кіт Леопольд, Буратіно, Мальвіна.

Хід програми

Ведучі:

Чарівний світ казок усіх вітає,
До нього дітлахи мандрують кожен день.
Тут на пеньочку Колобок нас зустрічає,
Ми разом з ним співаємо пісень.
В гостях у казки любимо бувати,
У конкурси та ігри різні грати.
Нехай сьогодні у цей день і час
Казкова пригода трапиться у нас.

Ведучий вибирає учасників гри.

Із собою я привіз

Повітряних кульок цілий віз.
Вони чарівні, малятка,
Бо містять у собі загадку.

Гра «Повітряний бій»

Гравці проколюють надувні кульки, дістають звідти аркуш паперу, на якому записана загадка, читають і відгадують.

Хто тікав від діда й баби,
Не сидів він на вікні,
А зустрівся з зайченятком,
Й ну співають йому пісні. (Колобок)
Що за хатка є у лісі?
Вся ворухиться, дрижить.
Де не взявсь, кабан біжить.
Тут і вовк іде, й ведмідь,
Й кожен в хатці хоче жить.
Що за дім такий лежить,
І ворухиться й дрижить. (Рукавичка)
На городі виростала, сили набиралась.
А потім достигла, великою стала.
Став дід тоді всіх гукати:
– Час нашу красуню рвати. (Ріпка)
Хто моторчик свій заводить?
З даху в гості хто приходить?
І на свято він зібрався –
Скажем дружно: «Здрастуй...» (Карлсон)
В батька хлопчик дуже гарний,
Незвичайний, дерев'яний.
Дуже любить батько сина,
Забіяку .... (Буратіно)
Він веселий і не злобний,
Є на мед чутливий нюх.

Зветься плюшевий ведмедик
Всім відомо.... (Вінні Пух)
Він знімається в кіно,
І відомий всім давно.
Упізнати його не важко,
Він зветься .... (Чебурашка)

*Звучить музика, заходить Червона Шапочка і виконує
“Пісню Червоної Шапочки”.*

Червона Шапочка: Червоною Шапочкою всі мене звать.

Лісова стежина кличе мене в путь.
Мама напекла пиріжечків смачненьких,
Я віднесла їх бабусі рідненькій.
Потім я поспішила до вас,
Тут казки всі зібралися враз.
І я почула, малята,
Що ви дуже любите в ігри грати.

Гра «Танцювальний марафон»

Завдання організатору: поставити колом 5 стільців, запросити до гри 6 учасників.

Завдання учасникам: доки грає музика, танцювати навколо стільців, а як припиниться – сісти на стілець.

Правила гри: не штовхатись.

Умови гри: кому не вистачило стільця, той вибуває з гри; переможцем стає той, хто залишиться на стільці до кінця гри.

Звучить музика. Заходять Буратіно, Мальвіна, П'єро.

Буратіно: Я – веселий, незвичайний,

А тому, що дерев'яний.
Непосидько й забіяка,
Зовсім не люблю сумувати.
Від Карабаса ми втікали.
І прямо до вас у школу завітали.

Зі мною завжди неодмінно
Мальвіна і П'єро – друзі вірні.
Мальвіна: Я знаю, малята,
Що казок читали ви багато.
Зараз перевіримо ми враз,
Хто казки найкраще знає з вас.

Запрошують бажуючих до участі в грі.

Гра «З якої казки предмет?»

Завдання учасникам: з чарівної скриньки потрібно дістати предмет і визначити: з якої він казки.

Предмети: цибулина, черевичок, ключ, яйце, рукавиця, шапочка, колосок, м'ячик. Казки: Цибуліно, Попелюшка, Пригоди Буратіно, Курочка Ряба, Рукавичка, Червона Шапочка, Півник і двоє мишенят, Колобок.

Умови гри: за кожну правильну відповідь – 1 бал.

Звучить музика. Забігає Баба Яга

Баба Яга: Ух! Людським духом пахне,
Добрий день, мої малята!
Не хотіла вас лякати.
З вами вже стрічалась я не раз
У ваших улюблених казках.
Знаю, що ви любите казки читати,
А також у ігри грати.
Гра чудова, чарівна,
Вам сподобається вона.
Але в неї той буде грати,
Хто зуміє згадати
Казки, казочки, ага,
Де зустрічається Бабуся Яга.

Діти відповідають, Баба Яга запрошує учасників до гри.

Гра «Ріпка»

Завдання учасникам: вибрати картку, на якій написано ім'я дійової особи, роль якої потрібно виконувати.

Завдання Бабі Язі: читати казку «Ріпка».

Завдання учасникам гри: якщо називатиметься роль, то той, кому доручено її виконання, повинен швидко присісти.

Звучить музика. Заходять Вовк і Лисиця.

Лисиця: Добрий день, малята!

Хочу вас запитати,

Чи ви любите казки?

Їх читаєте залюбки?

Битий небиту віз,

І до вас у школу привіз.

А з якої ми казки,

Скажіть дружно нам, будь-ласка?

Діти відповідають.

Вовк: В казці всяке траплялось,

Лисиця наді мною сміялась,

В ополонці вовцюгу провчила,

Рибу ловити навчити хотіла.

Хоча добре попало мені,

Та лисиця – найкраща подруга в ці дні.

Подарувала дарунок чарівний:

Справжня вудка – ще й з магнітом,

Щоб я рибу міг ловити.

Зараз з вами залюбки

Пограємо в гру “Рибалки”.

Гра «Рибалки»

Реквізит: дві вудки з магнітом, риби з металевими скріпками (непарна кількість), корзина.

Завдання учасникам: виловити вудками рибу і покласти в корзину.

Правила гри: починати риболовлю за сигналом.

Умови гри: справжнім рибалкою оголошують того, хто впіймає більше риби, за кожну виловлену рибу – 1 бал.

Підведення підсумків ігрової програми. Відзначення кращих гравців.
(Всі казкові герої виходять і співають пісню на мелодію з мультфільму.)

Ігрова програма „Веселка”

(Для дітей середнього шкільного віку)

Мета: сприяти поглибленню знань про природу, розвитку уваги, пам'яті, спостережливості, кмітливості, логічного й образного мислення, творчої уяви, ініціативи та самостійності; формуванню колективістських навичок; вихованню почуття відповідальності.

Оформлення та дидактичний матеріал:

1. Набір літер (В, Е, С, Е, Л, К, А).
2. Набір літер для гри «Назва команди» (С, М, І, Л, И, В, І та Р, І, Ш, У, Ч, І)
3. Картки-назви явищ природи (грім, град, дощ, сніг, роса, туман, іній, вітер).
4. Картки з назвами одягу, взуття та аксесуарів від непогоди (плащі, парасолі, гумові чоботи, капелюхи, дощовики, калоші) – два набори.

Музичне оформлення:

1. «Пори рок» П.І.Чайковського.
2. Фонограма швидкої веселої музики.

Технічні засоби:

1. Оргтехніка.
2. Акустична система.
3. Мікрофони.

Реквізит:

1. Дитячі машинки-іграшки (³).

Обладнання:

1. Стільці (4 штуки).
2. Столи для реквізиту (³).

Хід програми

Ведучий 1: Доброго дня! Радو всіх вас вітаємо!

Ведучий 2: І запрошуємо взяти участь в ігровій програмі...

Ведучий 1: А от як вона називається – ви самі зараз скажете, відгадавши загадку: «Піднялися ворота – всьому світу краса» (Веселка)

У сьогоднішній програмі вам пропонується: виявити ініціативу, організованість, пересвідчитись у наявності власної кмітливості, швидкості реакції, спритності, уважності та спостережливості, і ... багато чого іншого!

Ведучий 2: Отож, запрошуємо вас до гри «Загадку відгадай». Вашій увазі пропонуються загадки. У народі кажуть: «Хто загадки відгадає, той мудрості надбає». А хто відгадає запропоновані нами загадки, той стане членом однієї з команд, які братимуть участь в ігровій програмі «Веселка».

Ведучий 1:

1. Тисяча овець, а між ними – один баранець (Зорі і місяць)
2. Куди ступиш – всюди маєш, хоч не бачиш, а вживаєш (Повітря)
3. Зайде в дім – не виженеш дрючком, прийде час – сам вийде (Промінь сонця)
4. Зоря-зоряниця, молода дівиця, гуляти ходила, сльозу зронила, місяць бачив – не підняв, сонце побачило – підняло (Роса)
5. Біле, а не цукор, м'яке, а не вата, без ніг, а йде (Сніг)
6. Рукавом махнув – дерево зігнув (Вітер)
7. Коли живе, то лежить, а помре, то побіжить (Сніг)
8. Сивий кінь на весь світ заліг (Туман)
9. Летить – мовчить, лежить – мовчить, а як помре, то зареве (Сніг)
10. Шило-покотило попід небесами ходило, із полями говорило (Грім)
11. Крил не має, скрізь літає та ще й куряву здіймає (Вітер)
12. Скільки б не їв, ніколи ситим не буду (Вогонь)
13. Сам не біжить, а стояти не дозволяє (Мороз)
14. Що росте догори коренем?
15. В нас зимою білим цвітом сад зацвів, неначе літом (Іній)
16. Летить орличка по синьому небі, крила розпустила, все сонце закрила (Хмара)
17. Гуляє на полі, та не кінь, літа на волі, та не птиця (Вітер)
18. Летіла стріла та впала в лободу; шукаю та не знайду (Блискавка)
19. На городі здіймається, а попід тином ховається (Вихор)

Ведучий 2: Просимо всіх, хто відгадав загадки, піднятися на сцену (10 учасників) й вишикуватися.

Ведучий 1: Скажіть, чи всі вміють рахувати до двох? Тоді розрахуйтеся на 1-й, 3-й. Перші номери – представлятимуть першу команду, другі номери – другу команду.

Ведучий 2: Кожна команда повинна мати свою назву. Визначити назву команд нам допоможе гра. Тож наступна гра називається «Склади слово».

Ведучий 1: Завдання членам кожної команди: отримати у помічників ведучих картки з літерами. З усіх поданих літер скласти слово, яке позначає явище природи. Умова гри: хто швидше виконає завдання, той матиме один бал.

(Звучить музика, проводиться гра. Ведучі підводять підсумки гри.)

Ведучий 2: Завдання виконали обидві команди. Отож сьогодні змагатимуться дві команди: „Сміливі” й „Рішучі”! Вітаємо їх оплесками.

Ведучий 1: Наступна гра-естафета „Явища природи”. Завдання: члени команд по черзі називають явища природи. За кожен правильний варіант відповіді команда отримує 1 бал.

Ведучий 2: Усі явища Цариці-природи – самостійні й незалежні. Вони приходять до нас у гості тоді, коли їм заманеться. Однак найчастіше люди чекають сонечка – бо з ним приходить тепло, й дощу, бо з ним усе оживає й росте. А давайте уявимо, що ми з вами – краплинки дощу. Уявили? Тоді повторюйте за мною ...

(Проводиться масова гра „Дощ”. Тим часом помічники готують членів команд до наступної гри-змагання: прикріплюють чотирьом членам кожної команди до одягу (на спині) картки із назвами явищ природи й вишиковують команди одна проти одної.)

Ведучий 1: Який свіжий дощик пройшов у нашій залі! Після нього наші команди відпочили й готові змагатися далі.

Ведучий 2: Завдання командам: протягом 1 хвилини, поки звучатиме музика, ви маєте прочитати явище природи, приховане у членів іншої команди. Як тільки ви дізнаєтесь про назву явища природи, яка міститься на картці суперника, ви одразу повідомляєте про неї капітана своєї команди. Умови гри: кожна команда отримує стільки спектрів веселки, скільки назв явищ природи зможе дізнатися.

(Звучить музика, проводиться гра. Підводяться підсумки гри-змагання.)

Ведучий 1: Увага! Увага! Щойно ми отримали інформацію від гідрометеоцентру! Насувається гроза! Всім командам необхідно підготувати відповідний одяг, щоб захистити себе від непогоди!

Ведучий 2: Почекай! А де ж члени команд візьмуть такий одяг?

Ведучий 1: Спокійно! Одяг знаходиться на складі, а його слід швидко доставити сюди – на нашу програму.

(Помічники готують все необхідне для проведення гри: чотири стільці (два напроти двох), на них кладуть рівну кількість карток з назвами одягу, взуття та аксесуарів від непогоди.)

Ведучий 2: Наступне змагання – гра-естафета „Перевізники”. Завдання: за допомогою транспорту (дитячих машинок) перевезти зі складу необхідний одяг, взуття, аксесуари. Тобто, кожен член команди машиною перевозить один вантаж (одну картку) зі складу (з одного стільця) до нас на програму (на інший стілець), потім передає машину наступному учаснику і т.д.

Ведучий 1: Завдання зрозуміли всі? Тоді займіть висхідні позиції ... Розпочали!

(Звучить музика. Проводиться гра-естафета. Підводяться підсумки.)

Ведучий 2: Швидкість та спритність виявили обидві команди! Ваші оплески учасникам естафети!

Ведучий 1: А ще запропонуємо болільникам команд взяти участь у змаганні й додати бали своїм командам.

Ведучий 2: Завдання: відгадати ребус і назвати команду, за яку вболіваєте – тобто, якій команді ви даруєте один бал.

(Глядачам пропонується відгадати шість ребусів-загадок про явища природи)

Ведучий 1: Молодці, болільники! Усі ребуси відгадали! Додали балів командам!

Ведучий 2: Тож підрахуємо разом кількість спектрів веселок кожної команди й підіб'ємо підсумки змагань.

(Під керівництвом ведучих усі разом рахують кількість балів. Відзначаються активні учасники програми в окремих номінаціях)

(найуважніший, найспритніший, найшвидший, найкмітливіший тощо),
визначається команда-переможець.)

Ведучий 1: Привітаймо всіх учасників оплесками!

Ведучий 2: Сьогодні вели програму: ...

Ведучий 1: А допомагали нам у цьому помічники: ... та звукооператори: ...

Ведучий 2: Дякуємо всім за участь, увагу та вболівання!

Ведучий 1: До нових зустрічей!

(Звучить музика.)

Гра “Кіт і миша”

Мета: сприяти розвитку уваги, пам’яті, спритності, швидкості реакції, уміння орієнтуватися у просторі.

Завдання організатору гри: визначити двох гравців (за бажанням дітей або за допомогою лічилки), які б виконували ролі Кота і Миші; пояснити зміст, правила та умови гри.

Завдання гравцям: стати в коло так, щоб чергувалися хлопчик і дівчинка; міцно взятися за руки і йти неквапливо по колу, промовляючи слова (див. додаток); дружно піднімати руки вгору, щоб Миша втекла, і опускати, щоб затримати Кота.

Завдання Коту: бути уважним, спритним, орієнтуватися у просторі і якомога швидше зловити Мишу.

Завдання Миші: бути спритною і втекти від Кота.

Правила гри: за межі визначеного місця не вибігати.

Умови гри: хто не втримав Кота, той виходить на середину кола й гра продовжується.

Додаток

А до нори, мишка, до нори!

А до золотої комори!

Мишка – у нірку,

А котик – за ніжку!

Ходи, ходи!

А що ж то за мишка –

Не втече.

А що ж то за котик –

Не дожене.

Ходи сюди, ходи сюди!

Рухливі ігри

Українська народна гра “Птиці”

Мета: сприяти розвитку пізнавальних інтересів, уваги, спритності, швидкості реакції.

Завдання організатору гри: вишикувати всіх учасників гри в коло; визначити одного гравця (можна за бажанням), який буде ловити птахів; кожному гравцеві назвати якогось птаха.

Завдання ловцю птахів: промовляти слова “Дайте мені... (голуба, горобця, синицю, орла, ворону, снігура, ремеза, грака, ластівку, сову, куріпку, дятла, тетерева, сороку, сокола, тощо)”. Якщо такий птах є, він виходить з кола і намагається втекти від ловця.

Завдання гравцям-птахам: на запит ловця відповідати словом “є”, вийти з кола і втікати, щоб ловець не спіймав.

Правила гри: за межі ігрового майданчика не вибігати.

Умови гри: спійманий стає ловцем; ловцем також стає той, хто вибіг за межі ігрового майданчика.

Українська народна гра “Сірий кіт”

Мета: сприяти розвитку уваги, пам’яті, спритності, швидкості.

Завдання гравцям: вибрати кота, усім іншим – мишам – вишикуватися в лінійку; відповідати на запитання кота; бути спритними, швидкими, намагатися втекти від кота.

Завдання кота: стати на певній відстані від мишей (3-5м); провести діалог-розмову з мишами: **Кіт:** А миші в стозі є?

Діти (миші): Є!

Кіт: А не бояться кота?

Діти: Ні!

Кіт: Ой, як кіт вусами заворушить – усіх мишей подушить!

Завдання мишей: після діалогу з котом намагатися втекти від нього.

Правила гри: за межі ігрового майданчика не вибігати.

Умови гри: спіймана мишка стає котом; котом стає й той, хто порушив правила гри.

Українська народна гра “Повінь”

Мета: сприяти розвитку уваги, спритності, швидкості.

Завдання гравцям: вибрати вартівника; стати в коло, присісти й вдавати, що всі, крім вартівника, сплять; за сигналом вартівника “Повінь!” швидко стати на

підвищення від землі (на камінь, драбину, бордюр, сходи, дерево, дерев'яну дошку тощо); бути спритними, швидкими, намагатися втекти від вартівника.

Завдання вартівнику: ходити всередині кола, співати, поки всі сплять; потім оголосити, що настає повінь, голосно сказавши слово “Повінь!”; бути уважним та спритним; спіймати когось із гравців під час шукання ним порятунку від повені.

Правила гри: за межі ігрового майданчика не вибігати.

Умови гри: спійманий учасник гри стає вартівником; вартівником стає й той, хто порушив правила гри.

Українська народна гра “Мур”

Мета: сприяти розвитку, уваги, пам'яті, швидкості, спритності, виробленню вміння узгоджувати свої дії.

Підготовка до гри: на землі намалювати мур, позначивши його двома паралельними лініями довжиною 3-5 метрів; між лініями – 1-2 метри.

Завдання муляру: стати на місці майбутнього муру, започатковувати гру словами ловити Цеглинок для будівництва муру.

Завдання Цеглинкам: вишикуватися перед муром й уважно слухати слова, які промовляє Муляр; після промови Муляра перебігти на іншу сторону уявного муру так, щоб той не спіймав.

Правила гри: перебігати з однієї сторони на іншу лише у визначеному місці, за межі ліній не вибігати.

Умови гри: спійманих Муляр розставляє справа та зліва (будує мур); отвір у мурі щоразу зменшується; можна мурувати подвійний чи потрійний мур; останній спійманий гравець стає Муляром.

Гра “Чаклун”

Мета: сприяти розвитку уваги, спритності, швидкості реакції

Вибір Чаклуна: вибрати Чаклуна. Для цього один з гравців витягує праву руку вперед долонею вниз. Всі інші підставляють під неї вказівний палець. За командою “Раз, два, три!” (можна промовити лічилку) усі мають забрати пальці, щоб вони не залишились у долоні. Той, хто не встиг забрати палець з долоні, стає Чаклуном.

Завдання Чаклуну: бути спритним і доганяти гравців, торкаючись їх рукою; Чаклун має бути уважним і слідкувати за зачарованими учасниками гри, бо з них може зняти чари інший незачарований гравець; Чаклун може доганяти одного гравця кілька разів.

Завдання гравцям: швидко втікати від Чаклуна, щоб не бути зачарованим.

Правила гри: за межі визначеного майданчика не вибігати; зачаровані гравці залишаються нерухомо на місці; зняти чари торканням руки може лише незачарований учасник гри.

Умови гри: той, кого зачаклювали тричі, стає Чаклуном.

Гра „Заплети коси”

Мета: сприяти розвитку уваги, спритності, швидкості реакції.

Завдання: ведучий тримає обруч, на якому зав’язані шість стрічок. Учасники – шестеро учасників. Вони повинні об’єднатися по троє, взяти по стрічці. За командою, не випускаючи стрічок з рук, заплести коси.

Умови гри: хто перший впорається з завданням, той – переможець.

Українська народна гра “Панас”

Мета: сприяти розвитку уваги, пам’яті, спритності, швидкості реакції, уміння орієнтуватися у просторі.

Реквізит: хустинка для зав’язування очей, крейда (якщо треба, накреслити коло).

Завдання організатору гри: визначити одного гравця, який буде виконувати роль Панаса (за бажанням дитини або за допомогою лічилки).

Завдання гравцям: разом промовляти такі рядки:

Панас, Панас!

Не лови нас!

На тобі мішечок груш,

Та мене не ворущ!

Втекти від Панаса, щоб не бути спійманим.

Завдання Панасу: із зав’язаними очима впіймати когось із дітей.

Правила гри: не вибігати за межі визначеного майданчика.

Умови гри: спійманий учасник гри стає Панасом і гра продовжується далі; Панасом також стає той, хто порушив правила гри.

1. Конкурс «Розминка». Відгадати загадки

1. Із-за гаю, з-за діброви вийшли кралі чорноброві. Узяли водиці жбан, полили колгоспний лан. (хмари)
2. Без рук, без ніг, а малювати вміє. (мороз)
3. Коли нема мене – чекають,
Коли прийду – усі тікають, (дощ)
4. Біла скатертина увесь світ вкрила. (сніг)

5. Гуде, реве, гілля ламає, пилюку піднімає, з ніг збиває. Чуєш його, та не бачиш, (вітер)
6. Надворі горою, а в хаті водою, (сніг)
7. Восени народжуюсь, навесні вмираю, а узимку своїм тілом землю зігріваю, (сніг)
8. Ой за лісом, за пралісом коні ржуть, а додому не йдуть, (грім)
9. Всі його люблять, всі його чекають, а хто подивиться – кожен скривиться. (сонце)
10. Високо стоїть, одне око має, всюди заглядає. (сонце)
11. Стукотить, грюкотить, мов сто коней біжить, (грім)
12. Невидимий дух скинув з мене капелюх, (вітер)
13. Без рук, без олівця малює без кінця, (мороз)
14. Шумить, гуде і все горою йде. (вітер)
15. Летіла птиця по синьому небі, розпустила крила і сонце закрила, (хмара)
16. Гуляє в полі, та не кінь, літа на волі, та не птиця, (вітер)

3. Конкурс «Знайди зайвого»

1. Білка, вовк, корова, лисиця, ховрах.
2. Курка, гуска, індик, лебідь, качка.
3. Кріль, собака, свиня, кінь, хом'як.
4. Синиця, горобець, жайворонок, іволга, курка.
5. Береза, дуб, клен, черешня, акація, липа.
6. Конвалія, підсніжник, жоржини, ряст, волошки.
7. Пшениця, жито, овес, деревій, ячмінь.
8. Калина, бузина, ожина, конюшина, ліщина.

4. Конкурс «Ромашка»

Капітани відривають по пелюстці із «Ромашки» і команди дають відповіді на питання, що записані на зворотній стороні пелюстки.

1. Що вивчає краєзнавство?
2. З якими областями межує Закарпаття?
3. Звідки походить назва вашого села?
4. Які форми рельєфу переважають у нашій місцевості?
5. Назвіть корисні копалини нашої області.
6. Назвіть народні прикмети, що передбачають погоду
7. Які річки протікають на Закарпатті?
9. Назвіть рідкісні рослини нашого краю.
10. Назвіть рідкісні тварини нашого краю.

5. Конкурс «Розгадай ребуси»

Учасники розгадують ребуси про корисні копалини і назви річок.

6. Конкурс «10 Кроків»

Учасник проходить 10 кроків і при цьому називає 10 назв рослин нашої місцевості.

8. Конкурс «Ланцюжок»

З кожної команди беруть участь по 3-4 учасники. Вони стають в коло і по черзі називають географічні об'єкти нашої місцевості. Другий учасник до попередньої назви додає свою, третій повторює назви першого і другого і додає третю і т. д. Наприклад.

1 учасник – Рось;

2– Рось, Черкаси;

3 – Рось, Черкаси, Степанівна;

Учасник, який не зможе повторити назви, або зіб'ється виходить з гри. Останній – переможець.

9. Конкурс «Домашнє завдання»

Учасники повинні підготувати дома кросворди для суперників.

10. Конкурс «Реклама»

Команди готують дома рекламу туристичної фірми, рекламуючи природні та історичні куточки Закарпаття.

Підсумок гри

Гра “Кіт у мішку”

Завдання: вчити виділяти істотні ознаки будови тварин, за частинами визначати ціле, закріплювати знання про тварин.

Матеріал: різні об'ємні фігури тварин, торбинка з тканини.

Ігрове завдання: опустити руку в торбинку, взяти одну іграшку; не виймаючи іграшку, описати її; назвати тварину, яку символізує дана іграшка.

Умови гри: виграє той, хто безпомилково виконає завдання.

Методичні поради: дану гру можна проводити з людьми різних вікових категорій. Її можна ускладнити, запропонувавши для відповіді пригадати загадку, прислів'я чи приказку, вірш чи пісеньку про предмет, що знаходиться у торбинці. Предмети можуть бути різними, відповідно до дидактичних завдань, наприклад: чарівні речі з різних казок – клубочок, люстерко, сопілка, яблуко, три горішки, скатертина, перстень тощо; завдання учасникам: пригадати, з якої казки чарівна річ і яку роль вона відігравала.

Гра “Я знаю”

Аксесуари для проведення гри: м'яч.

Ігрове завдання: назвати 5 (7,10) рослин, щоразу відбиваючи рукою м'яч по підлозі.

Умови гри: виграє той, хто безпомилково виконає завдання.

Методичні поради: кількість слів можна не обмежувати, тоді учасник називає їх якомога більше. Можна використовувати різні поняття, наприклад: фрукти, овочі, ягоди, напої, одяг, взуття, марки автомобілів, птахи, звірі, квіти, імена

хлопчиків чи дівчаток, професії. Коли учні виконують подібні завдання, то їх зміст можна змінити, наприклад: Якою буває погода? Які ти знаєш свята? Назви все, що літає. Назви все, що біле. Назви все, що має круглу (трикутну, квадратну, овальну тощо) форму. Назви все, що солодке.

Гра “Навпаки”

Дидактичний матеріал: перелік слів.

Ігрове завдання: назвати слова, що мають протилежне значення тих, які називає організатор гри.

Умови гри: виграє той, хто, безпомилково добираючи слова, отримує більшу кількість балів.

Методичні поради: організатор гри має заздалегідь дібрати слова для гри, записавши їх на картці. Гру можна проводити як з командою, так і з окремими гравцями. Приклади слів для гри: шум – тиша, ранок – вечір, день – ніч, чорний – білий, ворог – товариш, хвороба – здоров’я, радість – сум, старість – молодість, кволість – сила, ввічливість – грубість, втрата – знахідка, горе – щастя, праця – бездіяльність, зима – літо, сміх – сльози, відпочинок – турбота, верх – низ, широкий – вузький, правда – брехня, добро – зло, краса – потворність тощо.

Загадка як жанр фольклору. Глибоке засвоєння знань усної народної творчості – запорука успішного пізнання побуту нації, мови, літературної класики, історії, “філософії серця” українців.

- Червона, солодка, пахуча, росте низько – до землі близько. (Суниця)
- Я – кругленька, червоненька, з хвостиком тоненьким. На городі мене рвуть і до столу подають. (Редиска)
- Біле – не сніг, зелене – не луг, кучеряве – не людина. (Береза)
- Стоять у полі сестрички: жовті очка, білі повічки. (Ромашки)
- Круглий як куля. Зелений як трава, червоний як кров, солодкий як мед. (Кавун)
- Буває цукровий, буває столовий. (Буряк)
- Срібною каймою на гілках висить зимою. (Іній)
- Вдень – з ногами, а вночі – без ніг. (Взуття)
- Били-колотили, на стіл положили. (Масло)
- У воді водиться, з хвостом родиться, а як виростає – хвіст відпадає. (Жаба)
- Своїх очей не має, а іншим бачити допомагає. (Окуляри)
- Двоє дивляться, двоє – слухають, а один – говорить. (Очі, вуха, рот)
- Сам з місця не сходить, а людей через річку переводить. (Міст)

- Самі не їдять, а людей годують. (Ложки)
- Гавкає, кусає – в дім не пускає. (Собака)
- Коли мати входить в хату – всіх вона вкладає спати, а як батько заходить – всіх на ноги підводить. Хто зуміє відгадати, що за батько, що за мати? (День та ніч)
- Язика не має, а багато чому навчає. (Книга)
- Малий собака не гавкає. Не кусає, а до хати не пускає. (Замок)
- Він – добрий друг людей, не спить у свята й будні, і день іде, і ніч іде, а як попросиш – збудить. (Будильник)
- Без дров, без огню, а світить і гріє щодня. (Сонце)
- Влітку медом ласував, досхочу малини мав, а як впав глибокий сніг – позіхнув і спати ліг. (Ведмідь)

Загадки – добавлянки

Загадка про сніг:

Я падаю на ваші хати.
Я білий-білий, волохатий.
Я прилипаю вам до ніг...
І називаюсь просто – ...

Загадка про голку:

Металевий в неї носик
І льняний у неї хвостик.
Із шиття не буде толку,
Якщо ми не візьмем ...

Загадка про бамбук:

Такенький маленький,
Як пальчик тоненький:
Рибалці – на вудку,
Мисливцю – на лук.
А зветься? ...

Загадка про літо:

В небі ластівка летить,
З вітром листя шелестить.
Воду п'є лелека.
Сонце палить. Спека.
Дозріває жито.
Яка пора? ...

В темнім лісі проживає,
Довгий хвіст пухнастий має.
Їй на місці не сидиться,
А зовуть її ... *лисиця*

Є і чорна, і червона,
А поживна ж бо яка!
Зветься цей продукт чудовий
Не інакше, як ... ікра

Загадки-жарти. Скільки місяців у році мають 28 днів? *Усі місяці мають 28 днів*

1. Скільки горіхів улізе в горнятко? *Жоден – вони не лаять*
2. Таке як слон, але не слон. *Слоненя*
3. Гора й долина – що між ними? *Буква Й*
4. З чого починається ранок і чим закінчується вечір? *З літери Р*
5. Що спочатку кидають у посуд, перш ніж у ньому приготувати їсти?
Погляд – дивляться чи посуд чистий

Гра «Запам'ятай»

Пропонуються такі завдання: змагання парами у вимовлянні скоромовок, гра „Запам'ятай!” (за 30 секунд запам'ятати скоромовку).

Скоромовки:

- „Ішла баба дубнячком, зачепилась гапличком: сюди смик, туди смик – одчепися, мій гаплик!”
- „Семен сіно віз – не довів: лишив сани – узяв віз”
- „Летів горобчик, сів на стовпчик, прибіг хлопчик – утік горобчик”
- „Ти, малий, скажи малому, хай малий малому скажу, хай малий теля прив'яже”
- „Ходить квочка коло кілочка, водить діточок коло квіточок, квочка каже: „Квок – ось золотий кілок!”.

Сценарій спортивно-ігрової програми для молодших школярів «Літні пригоди»

Захід розраховано на дітей молодшого шкільного віку. Використання даної розробки можливо на уроках фізичної культури, у позаурочний та позакласних заходах, на дозвіллевих дитячих святах.

Мета: Формування здорового способу життя

Завдання:

- розвивати вищі психічні функції, спритність, швидкість, координацію.
- формувати звичку вести здоровий спосіб життя.
- виховувати почуття відповідальності перед своїми товаришами, взаємодопомоги, товариства, переживання.

Обладнання і матеріали: Спортивний і підручний інвентар (все описано і перераховано в кожному конкурсі, змаганні).

Хід програми:

Ведучий: Здрастуйте, хлопці! Літо – це найкраще і улюблений час року. Ми любимо його за те, що можна гратися і веселитися, забути про уроки. Сьогодні ми з вами позмагаємося у багатьох конкурсах.

(Якщо діти не розділені на команди, то їх треба розділити, наприклад, кожен підходить до ведучого, дістає з його мішечка фішку, потім діти знаходять своїх соратників по квітці фішки.)

Наші змагання – командні. Від кожного з вас залежить результат. Почнемо з самого легкого, але необхідного конкурсу.

1.Конкурс «Хто ми?»

Кожна команда придумовує собі назву та девіз. Дане завдання оцінюється і 1бал. Кожна команда отримує 1 стартовий бал.

Ведучий: Ось і визначилися ми з назвами команд. Всі постаралися і заробили свої перші бали.

А тепер подивимося, як влітку йде дощ. Наш наступний конкурс:

2.Змагання «Гроза і дощ»

Обладнання: Необхідно по 1 кульці+1 воронка на кожну команду. Вставляємо воронку в кулю, і це «обладнання» тримає представник команди(його завдання утримати це все) на порожньому відром, перебуваючи на відстані 3 метри від команди. Решта, від стартової лінії, по черзі набирають кухлем води з відра і біжать до кульки, вливають через лійку воду в кулю. Чия куля лопне швидше і вода потрапить у відро – та команда отримує 1бал.

Ведучий: Ось такий у нас вийшов «веселий дощ»! Молодці!

А тепер ми перевіримо ваше уміння грати в теніс. Влітку, в жарку погоду, коли немає вітру, ми із задоволенням можемо пограти в нього!

3. Конкурс «Теніс».

Обладнання: Тенісні кулі або волани і ракетки на кількість учасників від команд. Кожна команда обирає 1 учасника. Ведучий засікає 1 хвилину, за яку дані учасники повинні набити об ракетку кульку. Перемагає учасник, який безпомилково і більше всіх наб'є м'яч об ракетку.

Ведучий: Влучні у вас очі та швидкі руки! А ось все даремно пропадає. Влітку потрібно поливати грядки. А навіщо, хто мені скаже? ... Правильно. Давайте ми з вами уявимо, що ви допомагаєте мамі поливати все грядки в саду або городі.

4. Естафета «Біг з відром».

Обладнання: по одному цеберку з водою на кожну команду. Учасники, за сигналом ведучого, від стартової лінії біжать до своєї піраміди (можна встановити перешкоди), оббігають її, повертаються назад, передають відро наступному, і так, поки всі учасники не пробіжать і повернуться на свої місця. Перемагає та команда, учасники якої виконають завдання швидше. За помилки можна нарахувати штрафне коло.

Ведучий: Добре ж ви влітку бігаєте! Ноги швидкі. А давайте перевіримо вашу кмітливість!

5. Конкурс загадок: «Доскажи слівце».

Скільки розгадає команда загадок, стільки й балів заробляє. Якщо не можуть

відгадати, називають відгадку ті, хто перший підніме руку. Загадки підбираються будь-які.

1. Не видно з грядки, грає з нами в хованки. Потягніть міцно, витягнеться....

РІПКА

2. Хитра штучка, руда головка. Пухнастий хвіст-краса. Хто це?...**ЛИСИЦЯ**

3. На гілці не пташка – звір невеличкий. Хутро тепле, як грілка. Хто ж це....**БІЛКА**

Ведучий: Бачу майстра по відгадування загадок – це ви, хлопці. А давайте подивимося, хто ж у нас майстер влучності. Взимку ми граємо в хокей на льоду. А ось влітку ми будемо грати в хокей на траві!

6. Естафета «Хокей з м'ячем»

Обладнання: Хокейна ключка і маленький м'ячик, замість воріт можна покласти відро на бік, кошик, обруч поставити на ребро. Учасники команди по черзі женуть від своєї стартової лінії м'яч до воріт, намагаючись забити гол. І бігом повертаються назад, передають ключку наступному. Перемагає команда, яка набрала більшу кількість голів. За перемогу – 1 бал.

Ведучий: Підніміть руку ті, хто любить їздити у відпустку.

Молодці! Так що ж ми з собою візьмемо у відпустку? Про це наш наступний конкурс.

7. Конкурс «Чорний ящик»

Обладнання: Ящик або відро з кришкою, непрозорий мішок. І так само на кожну команду по 1 предмету (картинки з цим предметом), пов'язаному з літом, наприклад – ласти, рятувальні жилети, плавники, рятувальне коло. Все пов'язане однією тематикою.

Кожній команді загадується по одному предмету, який повинні відгадати за описом. Якщо команда не справляється, право відгадки переходить тим, хто перший підніме руку. 1 бал за розгаданий предмет.

Ведучий: Ось ви все знаєте про купання, всі для цього необхідні предмети. Влітку вони вам знадобляться. Мені прийшов лист. А від кого воно – не знаю. Я вам його прочитаю. Лист адресовано вам, хлопці: «Здрастуйте, шановні хлопці. Пишу вам я, ваше улюблена пора року. Я пливла до вас по морю, на мій корабель напали пірати. Я від страху забула, як мене звуть. Допоможіть мені!». Ну, що, допоможемо цій загадковій незнайомці!?

8. Конкурс «Скарби піратів»

Обладнання: Аркуш із завданням на кожну команду.

Наприклад:

1. Цей скарб лежить там, де росте береза, стовбур якої обв'язаний стрічкою, в чорному пакеті. (Діти знаходять в пакеті букви Л,О).

2. Цей скарб лежить там, де футбольні ворота, в білому пакеті. (Діти знаходять в пакеті букви І,Т) і т.п.

Ведучий: З отриманих букв складіть слово. (Діти складають слово ЛІТО). Так хто ж нам листа прислав!? (Діти хором кричать: «ЛІТО!»).

Ведучий: За цей конкурс всі команди отримують по 3 бали. Давайте підведемо підсумки.

(Журі підраховують бали і оголошують результати, нагороджують дипломами різних ступенів, призами і подарунками).

Ведучі: Які ж всі молодці! А наша спортивно-розважальна програма підійшла до кінця. Всім бажаю теплого літа, відмінного відпочинку, гарної засмаги! До побачення!

Спортивні ігри

1. Естафета зі скакалкою

(перші учасники стрибають через скакалку до перешкоди і назад, оббігаючи кругом перешкоди, передають естафету другому учаснику команди).

2. Зчіплювання вагонів

(за сигналом ведучого один із членів команди біжить до перешкоди, оббігає її і повертається до місця старту. На старті до нього приєднується наступний учасник команди і вони оббігають перешкоду удвох. І так оббігають поки не заберуть усіх учасників по одному).

3. Естафета з яблуком

(учасник біжить з ложкою в зубах, у якій знаходиться яблуко, туди – назад, оббігаючи перешкоду і передає наступним учасникам).

4. Горіхові бомби

(кожний учасник змагання отримує по три горіхи. На відстані трьох метрів кожний учасник по черзі кидає у відро свої горіхи. Задача учасників закинути усі горіхи у відро).

5. Стрибки у мішках

(перші учасники стають біля стартової лінії з мішками в руках. По команді надівають їх на ноги і стрибають у них до перешкоди і назад, обстрибуючи кругом неї. Передають естафету наступному учаснику. Так триває доти, поки не прострибає уся команда).

6. Спортивна вікторина

1. Який м'яч найважчий – футбольний, волейбольний, баскетбольний? (3)
2. Скільки гравців у футбольній команді? (11)
3. Скільки білих фігур у шахах? (16)
4. Скільки гравців у волейбольній команді? (6)
5. Що таке „ мат „ у шахах ? (Кінцеве положення у грі, коли королю нікуди зробити хід і не можна сховатись від бою)
6. В якій грі користуються найменшим м'ячем? (У настільному тенісі)
7. Як часто проводять Олімпійські ігри? (Один раз на чотири роки)
8. Що таке марафонський біг? (42 км. 195 м.)
10. Які види ковзанів ви знаєте? (Бігові, хокейні, фігурні)

Додаток 3: Родинне виховання

Година спілкування «Домашні обереги»

(Для дітей молодшого та середнього шкільного віку)

Мета: ознайомити учасників з народними звичаями, повір'ями, оберегами наших предків. Розвивати кругозір, допитливість, виховувати глибоке почуття любові до рідної домівки, отчого краю, рідного слова.

Оформлення: Плакат: «Хто зберіг любов до краю і не зрікся роду, тільки той віддав всю душу, все, що зміг, народу» (О. Олесь).

Интер'єр: стара українська хата; на столі лежать домашні обереги: калина, рушник хліб.

Хід години спілкування:

Ведучий: Для кожного з нас найсвятішими є слова Мати, Батьківщина. Адже Батьківщина – це не тільки наша країна, а й рідна домівка і те місце, де людина народилася, де промовила перше слово, зробила перший крок, де минули найкращі роки життя.

Тема нашого свята – «Домашні обереги». Що означає зміст слова Берегиня? Воно утворене від дієслова берегти, на означення оселі, хати. Сьогодні й поговоримо про те, що саме ми повинні зберігати, не забувати, щоб наша Берегиня стала для нас священним місцем.

Учасник: З Берегині починається і Батьківщина. Рідна домівка... вона оспівана в піснях, оповита легендами, зігріта теплом материнської любові, яка передається з колисковою піснею. А чи багато з нас пам'ятає мамину пісню? Напевно, ні. Що ж ми будемо співати своїм дітям? Адже лагідна добра колискова вже виховує дитину, створює для неї світ прекрасних ліричних образів.

Учасник: Багато доріг манить нас у житті, але слово, виспіване мамою в колисковій, повертає до рідного дому, якого не можна зрадити, як не можна зрадити Вітчизні, хлібові. Спокон віку в народі існував звичай: якщо вийшла з ужитку колиска, то її ніколи не викидали, а берегли доти, доки люди жили в хаті. А робили її з клена або ясена, щоб діти були співучими.

Ведучий: Колискову пісню можна сприймати лише у співі. Виконується вона спокійно, лагідно, заспокоюючи маля і допомагаючи йому засинати.

Учасник: Коли м'який, лагідний, тихий вечір

Лягає спати у траву шовкову,

Сон ніжний землю обійма за плечі –

Тоді я чую неньки колискову.

(Звучить колискова пісня)

Учасник: Саме в Березині (домівці, хаті) мати розповіла своїй дитині про найдорожче для їхньої родини, вчила своє дитя добру, поваги до старших, любові до рідної землі, яка нас годує.

Дуже любили люди свою Березиню. Навіть у жнив'яну пору, коли кожна хвилина дорога, жінки прикрашали її.

Ведучий: Березиня, обереги – наші давні і добрі символи. Їхнє коріння сягає глибини століть, у них закладена мудрість народна. А чи знаєте ви свій народ? Буває, що люди не знають нічого про батьків, не говорячи вже про дідів і бабусь. А ось деякі народи знають свій родовід за сьомого та восьмого поколінь, а іноді – й більше. Кожен родовід – це окрема книга життя.

(Учасники розповідають про свій родовід)

Учасник: Ви, мабуть, переконалися, що кожному варто записувати від своїх батьків, дідів, поки вони живі, історію свого роду, щоб потім було що розповісти своїм дітям і внукам. Дорогими речами мають для кожного з нас стати ті домашні обереги, які є в кожній сім'ї.

А чи не справжнім домашнім оберегом для кожного з нас повинні бути портрет батька й матері, обрамлений рушником? Будемо відвертими – не завжди ми знаходимо місце для них, а більше завішуємо стіни всякою всячиною. А з цього й починається повага до свого роду, до своїх батьків.

Коріння виховання все-таки закладається в сім'ї і як прекрасно, коли в сім'ї панує взаєморозуміння, повага, шанобливе ставлення до рідного слова. Як добре, коли в родині співають, коли в сім'ї є родинна пісня.

(Один із учасників масового заходу виконує улюблену родинну пісню.)

Ведучий: Багато поезій, прекрасних пісень складено про батька й матір, яких ми повинні завжди поважати, цінувати кожен прожитий з ними день, робити для них якомога більше добра, бо ми перед ними – у вічному боргу. Ми ніколи не повинні залишати своїх батьків самотніми, а оберігати їхнє родинне вогнище. Не забувайте, що всі ви станете батьками. Своїм особистим прикладом в усьому ми маємо бути зразком для власних дітей.

Образ матері для кожного з нас є святим. Багато пісень складено про неї. Послухайте одну з них.

(Звучить пісня «Мамина вишня», сл. Д. Луценка, муз. А.Пашкевича)

Ведучий: Велику силу має українська пісня! Учені дослідили, що ті люди, які співають народні пісні, менше хворіють. Найдорожчих гостей в Україні завжди зустрічають піснею, хлібом-сіллю на вишитому рушнику. Хліб завжди був на почесному місці в березині. У народі говорили «Без хліба – нема обіда», «Хліб житній – батько рідний».

Учасник: У кожній сільській оселі існував непорушний звичай: як тільки родина заселяла нове житло, у ньому обов'язково повинна бути піч, стіл, пікна діжа. Багато чого можна було позичити чи взяти на тимчасове користування у сусідів, а ось пікну діжу ніколи не виносили з хати. Вона вважалась святістю і недоторканістю, бо народжувала хліб. Навіть у роки війни, коли люди покидали свої оселі, пікну діжу завжди брали із собою.

Ведучий: А хто знає, як пекли хліб і коли?

Учасник: Перед тим як пекли хліб, чепурили світлицю, зі скрині виймали рушник, яким щойно витирали руки, і з словами «Бог на поміч» готували тісто. Замішане тісто в діжці накривалося рушником. Вчиняли тісто в четвер, а пекти вже треба в жіночій день – п'ятницю. Вдень, коли пікся хліб, в сім'ї не повинно було бути сварок. Випечені паляниці клали на рушник, зверху теж накривали рушником, щоб хліб дійшов. На обід зі свіжим хлібом, як на свято, збиралася вся сім'я. Батько різав хліб, притримуючи його лівою рукою і притискуючи до грудей. Різати хліб потрібно тільки до себе. Окраєць давали дівчатам, щоб їх хлопці любили. А коли впала додолу скибочка хліба – неодмінно слід підняти і, поцілувавши, покласти на стіл.

Ведучий: А які ще в Україні є звичаї, традиції, які без хліба не відбуваються?

Учасник: Коли народжується дитина, йдуть з хлібом, виряджає мати сина – ув'язує в рушник житній окраєць, справляють весілля чи будують хату – приходять з колачем, йдучи на поминки – несуть паляницю, дорогих гостей зустрічають хлібом-сіллю. Болісно слухати, коли говорять, що хліб поганий. Поганим хліб не буває, то його спекли невдало.

Ведучий: Кажуть, що не хлібом єдиним живе людина, але це тоді кажуть, коли хліб у нас є на столі. Ми вже звикли, що хліб завжди існує в тісному поєднанні з рушником. А що ж це за домашній оберіг – рушник?

Учасник: Рушник на стіні – давній наш звичай. Не було жодної в Україні оселі, навіть найбіднішої, яку б не прикрашали рушники. Рушник – обличчя оселі, її господині. З рушником, як і з хлібом, приходили до породілі, вшановуючи появу немовляти в родині, з ним виряджали в дорогу батька, сина, під час шлюбу молоді ставали на рушник, зустрічали рідних, гостей, проводжали людину в останню путь, ним прикривали хліб на столі. Під час зведення житла рушниками, які потім дарували майстрам, застеляли підвалини. Рушниками скріплювали купівлю-продаж домашніх тварин. Портрети були в рушниках як святиня.

(«Пісня про рушник»)

Ведучий: Кожен рушник – це окрема розповідь. Тут можна побачити гарні квіти, співучих пташок, неповторний орнамент.

Ведучий: Пісня – це також оберіг. Вона народжувалась там, де збиралося багато людей.

Учасник: Наприклад, починали будувати хату, запрошували всіх рідних, близьких, знайомих. Робота супроводжувалася піснями. Жінки починали співати, чоловіки підхоплювали. Всі бажали господарям, щоб хата була міцною. Працювали весело, з жартами. Звичай поєднував працю з частуванням і танцями. Після праці учасники проводили веселий відпочинок. Ось чому люди охоче брали участь у таких обрядах. Цей обряд був добровільний, і господар не сплачував за роботу, а лише частував учасників обрядовою вечерею.

Ведучий: Толока – це той оберіг, який давав змогу людям затоваришувати, поговорити під час роботи, поспівати пісень.

Тож хай прозвучить у виконанні наших учасників.

(Українська народна пісня «Зеленеє жито, зелене» або закарпатська пісня)

Ведучий: Підводячи підсумки нашого спілкування, хочеться висловити сподівання, що ви берегтимете все, що нас оточує, адже мамина пісня, бабусина вишиванка, батькова хата, портрети на стіні найдорожчих людей, рушники – все це наша родовідна пам'ять, наша історія.

Свято «Роде наш красний» (до Дня матері та Дня сім'ї)

(для дітей молодшого та середнього (6-10 та 11-14 років) віку)

Мета: сприяти усвідомленню кожною дитиною значення сім'ї в її житті, формувати цінності, ціннісне ставлення до матері, батька та своєї родини.

Наочне оформлення: вишиті рушники, декорації: родинне дерево (посередині сцени).

(Звучить пісня «Зеленеє жито»)

Ведучий: У травні, коли розцвітають яскраві квіти і дзвенить пташиний спів, теплий весняний вітер приносить до нас два великі свята, що йдуть поруч: День Матері та День сім'ї. Адже тільки з матір'ю, із сім'єю у нас асоціюється все щире, добре, людяне, тепле й затишне. У світі нічого немає найдорожчого для людини, ніж її сім'я, її родина. Людина смертна, а рід, родина – безсмертні. Тож вітаємо всіх на нашому святі.

Учасник 1: Добрий день вам, люди добрі!

Щиро прошим до господи!

Раді вас у нас вітати,

Щастя і добра бажати!

Учасник 2: Родина, дорога родина!

Що може бути кращим в світі цім?

Чим більше дорожить людина

За батьківський і материнський дім?

Що може бути краще за вечерю в домі

За батьківським міцним столом,

Де в шумнім гомоні і в кожному слові
Все сповнене любов'ю, а не злом?

Учасник 3: Де можна більше зачерпнуть любові?
Де взяти більше доброти?
Як в материнськім ніжнім слові,
Як з батька щедрої руки.
Отож, зібралися ми нині
На святі нашім гомінкім,
Щоб поклонитися родині
І побажати щастя всім!

Учасник: Ой роде наш красний,
Роде наш прекрасний,
Не цураймося і єднаймося: в одну родину, одну сім'ю. Адже сім'я – це святина людського духу, благородних людських почуттів: любові, вірності, піклування. Сім'я – це невисипуща хранителька національних звичаїв і традицій.

Ведучий: З роду в рід кладе життя мости,
Без коріння саду не цвісти,
Без стремління човен не пливе,
Без коріння сохне все живе.

(Звучить пісня «Родина», сл. В. Крищенко, муз. О. Злотника)

Учасник 1: Рідна мамо, рідний тату,
Ми вітаєм вас на святі!
Ми вас любим щиро-щиро,
Вам бажаєм щастя-миру.
Ви нас теж любіть,
рідненькі,
Бо ми – ваші дорогенькі,
Хочем бути на вас схожі
І такі ж, як ви, хороші.

Ведучий: З перших днів життя про нас турбуються мама й тато. Вони співають нам колискових, вчать вимовляти перші слова, робити перші кроки. Кожній нашій перемозі батьки безмежно радіють. І ніхто інший в цілому світі не замінить нам маму й тата.

Учасник 2: Ми часто у житті звертаємось до мами,
Любові і тепла не виказати словами.
Бо кожна мама – роду Берегиня.
А тато – це опора, приклад та сім'ї надія.

Учасник 3: Та скажу вам по секрету,
Іноді буває,
Що про нас
Тато забуває.
Особливо, як газету
Він свою читає!

(Звучить музика). (Починається інсценівка)

(Батько сидить, читає газету. Мати смикає за вухо сина, той кричить.)

Син: Пусти, я більше не буду!

Мати: Подивися на нього! Ану розкажуй батькові, за що ти побив дівчину?

Син: А чого вона? Ми гралися в Адама і Єву, а вона замість того, щоб мені дати яблуко, сама його з'їла?

Батько: Біжи візьми в кошику яблуко і не смій більше бити дівчаток.

(Син вибігає, вбігає дочка. Батько читає газету)

Дочка: Тату, а чого йде дощ?

Батько: Підростеш – дізнаєшся. Не заважай, бачиш – я газету читаю.

Дочка: Тату, а звідки береться веселка?

Батько: Звідки я можу знати? *(далі дивиться в газету)* Так, що тут цікавого пишуть?

Дочка: Тату, а навіщо конячці на спині коси?

Батько: Ну ти, Господи, не дасть і газету почитати! Не знаю, запитай у конячки!

Дочка: Тату, а котик любить цукерки?

Батько: Звідки я знаю! Я ж його про це не питав.

Дочка: Тату, а ти не сердишся, що я тебе про все запитую?

Батько: *(лагідно):* Ну, що ти, доню, як можна? Звичайно, не серджуся. Запитуй. Адже чим більше запитуватимеш, тим більше будеш знати.

(Звучить музика)

Ведучий: Тато, татусь, таточко. Людина з сильним характером, міцними руками, яка все може зробити, вміє полагодити. І де не глянеш – всюди видно татову руку. А особливо в день **8 Березня**.

Учасник 1: Тато мамі моїй дарував ніжні квіти,

Бажав їй здоров'я, службового злету.

І мамою тещу назвав, потім мити

Він посуд узявся, доївши котлету.

Учасник 2: Газет не читав, розсипав компліменти,

Сміявся, жартував, грався з нами досхочу.

Задумався я над цим дивним моментом,

А мама сказала: «То ж свято жіноче!»

Учасник 3: Тепер з голови не іде в мене думка –

На свято жіноче так добре всім нам,
І хто ж це придумав, який недоріка,
На рік лише день для шанованих мам?!

(Музична пауза: учасниками масового заходу виконується танок)

Учасник 4: А ми сьогодні з татом варили борщ червоний,

Накидали багато туди смачного хрону,
Поклав повидла я вкинув у каструлю.
А тато – солі жменю, часник і дві цибулі.
Не стали й куштувати, чекаємо матусю,
Борщу в нас небагато, не вистачить, боюся.
А то зійдуться гості, а борщику не хватить.
Тоді прийдеться з татом тікати, мабуть, з хати.

Конкурс „Коли тато зголоднів”

(у конкурсі беруть участь батьки учасників)

Завдання учасникам: мами повинні нагодувати своїх чоловіків кашею. Для ускладнення конкурсу мамам можна зав’язати очі.

Умови конкурсу: перемагає родина, яка впорається із завданням першою.

Учасник: Та коли горе чи біда яка –
Всіх нас виручає татова рука,
Татова правиця знає труд і піт,
Із руки цієї ми йдемо у світ.

Учасник: А як свято радісне стрічаєм,
Цілий день разом проведемо,
Спортом ми займаємось, гуляєм,
Або в гості до бабусі ідемо.

Учасник: Дорогий, хороший, рідний тату!
Кращого за тебе не знайти.
Дорогий, хороший, рідний тату!
Як чудово: в мене-бо є ти!

(звучить «Пісня про тата».)

Учасник: А я, милі друзі,
Всім вам признаюся:
Нема в світі кращої, як моя матуся.
Я тебе, матусю, так щиро кохаю,
Що і признаватись не вмію, не знаю.
Як я у колисці лежав ще маленький,

Ночей недоспала моя любая ненька.
Як я захворію, сумний, немоторний,
Усе забуваю, як мати пригорне!

Учасник: Матусю, дай ручки твої поцілую,
За шию тебе обніму.
І щічки погладжу,
Ти знаєш, матусю,
Як сильно тебе я люблю.
І ти мене любиш,
Хоч я й неслухняний
І деколи шкоду роблю,
Та ти все пробачиш,
Мене поцілуєш,
Бо я ж тебе дуже люблю.

Учасник: Пробач мені, рідна, хороша,
За біль, що тобі завдала,
Хай в косах не віє пороша,
А квітами пахне весна.

(Музична пауза: учасники виконують пісню про маму.)

Учасник: Цілуймо руки наших матерів
Натруджені, сумні, ласкаві руки.
Ці руки пестили, варили і пекли,
І сорочки нам шили й вишивали.
І підкидали в небо нас, малих,
Щоб і в житті так високо літали.
Ніщо не вічне, вічні матері,
Навіть тоді, як нікому стрічати,
Допоки сонце сяє угорі,
Вона живе, многостраждальна мати!

Ведучий: А для того, щоб матері не страждали, діти повинні докладати максимум зусиль, щоб не було потім занадто пізно, немов у легенді «Як мати стала зозулею».

(Інсценівка легенди «Як мати стала зозулею».)

(Звучить музика.)

Читець: Були собі чоловік і жінка, мали вони трьох дітей. Жили вони з риболовлі. Та якось чоловік застудився і помер. Жінка сама ловила рибу і годувала дітей. Та незабаром і вона злягла. І мовила тихо до дітей:

Мати: Діточки, подайте мені води, бо не дам собі ради, щоб підвестись, а пити так хочеться.

1 син: Нема в хаті води.

Мати: То візьміть глечик, підіть до кринички наберіть.

1 син: Я не маю чобіт, нехай іде сестра.

Дочка: У мене немає хустки. Нехай іде менший брат.

2 син: Я не маю в що вдягнутися.

Читець: Так і не приніс ніхто хворій матері води. Гралися діти, гралися, аж раптом найменший побачив, що мати піднялася з ліжка і поволі стала обростати пір'ям. І тоді він крикнув:

2 син: Наша мама стає зозулькою, хоче відлетіти від нас. Швиденько біжімо по воду для неї.

Читець: Вхопили діти хто що міг: глечик, горнятко, відро – і побігли до кринички. Набрали води і кричать:

Діти: Мамочко, мамо, пийте воду.

Мати: Пізно, діти, надто пізно уже.

Читець: Побігли діти за нею, бігли, збиваючи по грудках ноги до крові. І до цих пір у лісах, на галявинах стелиться мох з червоними краплинами: то, кажуть, ті краплини крові, що стікали отоді з ніг дитячих. А мати назавжди одцуралася рідних дітей і донині літає зозулею.

Учасник: Тож не завдаваймо ран своїм матерям, не робімо їм боляче, щоб вони не страждали, адже кожне грубе слово, образа боляче ранять материнське серце, збільшують зморшки на їхньому обличчі, засніжують сивиною голову. Приносимо їм тільки радість, щоб потім не жалкувати, щоб не було надто пізно.

(Звучить пісня “Росте черешня”).

Учасник: Не скупіться на теплі слова,
Бо в світі так мало тепла:
Лиш від рідної хати
Та від лагідних рук мами й тата.

Учасник: Коли зміцніють крила, щоб літати,
Не забувай про рідних маму й тата
Та встигни добре слово їм сказати,
Допоки ти живеш у рідній хаті.

Ведучий: Згасають і спалахують зорі, щовесни зацвітають сади, облітає, обсипається цвіт, зав'язавши плід. Так і рід людський, відходячи в безсмертя, залишає нащадків для збереження і подовження роду. Великий дар природи продовжити і повторити себе в дітях, виховати їх так, щоб не запламувати свого доброго імені, не надщербити честь родини.

Ніколи не забувайте отчого дому, пам'ятайте, що батько з матір'ю завжди чекають на вас.

Учасник: Приїжджайте частіше додому,
Щоб не мучила совість потому.
Не привозьте ні грошей, ні слави,
Будьте з рідними рідні, ласкаві.
Зачерпніте водиці з джерельця,
Прихиліться серцем до серця,
Пригадайте дитинства стежину,
Розцілуйте батьківську сивину,
Бо не вічні ні батько, ні мати,
Часом можете їх не застати.
Щоб не мучила совість потому,

Приїжджайте частіше додому.

(Звучить "Пісня про рушник", сл. А.Малишка, муз. П.Майбороди.)

Ведучий: Бабусю шануйте і дідуся!
Матусю любіть і тата!
Нехай родина дружна уся
Буде радістю завжди багата.
Хай тішаться внуками бабця і дід,
Хай тато та мама радіють дитині!
Хай буде, як дуб, могутній ваш рід,
Хай злагода й мир панують в родині.

Щастя вам, дорога родино, радості від спілкування в сім'ях, взаєморозуміння і поваги, теплоти й затишку, вірності і любові. І благая, многая вам літа.

(Звучить пісня «Многая літа»)

Ранок «Мама – Берегиня роду»

(для дітей віком 6-10 років)

Мета: виховувати любов і шанобливе ставлення до рідної матері, до неньки-України, розширювати духовний світ дітей.

Наочне оформлення: дитячі малюнки, вишиті рушники, образ Божої Матері.

Обладнання: стелаж для виставки картин, вишитих руками матерів.

Технічні засоби: музичний центр або оргтехніка.

Хід ранку:

(Звучить музика, заходять діти, виконуючи пісню «Моя родина»)

Ведучий: Дорогі гості! Раді вітаємо вас на нашому родинному святі. Чому саме зараз, у травні, ми вирішили провести це свято, свято вшанування Матері? Весною пробуджується земля, відроджується все живе. Весною у землю хлібороб кидає добірне зерно, щоб виріс з нього здоровий, добротний колос. А я хочу, щоб саме сьогодні у душу кожного з нас лягла зернина, яка проросте добротою, щедрістю, любов'ю до найрідніших людей на планеті.

Учасник:

Бачу, тут сидять із нами
Наші татусі і мами,
Бабусі й дідусі
Всі прийшли на свято, всі.

Учасник: Рідна мамо, рідна мамо,
Я вітаю тебе із святом.
Я люблю тебе я щиро,
Я бажаю щастя й миру.

Ведучий: Старі люди кажуть, що все на білому світі має свій початок. Якщо хочуть пізнати людину, то завжди питають, якого ти роду і хто батьки твої. Звичайно, початок роду дає мама.

Мати – берегиня, турботлива і ласкава. Вона на свої тендітні плечі завжди бере найважчу ношу.

(Виконується пісня «Вальс для мами», муз. В.Лепешка, сл. В. Зінченка)

Ведучий:

День Матері – друга неділя травня. Ще в 1903 році молода американка з Філадельфії Анна Джервіс звернулася до законодавчих властей з пропозицією присвятити один день у році особистому вшануванню матерів. Вона поєднувала це святкування з квіткою. Хто мав живу матір, повинен був у цей день приколотися до одягу рожеву квітку, а в кого мати померла, – білу. У 1914 році Конгрес США прийняв постанову про свято – День Матері. За прикладом Америки пішли Швеція, Норвегія, Австрія. У 1929 році Союз українок Галичини звернувся до громади з пропозицією зробити й у нас цей день святом. Отже, з 1929 року започаткувалося святкування Дня Матері в Галичині, а потім і в інших регіонах України.

На початку століття церковна громада називала місяць травень місяцем Матері Божої. Діти й дорослі вшановували Матір Божу, заступницю від усього лихого і покровительку матерів і дітей. Рідну землю свою ми теж називаємо матір'ю.

День Матері – свято триєдине. Бо ми вшановуємо Матір, рідну неньку, Божу Матір, Матір-Україну.

Хлопчик: Ой пішов я до Березня поміж березами.

Дай, Березню, трохи квіток на свято для мами.

Березень: Ще квіточки не зацвіли, листочки маленькі,

Земля встала, та не вбралась ще на свято неньки.

Хлопчик: Ой ти, Квітню, ти так гарно земельку вбираєш,

Ти вже, певно, для матусі гарні квіти маєш?

Квітець: Ой вбираю я земельку, вбираю, як вмію,

Але вбрати свято неньки, здається, не встигну.

Хлопчик: Ой ти, Травню, красний Травню,

Прибраний багато.

Подаруй хоч одну днину матусі на свято.

Травень: Ой знав я, що колись буде Матусине свято,

Тому кожному свою днину вбрав гарно, багато.

(Діти співають «Пісеньку про Матусю», муз. О.Зозулі, сл. В. Ярмуша)

Ведучий: І, нарешті, Мати, яка заступництвом Матері Божої привела на світ кожного з нас, яка зі своїм молоком, зі своєю журливою колисковою влила в наші душі прекрасне чуття українського роду.

(На середину залу виходить дівчинка з мамою і читають вірш)

Бориса Грінченка «Зорі»

Мамо, любя, глянь як сяють

Ясні зорі золоті!

Кажуть люди: то не зорі,

Сяють душі то святі.

Кажуть: хто у нас на світі

Вік свій праведно прожив,

Хто умів людей любити,

Зла нікому не робив, –
Бог послав того на небо
Ясно зіркою сяють...
Правда, мамо? – то все душі,
А не зорі там горять!
Так навчи ж мене, голубко,
Щоб і я так прожила,
Щоб добро робити вміла
І робить не вміла зла.

*(виходять дівчатка з коронами зірочок і співають колискову «Ой місяцю, міся-
ченьку»)*

Ведучий: А зараз послухайте молитву за свою матусю, з якою дівчатка щовечора звертаються до Божої Матері.

(Заходять дівчатка з букетом білих лілій, одна з них читає вірш Романа Завадовича)

Є у мене найкраща матуся,
За неї до тебе, Пречиста, молюся.
Молюся устами, молюся серденьком,
До тебе, небесна Ісусова ненько.
Благаю у Тебе дрібними словами
Опіки та ласки для любої мами.
Пошли їй не скарби, а щастя і долю,
Щоб дні їй минали без смутку, без болю.
Рятуй від недуги матусеньку милу,
Даруй їй здоров'я, рукам подай силу,
Щоб вивела діток у світ той, у люди,
ними раділа – пишалась усюди.
За це я складаю в молитві долоні
До тебе, Царице, на сонячнім троні.

(Діти прикрашають Образ Божої Матері квітами.)

Ведучий: Народились і вирости ми на чудовій, багатій, мальовничій землі – в нашій славній Україні. Тут жили наші прадіди, тут живуть наші батьки, тут корінь роду нашого українського, що сягає сивої давнини. Де б ми не були, скрізь відчуваємо поклик рідної землі, хвилюємося аж до сліз, зачувши рідне слово.

Учасник: Ми є діти українські –
Хлопці і дівчата,
Рідний край наш – Україна,
Красна і багата.

Разом: Присягаємо – край наш рідний над усе любити,
Рідний народ шанувати і для нього жити.

Додаток 4: Природничий напрямок

Зберігаємо традиції нашого народу

Свято «Ода вербі»

(Для учасників клубного формування – природничо-наукового гуртка)

Мета: розширити знання дітей про вербу, показати, як оспівує її український народ; виховувати любов до природи, до рідного краю.

Наочність: плакат «Без верби і калини нема України», букет з вербових гілочок.

Музичне оформлення: пісні, де мова йде про природу.

Обладнання: стелаж для виставки дитячих малюнків.

Технічне оформлення: музичний центр.

Хід свята:

(Ведучим свята може бути і сам керівник гуртка)

Ведучий: Полів безмежний край,

Садів зелений цвіт.

Закарпаття це моє,

Лози жаданий світ.

Учасник: Там, де діброви молоді,

З'явилися знову котики пухкі.

Учасник: Та невже верба?

Учасник: Це вона – скромна верба.

У народі повір'я живе,

Що верба – дерево святе.

Ведучий: На нашій планеті 500 видів верб, а в Україні росте 30 видів верби. Які ви знаєте?

1. Біла верба
2. Ламка
3. Гостролиста або шелюга
4. Білолоз
5. Попеляста
6. Розмаринолиста
7. Козяча та інші

Та ще прислів'я народилося: «Їж, козо, лозу, коли сіна немає».

Учасник: Справді, багато верб зросло, а чи люблять вони наше село?

Учасник:

(Дівчата стають у хоровод і співають)

А вже наша вербонька розцвіла,

Котики до сонечка підвела.

На вулиці струмені буркотять,

З-за обрію пташечки прилетять.

Ти, сестрице-вербонько, підкажи,

Де водицю добрую нам знайти.

Нам з тобою весело у житті.

Завжди ми радіємо цій красі.

Учасник: Де ж росла вона?

Всі: Де дзюрчить вода?

Учасник: Де криницю копати?

Учасник: Треба вербу запитати.

Учасник: Як же підкаже вона?

Учасник: Вербка – водиці сестра.

Учасник: Де росте вербиця,

Там копай криницю.

Ту, що людям добрим

Завжди знадобиться.

Учасник: Така з'явилася краса,

Коли з'явилася верба.

А де верба, там затишок і пісня

Біжить, неначе річечка сріблиста.

Учасник: Хай верба на радість сонечку зростає,

Хай верба весняний дощик зустрічає.

Пісня «Цвіт землі», сл. М. Сингаївського, муз. О.Злотника

Учасник: Не сумуй, моя вербице чарівна,

За морозами колючими – весна.

Ти зростаєш з кожним роком на землі,

Це до тебе прилітають журавлі.

Учасник: Ти для кожного у світі дорога,

Це з тобою дружать сонце і вода,

Це про тебе і легенди, і пісні,

Це тебе цілують промені ясні.

Учасник: Це у тебе є тонке гнучке гілля.

Це до тебе поспішають звіддала.

Адже ти – і прохолода, і життя,

Піднімаєшся з долини в майбуття.

Учасник: Не сумуй, моя вербице чарівна.

В тебе – друзі. Ти на світі не одна.

Учасник: Дивовижні дві сережки

Загубились біля стежки.

Це верба їх загубила,

Коли з вітром говорила.

Учасник: Хто знайти тепер їх зможе?

Учасник: А знайти їх може кожен.

Учасник: Так, вербиця – справжнє диво,

І тоненька, і красива.

Учасник: Хай багато верб росте,

Буде листячко густе.

Будуть там пташки співати,

Україну прославляти.

Учасник: Так, верба нагадує нам про свято жінок.

Учасник: Верба своїми котиками навчає нас бути ніжними.

Учасник: Без верби землі не уявляю,

Без криниці, без струмка, без річки.

Свято це ми всі запам'ятаєм,

Бо верба – це є природа вічна.

Учасник: Хай тепло заходить в кожну хату,

Хай тепло зігріє кожну душу.

Будьте і щасливі, і багаті,

Але я вам ще сказати мушу:

Ви вербу даремно не ламайте,

Це природа наша – пам'ятайте!

Учасник: Це земля, це рідна Батьківщина.

А вона – у кожного єдина.

Хай зростають верби, зеленіють,

Хай приносять спокій і надію,

Що в піснях, у віршах, у розмовах.

Ніжність і краса – свята основа.

Ведучий Наше свято закінчується. Ви сьогодні читали вірші, співали пісні. Я вірю, що в кожному серці залишиться наше свято, а любов до рідної землі буде щирою і великою. Бажаю вам вивчати рідну природу.

Ведучий пропонує учням вдома скласти вірші про вербу

Діти виконують пісню

Свято «Осінні барви»

(Для учасників клубного формування – природничо-наукового гуртка.)

Мета: збагатити знання дітей про щедрі пори року, розвивати увагу, уяву, пам'ять, вміння спостерігати за змінами в природі, відкривати в ній красиве, виховувати любов до рідного краю.

Наочне оформлення: плакат «На світі кращої немає такої Осені, як в нас!», малюнки дітей, осінні квіти.

Музичне оформлення: «Пори року» П. Чайковського «Осінні барви».

Обладнання: стіл для кошика з овочами і фруктами, аркуші паперу (3 шт.), мольберти (3 шт.), кошик з фруктами та овочами.

Технічні засоби: програвач.

Хід свята

*Святково прибрана актові зала, на столі стоїть кошик
з дарами осені*

*Звучить «Осіння пісня» П. Чайковського, заходять хлопчики у костюмах
листочків, а дівчатка – у костюмах шишинок*

Ведуча: Діти, відгадайте загадки.

Маленький, чепурненький

крізь землю пройшов,

червону шапочку знайшов. (Гриб)

Згорнеш – клинець,
розгорнеш – млинець. (Парасолька)

Голі поля, мокне земля,
Дощ поливає – коли це буває? (Восени)

Ведуча: До якої пори року можна віднести слова-відгадки? (*До осені*). Осінь у народі величають золотою чарівницею, золотоконосою дівчиною. Яких тільки фарб немає в цієї пори року! В усі відтінки жовтого та червоного кольорів розфарбувала осінь дерева: на фоні небесної сині вирізняються жовті крони берізок, полум'яніють бронзові осики, від фіолетово-червоних до мідних відтінків інших дерев. Ви здогадалися, яка пора року завітала до нас на свято. Так, це – осінь. Осінь золотава, щедра, мила, працююча.

Заходить дівчина в костюмі Осені із горобиною та листям в руках

Осінь: Як швидко літо промайнуло!

Прийшла осіння пора.
Немов на крилах полинуло
Кохане літечко з двора!..
Садок марніє потихеньку,
Пожовклі падають листки,
Вітерець не віє вже тепленько –
Жене понурії хмарки.
Посох горошок на городі,
Мачок вже цвіт давно згубив,
Високий соняшник на грядці
Журливо голову схилив. *Олена Пчілка*

Ведуча: Добрий день, золота осінь! Ми тебе давно чекаємо. Діти дуже хочуть потрапити до твоєї країни.

Осінь: Я із задоволенням проведу вас до моєї країни, але туди потрібна перепустка – знання і вміння. Що вміють ваші діти?

Учасник: Ми вміємо співати, танцювати, читати, загадувати і відгадувати загадки, знаємо про тебе приказки й прислів'я.

Дівчатка виконують танок шипшинок

Осінь: Дуже гарний танок, а ще – хочу почути ваші пісні, послухати вірші у вашому виконанні, переконатися у вашій кмітливості.

Учасник: Осінню дмухнуло,

Висохли квіточки.
Хмуро, безпритуло
Глянули садочки.
Жовкне і травиця –
Така її доля,
Хліба зеленяться
Серед великого поля.

Швидко погнав води
Струмок швидкохвилий.

Пташки від негоди
Подались у вирій.

П.Грабовський

Учасник: Вже сонце не гріє,
Не жовтіє жито,
Мак не червоніє –
Лише мряка сіє
Крізь небесне сито.
Марійка Підгірянка

Учасник: Осінь

Їде осінь на рябому коні.
Рябі в осені дні:
То сизая хмара низенько нависне,
То яснеє сонечко весело зблисне.

Вадим Пена

Учасник: Не щебече соловейко,
Не кує зозуля,
Весна швидко пролетіла
І літо минуло.
Гай зелений вже жовтіє,
Листя опадає,
Мина тепло, мина добро,
Холод наступає.

Тарас Шевченко

Учасник: Минуло літо золоте,
Холодне небо вкрили хмари,
І темно-сизі їх отари
На північ вітер десь веде.

Микола Чернявський

Осінь: Гарно вмієте читати вірші, а яку ви пісеньку про мене знаєте?

Учні виконують пісню «Шпачок прощається», сл. М.Івенсен, муз. Т.Попатенко
Осінь. Дощик сіється.

Клен весь пожовтів,

А шпачок на гілочці
Пісеньку завів.

Приспів:

Гілка ледь гойдається,
Дощик не кінчається,
З нами шпак старесенький
До весни прощається.

В путь-доріжку дальню
Треба відлітати.
Пісеньку прощальну
Як не заспівати.

Приспів:

Гілка ледь гойдається,
Дощик не кінчається,
З нами шпак старесенький
До весни прощається.

Осінь: Яка чудова пісенька. А тепер я вас трішки розвеселю. Я бачу навколо ваші малюнки і переконуюсь у тому, що ви вмієте малювати. А чи зможете намалювати мене з заплученими очима.

Осінь запрошує трьох учнів, дає кожному маркер і мольберт з папером, зав'язує їм очі хустинками і дає команду про початок. Учні оплесками підтримують своїх товаришів. Через 3-4 хвилини конкурс припиняється. Осінь оцінює малюнки, демонструє їх глядачам, а учасникам дарує свої подарунки

Осінь: А тепер відгадайте мої загадки:

- В теплий дощик народився, парасолькою накрився.
Може б, з лісу пострибав, якби другу ногу мав. (*Гриб*)
- Є на світі кінь – всьому світу не вдержати. (*Вітер*)
- Дивний ключ у небі лине, не залізний, а пташиний.
Цим ключем в осінній млі відлітають... (*Журавлі*)

Осінь: Молодці! Сподобалась моя гра? А загадки?

Ведуча: Осінь спати захотіла, землю листям застелила.

Тільки вітер налетів, гратись з листям захотів.

Осінь золото лічила, під деревами спочила.

Учні виконують пісню Ю.Михайленка «Наша щедра осінь»

Наша щедра осінь

Наша щедра осінь – золота година.
Неба щедра просинь, пісня журавлина.
Бабиного літа довгі білі коси,
Всі дорослі й діти люблять щедру осінь.

Приспів:

Гей, гей, гей! Люблять щедру осінь.
Та не тільки славна за свою ти вроду –
Урожай багатий ти несеш народу.

Учасник: Дорога осінь, ми знаємо про тебе прислів'я та приказки.

Учасник: Восени багач, а на весні прохач.

Восени і горобець багатий.

Курчат восени лічать.

Борщ та капуста – так хата не пуста.

Ведуча: Люба осінь, діти хочуть вам ще затанцювати.

Діти виконують танок «Осінній вальс»

Осінь: Дякую! Дякую! За пісні, за вірші, за танки. Мене ви радісно стрічали і за це я вас проведу до своєї країни. Заплющіть всі очі, а тепер відкрийте і подивіться у вікно, ви потрапили в мою країну. За те, що мене гарно вітали, дарую вам свої подарунки.

Осінь роздає дітям яблука і груші з кошика

Ведуча: На цьому свято ми закінчуємо, тож пісне радісно лунай.

Всі присутні в залі виконують пісню «Осінь» Ю. Михайленка

Осінь:

Осінь, осінь вже прийшла,

Йдуть дощі, тепла нема.

Крап-крап-крап,

Крап-крап-крап.

Йдуть дощі, тепла нема.

Пожовтів зелений сад,

У діброві – листопад.

Шу-шу-шу,

Шу-шу-шу,

У діброві – листопад.

Спів пташиний голосний

Змовк усюди до весни.

цвірінь-цвірінь,

цвірінь-цвірінь,

Змовк усюди до весни.

Пропонуємо кілька зразків плану проведення гри-мандрівки.

Гра «Рибалки»

Реквізит: дві вудки з магнітом, риби з металевими скріпками (непарна кількість), корзина.

Завдання учасникам: виловити вудками рибу і покласти в корзину.

Правила гри: починати риболовлю за сигналом.

Умови гри: справжнім рибалкою оголошують того, хто впіймає більше риби, за кожну виловлену рибу – 1 бал.

Додаток 5: Інтелектуальне виховання

Інтелектуальна гра «Щасливий випадок»

(для середньої та старшої вікової категорії)

Даний матеріал можна використати на ігрових вечорах із молоддю, КВН, конкурсних програмах та інших розважально-масових заходах.

Цілі і завдання:

виявлення і розвиток інтелектуальних, пізнавальних здібностей, широти кругозору;

Правила гри:

Ведучі дають питання командам, а вони відповідають – «Далі...Далі...», а друга форма ведення гри – «Ти – мені, я – тобі»

Обладнання: мультимедійний проектор, кульки з номерами у двох мішечках

Хід гри:

«Далі...Далі...»

За дві хвилини командам потрібно дати якомога більше відповідей на запитання. Якщо не знають відповідь, кажуть «Далі»

Питання 1 команді:

1. Скільки поросят у казці про вовка і поросят? (3)
2. Святкове блюдо (торт)
3. Найвищі гори земної кулі (Гімалаї)
4. Орган слуху (вухо)
5. Яка зірка знаходиться над Північною стороною горизонту? (Полярна)
6. М'яка частина печеного хліба (м'якуш)
7. Наука про тварин (зоологія)
8. Твердий продукт з молока (сир)
9. Здатність розрізняти запахи (нюх)
10. Найпопулярніший вид спорту (футбол)
11. Сушені ягоди винограду (ізом)
12. Ранковий прийом їжі (сніданок)
13. Вечірній прийом їжі (вечеря)
14. Вид збоку (профіль)
15. Стадо овець (отара)
16. Їжа тварин (корм)
17. Кисть руки зі стиснутими пальцями (кулак)
18. Жорстка шерсть прямих деяких тварин (щетина)
19. Частина суші, з усіх боків оточена водою (острів)

Питання 3 команді:

1. У скільки годин змінився наряд Попелюшки? (в 12 ночі)
2. Кухар на кораблі (кок)
3. Батько батька або матері (дід)
4. Яка птиця не висиджує яйця? (зозуля)
5. Місце, де продають квитки (каса)
6. Дорога, покрита асфальтом (шосе)
7. Орган зору (очі)
8. Гра на льоду на ковзанах (хокей)
9. Столиця України (Київ)
10. Вода в газоподібному стані (пара)
11. Борошняний герой російської народної казки (колобок)
12. Сплетені в кільце листя, квіти (вінок)
13. Рух повітря в горизонтальному напрямку (вітер)
14. Тупа сторона сокири (обух)
15. Морський розбійник (пірат, корсар)
17. Встановлений порядок (режим)
18. Природний водний потік значних розмірів (річка)
19. Продукт з м'ясного фаршу, начиненого в оболонку (ковбаса)

«Ти – мені, я – тобі»

Команди по черзі вибирають питання, витягаючи кульки із мішечка, де цифри відповідають номеру питання.

Питання:

1. За який час земна куля робить повний оберт навколо своєї осі? (за 24 години)
2. Найбільша птах світу (страус)
3. Як називається джерело, яке періодично викидає гарячу воду і пар? (гейзер)
4. Який вік називають кам'яним? (все той час, коли головні знаряддя праці робили з каменю)
5. Як називаються всі зміни, що відбуваються в природі? (явища)
6. Магма, яка виливається на земну поверхню (лава)
7. Назвіть природний супутник Землі (Місяць)
8. Прилад для визначення сторін горизонту (компас)
9. Назвіть улюблене ласощі лелек (жаби)
10. Назвіть столицю Давньоруської держави (Київ)

Підведення підсумків. Нагородження переможців.

Сценарій інтелектуальної гри «Ігри Патріотів»

Обладнання: назва, книжкова ілюстрована виставка «Моя Україна», фонограми пісень «Розпрягайте, хлопці коней», «Чорнобрівці», «Пісня про рушник», «Києве мій», «Два кольори», «Червона рута», «Чортополох», «Калина», «Одна-єдина».

(Ведучі виходять під музику «Одна – єдина».)

Ведучий 1:

Де зелені хмари яворів
Заступили неба синій став,
На стежині сонце я зустрів,
Привітав його і запитав:
- Всі народи бачиш із висот,
Всі долини і гірські шпилі.
Де ж найбільший на землі народ?
Де ж найкраще місце на землі?
Сонце усміхнулося здаля:
- Правда, все я бачу з висоти.
Всі народи рівні. А земля
Там найкраща, де вродився ти!

Ведучий 2:

Різні в світі є країни,
Різні люди є на світі,
Різні гори, полонини,
Різні трави, різні квіти,
А у нас усіх одна країна,

Найрідніша нам усім.
То прекрасна Україна,
Нашого народу дім.

Ведучий 1: Вітаємо всіх на інтелектуальній грі «Ігри патріотів».

Ведучий 2: Умови гри: 2 команди по 6 учасників. Як справжні патріоти, вони доведуть, що державі потрібні високоінтелектуальні громадяни, тому їм пропонуємо пройти декілька завдань:

Ведучий 1: Отже, розпочинаємо турнір.

Завдання 1. «Язик до Києва доведе»

Кожна команда отримує конверт із завданням. По два учасники з кожної команди повинні розшифрувати схему маршруту. За вказівками знайти вислів і повернутися до залу. Журі буде помічати послідовність повернення учасників.

Ведучий 1: Ось повернулися наші учасники з виконаним першим завданням. А зараз за **1-2 хв. Пояснити зміст знайденого вислову** – це і буде другим конкурсним завданням.

«Україна... в одному вже тільки слові...» – журі оцінює виступи представників команд.

Ведучий 1: Слово журі (підсумки 1 і 2 конкурсів).

Ведучий 2: Наступний конкурс «Слово – це не дивина (зустрічаєш мало не щодня)».

Багата й різноманітна творчість нашого народу. З вікових глибин зринає перед нами фантастичний світ казок. Загадкам властива насамперед метафоричність, що ґрунтується на спостереженнях над природою та побутом, а також стислість і чіткість викладу. Отже, загадки – це стислі поетичні твори, в основі яких лежить метафоричне запитання. Для того, щоб дати на нього відповідь, потрібно вміти зіставити життєві явища на основі їх спорідненості чи подібності. Іноді ця подібність обмежується кількома або навіть однією якою-небудь ознакою. Отже, розгадування вимагає не тільки певної суми знань, а й спостережливості, кмітливості, вміння бачити спільне в конкретному й абстрактному.

Як ви зрозуміли, учасникам треба відгадати пропоновані нами загадки.

1. У вінку зеленолистім, у червоному намисті. (**Калина**)

2. Колючий клубок прибіг у садок. (**Їжак**)

3. Стоїть пані, чепуриться, бо сто сорочок оділа. (**Капуста**)

4. У воді купалася, а сухою зосталась. (**Качка**)

5. На дереві я родився в кожусі, кожух розірвався і я на землю впав. (**Каштан**)

6. На городі молода пишна коса розпліта, у зеленій хустинці золоті хова зернинки. (**Кукурудза**)

7. По голові походила, гарну зачіску зробила. (**Щітка для волосся**)

8. Рогатий, а не бик, пливе, а не качка. (**Місяць**)

Ведучий 1: Перед тим, як члени журі оголосять результати конкурсу, я підготую вас до наступного.

Поезія і пісня – дві великі сили. Поезія – це вогник, який запалює душу людини, він схожий на полум'я свічки. Музика – рідна сестра поезії. Поезія і

музика мають багато спільного, тому не дивно, що для багатьох поетів музика є невід'ємною частиною мислення.

Українська пісня... хто не був зачарований нею?! Який митець не був натхнений її мелодіями?!

Ну де ще така чарівна пісня? Серед яких на світі славних мов?

То серце від журби неначе стисне, а то навіє радість і любов.

Як ви вже зрозуміли, наступний конкурс присвячений українській пісні. Але спочатку слово журі.

Ведучий 2: Отже, конкурс називається «У рідному краї й серце співає»

Завдання: впізнати пісню

Фонограми пісень:

1. «Розпрягайте, хлопці коней»
2. «Чорнобровці»
3. «Пісня про рушник»
4. «Києве мій»
5. «Два кольори»
6. «Червона рута»
7. «Чортополох»
8. «Калина»

Ведучий 2:

Мова моя українська –
Батьківська, материнська,
Рідна мені до болю, –
Дужий я із тобою.

Ведучий 1:

Мова наша, мова –
Літ минулих повість,
Вічно юна мудрість,
Сива наша совість.

Ведучий 2: Мова – це не просто спосіб спілкування, а щось більш значуще. Мова – це всі глибинні плати духовного життя народу, його історична пам'ять, найцінніші надбання віків, мова – це ще й музика, мелодика, фарби буття, сучасна художня, інтелектуальна і мисленнєва діяльність народу.

Ведучий 1: Надаємо слово журі – оголосити результати попереднього конкурсу.

Ведучий 2: Продовжуючи розмову про значущість української мови, оголошуємо наступний конкурс, який має незвичайну назву «Ой».

Учасникам команд треба **скласти з вигуком ОЙ 5 речень:**

- 1.Дорікання
- 2.Страх
- 3.Переляк
- 4.Горе
- 5.Здивування

Ведучий 1: Поки учасники готуються, вболівальникам пропонуємо таке завдання :

«Мова жестів теж прекрасна». Жестами пояснити прислів'я, щоб уболівальники інших команд відгадали прислів'я. Тільки в такому випадку обидві команди отримують додаткові бали.

Виконавці називають тематику. Наприклад: про розум.

Розум без книги, що птах без крил (про книгу)

Пташка красна своїм пір'ям, а людина знанням (про знання)

Голова без розуму, що ліхтар без свічки (про розум)

Скільки голів, стільки й умів (про розум).

Ведучий 2: Отже, готові наші учасники. Команди зачитують складені речення – члени журі оцінюють.

Ведучий 1: Настала черга виступу вболівальників.. Журі оцінюють конкурси вболівальників і отримані бали дораховують до суми балів команди.

Ведучий 1: На такий веселій ноті ми завершуємо наші сьогоднішні «Ігри патріотів».

Ведучий 2: А хто такий патріот?

Ведучий 1: Людина, яка любить свою Батьківщину, а значить і мову, людей, готова завжди прийти на допомогу тим, кому вона потрібна, готова служити інтересам держави, а державі потрібні розумні, духовно багаті громадяни.

Ведучий 2: Так наші учасники і вболівальники сьогодні довели, що знання мови і вміння нею користуватися – це шлях до всебічного розвитку людини. Таким чином вони можуть стати гідними громадянами України.

Ведучий 1: Життя людини – процес динамічний і суперечливий. Сьогодні в усіх сферах українського суспільства багато проблем, тому кожному із нас треба працювати перш за все над собою – людиною нового типу – активною, толерантною до людей та до самої себе, здатною позитивно ставитися до планети, Батьківщини, родини, духовних цінностей. Така людина зможе повноцінно жити в суспільстві, обрати життєву мету, вчасно зробити правильний вибір, безконфліктно вийти з певної життєвої ситуації.

Ведучий 2: Ну, а тепер слово журі.

Журі: Оголошення результатів гри, нагородження команд.

Ведучий 1:

Різні в світі є країни,

Різні люди є на світі,

Різні гори, полонини,

Різні трави, різні квіти..

Є з усіх одна країна,

Найрідніша нам усім,

То прекрасна Україна,

Нашого народу дім.

Ведучий 2:

Здібності свої і сили

Розвиваймо раз у раз,

Щоб для народу втіха і велика користь з нас.

Будьмо пильні у науці,
Будьмо чесні у ділах.
Ведучий 1: На все добре.

Додаток 6: Правове виховання

ПОДОРОЖ У МІСТО ПРАВ ДИТИНИ

« Рівність прав не в тому, що всі ними користуються,
а в тому, що вони всім надані»

Сенека

Мета: сприяти поширенню правової культури серед дітей, виховувати бажання поглиблювати правові знання, уміння дотримуватись правових обов'язків та користуватися своїми правами. Розвивати логічне мислення.

Ведуча:

Є права дітей, звичайно,
Треба, щоб усяк їх знав.
Знайте ж, що усі ви – рівні,
І людина змалку вільна,
Наче в небі синій птах.

Ведучий:

Знайте ж, змалечку всіх діток
Треба вчить, оберігать.
І ніхто у цьому світі
Їх не може ображати.
Треба діткам всього світу
Не сваритись, а дружити.
І по правилах хороших,
По законах треба жити.

Ведуча: Зараз ми з вами помандруємо в чудове містечко Прав Дитини. В цьому містечку існує порядок, тому, що всі його жителі знають свої права. Чітко усвідомлюють, що права однієї людини закінчуються там, де починаються права іншої людини. Мають можливості, які необхідні дітям (до 18 років) для того, щоб жити і дорослішати. Тобто те, що ви можете робити, і в чому вам не можуть відмовити для того, щоб подорослішати і вести повноцінне життя.

Отже в добру путь!

Ведучий: Перша зупинка в містечку Прав Дитини « Історична»

Ведуча: У кожній державі є один найголовніший закон – Конституція. Ось чому кожен народ хоче мати хорошу Конституцію. Бо від Конституції залежить доля нашого народу і кожної людини. 28 червня 1996 року є днем народження Конституції України. Кожен громадянин повинен добре знати Конституцію своєї держави, розуміти її, виконувати і боронити.

Учасник 1: 20 листопада 1989 року Генеральною асамблеєю ООН було ухвалено Конвенцію (угода, міжнародний договір) про права дитини. 27 вересня 1991 року її було ратифіковано Верховною Радою України.

Учасник 2: Конвенція має 54 статті, написаних на 6 мовах. ООН має комітет з прав дитини, йому кожна держава звітує про заходи. Які вжиті згідно із Конвенцією. Він же досліджує, як у країнах дотримуються права.

Перед вами права дитини згідно з Конвенцією.

1. Всі діти рівні у правах.
2. Всі діти мають право на любов та піклування з боку батьків та держави.
3. Право на навчання.
4. Право на життя та медичне обслуговування.
5. Право на гру, розваги, відпочинок.
6. Право на інформацію
7. Право висловити власну думку (якщо це не загрожує безпеці держави або не порушує прав інших людей)
8. Дитина не повинна бути примушена до тяжкої праці.
9. Дитина не повинна бути скривджена та зневажена.
10. Дитина не повинна бути жертвою насильства та війни.
11. Право на якісне харчування.
12. Діти, позбавлені сім'ї, охороняються та опікуються державою.

Ведучий:

Друга зупинка в містечку Прав дитини «Казкова лотерея»

(Ведучий демонструє ілюстрації з казок. Можуть демонструватися уривки із мультфільмів). Завдання дітей сказати, з якої казки ілюстрація і відповісти на запитання ведучого)

1. Ілюстрація до казки «Колобок»

- Яке право встиг використати Колобок у своєму житті? Хто в цій казці скоїв найнебезпечніше правопорушення?

(Право на життя. Найнебезпечніше правопорушення, а точніше злочин, у цій казці скоїв Лис, який хотів з'їсти Колобка, відібравши в нього одне з найдорожчих прав – право на життя, яке закріплене у Конвенції прав дитини)

2. Ілюстрація до казки «Попелюшка» Ш.Перро.

- Які права Попелюшки порушувала мачуха у казці ?

(мачуха та сестри знущалися над Попелюшкою. Вони порушили її право на свободу і особисту недоторканість, на невтручання в її особисте життя, на свободу думки й слова, на відпочинок, на вільний вибір праці. Ніхто не має права знущатися над людиною)

Ведуча:

Четверта зупинка в нашому містечку «Літературна»

Ведучий зачитує уривки з оповідань (різні життєві ситуації). Всі разом міркують, які права дітей порушено.

1. Троє сидять і грають в карти, поруч лежать сірники і попільничка. Повз них проходить дівчинка.

- Дай закурити.

-Я не палю.

- Ти щось не зрозуміла, ану давай!

-Я не маю. Повірте!

-Ану, хлопці, хапайте її і женіть в три шиї!

- Це несправедливо! (жорстоке , нелюдське ставлення до дівчинки, приниження)

2.Троє хлопців сидять. Біля них шприци. По вулиці йде хлопчик.

- Шпана, ану давай сюди! Пробирав це? Один раз. Це ж кайф!

- Я не хочу. Це шкідливо для здоров'я!

- Баба. Та що ви його слухаєте? Самі вколемо раз, другий, а там і сам прибіжить до нас.

- Це несправедливо (уряди країн готові зробити все для того, щоб захистити дітей від вживання сильнодіючих фармакологічних препаратів, наркотиків та токсичних речовин, які збагачують ділків та знищують дітей).

Ведучий:

На світі залишилося ще багато зла і несправедливості. Не даваймо злу побороти добро. Відстоюймо права дитини. Борімося разом проти зла, несправедливості, жорстокості, експлуатації, приниження, образи, неповаги.

Учасник:

Дитя моє, права дитини завчи напам'ять.

Порадь і друзям почитать.

Хай прочитають тато й мама –

Закони всім потрібно знать.

Будь добрим сином (чи дочкою),

Поганим вчинком не зганьби

Ти роду власного ніколи.

Люби сою сім'ю і школу,

Свою Україну люби!

Вінок

Вінок - оберіг (береже дівоче волосся, знімає головний біль, заспокоює нервову систему, «знахар душі жіночої»).

Види вінків, їх ритуальне значення в Україні. Символічне значення квітів у віночку: деревій – символ нескореності, барвінок - символ життя, безсмертник - символ здоров'я, квіти яблуні та вишні – символ материнської любові, калина - символ дівочої вроди, вродливості, мак - символ туги та печалі, , чорнобривці - знімають головний біль, незабудки - зір розвивають, ромашка - серце заспокоює.

Символічне значення стрічок у віночку: світло-коричнева – символ землі-годувальниці, жовта – символ сонця, зелена – символ краси й молодості, синя – символ неба та води, жовтогаряча - символ хліба, фіолетова – символ мудрості, рожева - символ достатку, малинова – символ душевності, щирості. Дійство плетіння віночків, заготівля квітів, процес плетіння. Вікові ритуали одягання та носіння віночків (три, чотири, шість, сім років і т. ін.). Легенди, оповідання, пісні про віночок, квіти та стрічки у віночку.

Рушник – невід'ємний символ хатнього інтер'єру, гостинності українського народу (хліб, сіль, гілочка барвінку на рушникові, рушник на кілочку біля хати, «рушник на кілочку – хата у віночку»).

Види рушників: утирач, гостинник, стирок, стирач, покутник, подарунковий, обереги, сімейні (родинні) та ін.

Символічне значення рушників та вишиванок на них для дітей дошкільного віку: рушник-росяночка (для дівчаток), рушник-грайлик (для хлопчиків). Специфіка вишиванок на рушниках, кольори (відповідно до регіону, в якому мешкають діти). Легенди, оповідки, вірші, пісні, прислів'я про рушник.

Рослинні символи

Калина, верба – рослинні фольклорні символи України («Без верби та калини немає України»). Калина – символ нескореності, вірності України (кущ калини під вікном, кетяги калини між шибками у вікні взимку). Верба – символ рідної домівки, близьких людей, ритуальне значення верби (шуткова, вербна неділя, перші котики перед Великоднем).

Тополя – символ вроди української дівчини (струнка, як тополя), оберіг хати, подвір'я. Ритуальні дієства з тополею.

Чорнобривці, мальва, ружа, червона рута – невід'ємні квіткові символи (регіональні) подвір'я українського помешкання. Інші (регіональні) рослинні символи (барвінок, липа, чебрець, очерет, акація, терен, м'ята).

Література:

Боднарчук Г.М., Тимочків М.М. Виховні години: Розробки виховних годин. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2006. – С. 4-8.

Домбровська Л.М., Лабащук О.В. Сьогодні свято: Сценарії свят і розваг. – Ч. III. – Тернопіль: Мандрівець, 1998. – С. 51-53.

Корнієнко С.М. Родинні виховні заходи у початкових класах: Навчально-методичний посібник. – Тернопіль: Підручники і посібники, 1997. – С. 53-57.

Піскун Т. Душі криниця: Сценарії. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. – С. 15-17.

Плевницька А.П. Свята в школі: Сценарії. Донецьк: Академія, 1999. – С. 28-30.

Сценарії шкільних свят: Розробки традиційних шкільних свят. – Харків: Основа, 2005. – С. 326-334.

Люба моя матуся, я до тебе серцем горнуся // Розкажіть онуку. – Лютий 2003. – № 4. – С. 36-38.

Від роду – до народу // Розкажіть онуку. – Березень 2003. – № 7. – С. 21-22.

Один день життя у християнській родині // Розкажіть онуку. – Листопад 2003. – № 33. – С. 20-22.

Взаємовідносини між батьками в сім'ї та їхній вплив на формування особистості дитини // Розкажіть онуку. – Серпень 2007. – № 8. – С. 101-102.

Коберник О.М. Організація виховного процесу на засадах проєктивної педагогіки // Педагогіка і психологія. – 1998. – №3. – С. 74-81.

Оберитинська А.П. Масові ігри та свята: Навч. Посібник. – К.: Вища школа, 1980. – 178 с.

Права дитини: Збірник документів / Упоряд. В.В.Усенко. – Львів: «Оксарт», 1995. – 109 с.

Яременко Н. Зробіть гру захоплюючою: Методика підготовки та проведення ігрових програм // Шкільний світ. – Листопад 2005. – № 42 (314). – С. 4-10.

Яременко Н.В., Гаврилюк В.Ю., Мальцева І.О. Організація діяльності клубів інтелектуальних ігор у загальноосвітніх та позашкільних навчальних

зкладах: Навчально-методичний посібник / Н.В. Яременко. – Біла Церква: КОІПОПК, 2004. – 176 с.

Яременко Н. Методичні рекомендації щодо розроблення програми виховання особистості та учнівського колективу // Інформаційно-методичний збірник: Спеціалізоване педагогічне видання Управління освіти і науки Київської обласної державної адміністрації та Київського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів. – Червень 2005. – №6 (56). – С. 76-82.

Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. Бех І.Д. Чорна К.І. – К.: Світ виховання, 2007.-31с.

Петренко Л.М. Методика проведення круглого столу [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://www.vpu.net.ua/pdf/Metodika%20proved%20krug%20stola.pdf>

Гонський В. Патріотизм як основа сучасного виховання та ідеології держави // Рідна школа. – 2001. – № 3. – С. 9-14.

Гнатюк В. Національне виховання як складова у побудові громадянського суспільства // Світ виховання. – 2004. – №1. – С. 33-36.

Дубина М. Руденко Ю. Патріотичне виховання молоді // Освіта України. – 2006. – №8. – С. 5.

Петренко О., Дежнюк Г. Національно-патріотичне виховання учнівської молоді // Позакласний час. – 2005. – №3-4. – С. 28-29.

Цьось А.В. Українські народні ігри та забави: Навчальний посібник. – Луцьк: 1994.

Білоус Д. Диво калинове: Вірші. – К.: Веселка, 1988. – 158с.

Загадки. – К.: Дніпро, 1987.

Закувала зозуленька: Антологія української народної творчості: пісні, прислів'я, загадки, скоромовки. – К.: Веселка, 1983.

З якої казки? Загадки до казок. – К.: Веселка, 1981.

Народ скаже – як зав'яже: Українські народні прислів'я, приказки, загадки, скоромовки. – К.: Веселка, 1985. – 114с.

Відкритий урок. Позакласна робота. – К.: Плеяди, 2004. – 120с.

Довжик В. Мій Всесвіт веселий, мій світ загадковий... – К.: Родина, 1999. – 48с.

Дозвілля школярів: ігрові програми / Упоряд. Л.Шелестова. – К.: Загальнопед. Газет, 2004. – 128с.

Рухливі, веселі, винахідливі: Дитячі ігри та розваги / Упоряд. Г.М.Аксельруд. – К.: Богдана, 1995. – С.43-48.

Яременко Н.В. Самостійна робота студентів у процесі вивчення навчальної дисципліни „Дозвіллезнавство”: Навчально-методичний посібник. – Вид. 3-є, доповн. – Біла Церква: КОІПОПК, 2006. – С.81-87.

В.І. Лозова, Г.В. Троцько. Теоретичні основи виховання і навчання. – Харків: ОВС, - 2002 р.

В.П. Сергеева. Класний керівник у сучасній школі.- Мінськ.,2003
Журнал «Позакласний час», №21-22, 2012р.

Ю.М.Анреєва, сценарій «Прийди до серця, Україно, благослови добром мене». м.Сватів Луганської області, 2014 р. <http://svatovo.ws/rmc/> –
Сватівський районний молодіжний центр «Слобожанська духовна криниця ім.М.Щепенка» Луганської області

Інтернет-ресурси